

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Η Πολιτική του Ανταγωνισμού και η Κρατική
Παρέμβαση, κυρίως με τη μορφή της Ενίσχυσης:
Η Περίπτωση των Ενισχύσεων Διάσωσης
και Αναδιάρθρωσης Επιχειρήσεων »*

*Άννα Σαμαρά
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
Α.Μ. ΜΘ/10037*

*Επιβλέπων Καθηγητής:
Φαραντούρης Νικόλαος*

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2013

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	4
Κεφάλαιο 1:Βασικές Έννοιες.....	6
1.1:Κρατικός Παρεμβατισμός.....	6
1.1.1:Κρατικός Παρεμβατισμός- Έννοια Ιδιοκτησίας- Δημόσιες Επιχειρήσεις- Δημόσια Αγορά Εργασίας.....	6
1.1.2:Κρατικός Παρεμβατισμός- Κρατικά Εμπορικά Μονοπώλια- Κρατικά Οικονομικά Μονοπώλια.....	8
1.1.3:Κρατικός Παρεμβατισμός- Κρατικές Ενισχύσεις.....	10
1.2:Έννοια Ανταγωνισμού.....	12
1.2.1:Θέση του Δικαίου του Ανταγωνισμού στην Έννομη Τάξη.....	13
1.3:Οικονομικό Δίκαιο και Κρατικός Παρεμβατισμός.....	14
1.4:Υπαγωγή του Δικαίου του Ανταγωνισμού στο Οικονομικό Δίκαιο.....	16
1.5:Η Προστασία του Ανταγωνισμού ως Θεσμού.....	16
Κεφάλαιο 2:Κρατικές Ενισχύσεις.....	18
2.1:Ορισμός και Μορφές Κρατικής Ενίσχυσης.....	18
2.2:Η Κρατική Συνιστώσα της Ενίσχυσης.....	30
2.2.1:Πηγή των Ενισχύσεων.....	32
2.2.2:Τρόποι Δράσης- Συμπέρασμα.....	34
2.3:Νόθευση Ελεύθερου Ανταγωνισμού.....	36
2.3.1:Κριτήρια Διακριτικής Μεταχείρισης.....	40
2.4:Επίδραση στο Ενδοκοινοτικό Εμπόριο.....	41
2.5:Κρατικές Ενισχύσεις και ΥΓΟΣ.....	44
2.6:Έλεγχος Κρατικών Ενισχύσεων.....	52
2.6.1:Εξαιρέσεις.....	54
2.6.1.1:Περιφερειακές Ενισχύσεις.....	57
2.6.1.2:Οριζόντιες Ενισχύσεις.....	60
2.6.1.3:Τομεακές Ενισχύσεις.....	61
2.6.1.4:Ενισχύσεις για Προώθηση του Πολιτισμού και Λοιπές Ενισχύσεις....	62

2.7:Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές.....	64
2.7.1:Κριτήρια Ταξινόμησης.....	65
2.7.2:Εμμέσως Χορηγηθείσα Ενίσχυση.....	66
2.8:Υπέρμαχοι και Πολέμιοι των Κρατικών Ενισχύσεων.....	68
2.8.1:Ανάληψη Εξυπηρέτησης Στόχων από Δημόσιες Επιχειρήσεις.....	72
Κεφάλαιο 3:Ενισχύσεις προς Προβληματικές Επιχειρήσεις.....	74
3.1:Δικαιούχος Ενίσχυσης.....	74
3.2:Ενισχύσεις Διάσωσης και Ενισχύσεις Αναδιάρθρωσης.....	76
3.2.1:Ενισχύσεις Διάσωσης.....	77
3.2.2:Ενισχύσεις Αναδιάρθρωσης.....	77
3.2.2.1:Διακρίσεις Ενισχύσεων Αναδιάρθρωσης.....	78
3.2.2.2:Διακρίσεις ως προς το Σκοπό.....	79
3.2.2.3:Περιεχόμενο Σχεδίου Αναδιάρθρωσης.....	82
3.2.2.4:Υλοποίηση Σχεδίου Αναδιάρθρωσης.....	83
3.2.2.5:Τροποποίηση Σχεδίου Αναδιάρθρωσης.....	85
3.2.2.6:Στρέβλωση Ανταγωνισμού.....	86
3.2.3:Εξαιρέσεις από Κατευθυντήριες Γραμμές.....	87
3.2.4:Συμβιβάζονται με την Κοινή Αγορά οι Ενισχύσεις Διάσωσης ή Αναδιάρθρωσης.....	89
3.2.4.1:Διαδικασία Ελέγχου.....	96
3.2.5:Ενισχύσεις Διάσωσης ή Αναδιάρθρωσης και Ανάπτυξη;.....	97
3.3:Αρχή της Εφ' άπαξ Ενίσχυσης.....	101
3.4:Αρχή του Ιδιώτη Επενδυτή.....	104
Επίλογος.....	113
Βιβλιογραφία.....	115

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το στρατηγικό ρόλο του κράτους στην οικονομική ανάπτυξη των σύγχρονων κοινωνιών καταδεικνύουν αφενός, η επέμβασή του στους όρους παραγωγής και διάθεσης προϊόντων και υπηρεσιών και, αφετέρου, η συμμετοχή του στην παραγωγή για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Παρά το στρατηγικό του ρόλο, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η συνύπαρξη της κρατικής δράσης και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην οικονομική ανάπτυξη. Πολλές φορές, ωστόσο, η δεύτερη δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, ενώ το πρώτο θέτει εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη. Η τελευταία αυτή πραγματικότητα θέτει το ζήτημα της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία, η οποία δε δύναται να εκλείψει, αλλά ούτε και να καθίσταται τροχοπέδη στην ανάπτυξη της οικονομίας¹.

Σε κοινοτικό επίπεδο, γίνεται προσπάθεια εξασφάλισης ανόθευτου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά. Ο στόχος αυτός εξειδικεύεται στα άρθρα 101 έως 109 της Συνθήκης, όπου περιλαμβάνονται οι διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει τη νομιμότητα αυτών, δηλαδή δεν αποκλείεται η χορήγηση οικονομικού βοηθήματος προς ιδιωτικές ή δημόσιες επιχειρήσεις προερχόμενου από δημόσιους πόρους. Παρά ταύτα, η κρατική ενίσχυση αποτελεί τη δραστικότερη μορφή κρατικής παρέμβασης, εφόσον επηρεάζει τη θέση της ωφελούμενης επιχείρησης στην αγορά, γεγονός που, ενδεχομένως, να βοηθά την επωφελούμενη επιχείρηση να αποφύγει την πίεση των ανταγωνιστών της θέτοντας εαυτήν εκτός καθεστώτος υγιούς ανταγωνισμού. Λόγω της μεγάλης σημασίας της κρατικής ενίσχυσης στην κρατική παρέμβαση στην οικονομία, θα δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε αυτή.

Εκτός του κοινοτικού επιπέδου, η κρατική παρέμβαση στην οικονομία ρυθμίζεται και σε εθνικό επίπεδο, όπως είναι αναμενόμενο. Στο ελληνικό Σύνταγμα, το άρθρο 28 παρ. 1 και 2 θεσπίζει την ανωτερότητα

¹ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006

του κοινοτικού έναντι του εθνικού δικαίου σε επίπεδο νόμου. Επίσης, το άρθρο 106 παρ.1 Σ προβλέπει ότι «Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα» και «Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθορίων περιοχών». Το άρθρο 106Σ καθιστά επιβεβλημένη την κρατική παρέμβαση, κατά τρόπο σαφή για την προστασία του γενικού συμφέροντος. Είναι άξιο παρατήρησης πως στο σημείο αυτό δύναται να υπάρξει σύγκρουση μεταξύ του Συντάγματος και του κοινοτικού δικαίου². Δεδομένης της έλλειψης κατίσχυσης του κοινοτικού δικαίου έναντι των εθνικών Συνταγμάτων, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η προστασία του γενικού συμφέροντος που είναι επιβεβλημένη από το Σύνταγμα δε θα πρέπει να συγκρούεται με τα προβλεπόμενα από το κοινοτικό δίκαιο.

Το άρθρο 106 του Συντάγματος θίγει στις παραγράφους 3-5 το ζήτημα της εξαγοράς ή της συμμετοχής του κράτους σε επιχειρήσεις. Οι διατάξεις προβλέπουν τη δυνατότητα του Κράτους, όχι μόνο να εξαγοράσει ή να μετάσχει σε επιχειρήσεις μονοπωλιακού χαρακτήρα ή σε άλλες ζωτικής σημασίας για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου επιχειρήσεις, αλλά και να θεσπίσει με νόμο μέτρα εποπτείας ορισμένης οικονομικής δραστηριότητας ή άλλα μέτρα εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος. Το γεγονός αυτό περιορίζει την επιλογή της εθνικοποίησης, η οποία θέτει τον κίνδυνο να λάβει ευρύτερη μορφή της αναγκαίας και προβλεπόμενης στην παράγραφο 3 του άρθρου 106, λόγου χάρη μέσω άμεσης ή έμμεσης χρηματοδότησης ιδιωτικών επιχειρήσεων³.

² Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ.10-11

³ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 66-67 και Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ. 11-13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1 Κρατικός Παρεμβατισμός

Η ανάπτυξη του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία το 18ο αιώνα έλαβε ιδιαίτερη διάσταση λόγω της δημιουργίας δημοσίων επιχειρήσεων μέσω των οποίων το κράτος αναλαμβάνει επιχειρηματική δράση. Μετά τα γεγονότα της κρίσης του 1929 και του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η κρατική παρέμβαση εκφράστηκε με τη δημιουργία μονοπωλίων, τα οποία συνοδεύονταν από έντονο προστατευτισμό της εσωτερικής αγοράς, γεγονός που απέκλειε την παρουσία ξένων προϊόντων και επιχειρήσεων. Ωστόσο, κατά την υπογραφή των ιδρυτικών συνθηκών, συμφωνήθηκε να διατηρηθεί η άμεση κρατική παρέμβαση στην οικονομία υπό τον όρο να προσαρμοστεί η δράση της στους κανόνες λειτουργίας της Κοινότητας. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στους κοινοτικούς κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν το καθεστώς των διαφόρων μορφών του κρατικού παρεμβατισμού⁴.

1.1.1 Κρατικός Παρεμβατισμός - Έννοια Ιδιοκτησίας-Δημόσιες Επιχειρήσεις - Δημόσια Αγορά Εργασίας

Οι ιδρυτικές συνθήκες δεν προδικάζουν θετικά ή αρνητικά τη διάρθρωση των οικονομιών των κρατών-μελών είτε σε ιδιωτικό είτε σε δημόσιο επίπεδο, ούτε περιλαμβάνουν αρχές που να αφορούν την επιχειρηματική δράση εντός της Κοινότητας από το κράτος ή τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Αντιθέτως, οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου δηλώνουν την ουδετερότητα του τελευταίου στο συγκεκριμένο ζήτημα.

⁴ Καλαβρός Γ. « Κρατικός παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ 1989, σελ. 181 επ.

Σε ό,τι αφορά το καθεστώς ιδιοκτησίας, η Συνθήκη, στο άρθρο 345, θεσπίζει την αρχή της ιδιοκτησιακής ουδετερότητας, η οποία περιλαμβάνει τόσο τα δικαιώματα επί ενσώματων αντικειμένων, όσο και αυτά επί άυλων αγαθών περιουσιακής φύσεως. Η αρχή αυτή αναγνωρίζει στο κράτος τη διακριτική ευχέρεια να μεταβάλλει το καθεστώς της ιδιοκτησίας μιας επιχείρησης στο μέλλον, με αποτέλεσμα τα κράτη να είναι απολύτως ελεύθερα να προχωρήσουν σε ιδιωτικοποίηση ή σε εθνικοποίηση⁵.

Σε ό,τι αφορά τις δημόσιες επιχειρήσεις, η Συνθήκη υποχρέωσε τα κράτη-μέλη να μη θεσπίζουν, ούτε να διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της Συνθήκης και κυρίως εκείνους των άρθρων 101 μέχρι 109. Αιτία αυτής της ρύθμισης αποτελεί ο κίνδυνος εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού κατά τρόπο που να δημιουργεί ένα ευνοϊκό καθεστώς για τις δημόσιες επιχειρήσεις σε σχέση με τις ιδιωτικές, εξαιτίας των δομών του καθεστώτος ιδιοκτησίας τους. Αποτέλεσμα αυτής της ρύθμισης είναι ότι δεν απαγορεύεται στα κράτη-μέλη να διατηρούν τις ήδη υφιστάμενες κατά την υπογραφή της Συνθήκης δημόσιες επιχειρήσεις ή ακόμη και να ιδρύουν νέες, αρκεί η ύπαρξη και η λειτουργία τους να μην έρχεται σε αντίθεση με τους κοινοτικούς κανόνες⁶. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή εξέδωσε την οδηγία 80/723/ΕΟΚ, η οποία τροποποιήθηκε από την οδηγία 85/413/ΕΟΚ «για την τροποποίηση της οδηγίας 80/723/ΕΟΚ», που αφορούσε στη διαφάνεια των οικονομικών σχέσεων των κρατών-μελών με τις δημόσιες επιχειρήσεις και η τελευταία με την Οδηγία 93/84/ΕΟΚ⁷ και την Οδηγία 2000/52/ΕΚ⁸. Μέσω αυτών επιδιώκεται να αποκλεισθεί οποιαδήποτε ανισότητα στη μεταχείριση τόσο των ιδιωτικών όσο και των δημοσίων επιχειρήσεων, να αποτραπεί η νόθευση του

⁵ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ.21-22

⁶ Καλαβρός Γ. «Κρατικός Παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ 1989, σελ. 185-186

⁷ ΕΕ, L254 της 12.10.1993, σελ. 16-18

⁸ Οδηγία 2000/52/ΕΚ, ΕΕΕΕ, L193/29.7.2000, σελ.75

ανταγωνισμού με τη χορήγηση παράνομων κρατικών ενισχύσεων και προς τις δύο κατηγορίες επιχειρήσεων και να αποκλεισθεί η ύπαρξη οικονομικών συναλλαγών με μεροληπτικό χαρακτήρα υπέρ των δημοσίων επιχειρήσεων - γι' αυτό το λόγο, άλλωστε, η τελευταία κατά σειρά Οδηγία θεσπίζει την τήρηση χωριστών λογαριασμών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, καθίσταται σαφής ο ρόλος του κράτους ως ιδιοκτήτη και εξασφαλίζεται πως η επιρροή που ασκεί βρίσκεται εντός των επιτρεπόμενων από τη Συνθήκη ορίων.

Ανάλογη ελευθερία με αυτή που προβλέπει ο κοινοτικός νομοθέτης για το ιδιοκτησιακό καθεστώς, αλλά και για τις δημόσιες επιχειρήσεις, προβλέπει και στην περίπτωση της εργασίας στο δημόσιο τομέα των κρατών μελών. Ενώ η διάταξη του άρθρου 45 επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία εργαζόμενων και απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση ως προς την απασχόληση, την αμοιβή και τους λοιπούς όρους εργασίας, επιτρέπει να εξαιρείται των προβλεπόμενων η απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, η δράση στο συγκεκριμένο τομέα συνδέεται στενά με το κράτος και ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να επιτρέψει στα κράτη να καθορίζουν τον τρόπο δράσης καταλείποντας αυτή σε πολίτες του οικείου κράτους μέλους.⁹

1.1.2 Κρατικός Παρεμβατισμός - Κρατικά Εμπορικά Μονοπώλια - Κρατικά Οικονομικά Μονοπώλια

Ως προς το καθεστώς των κρατικών εμπορικών μονοπωλίων, στόχο της Συνθήκης αποτελεί - με την απαγόρευση οποιασδήποτε διάκρισης μεταξύ των υπηκόων των κρατών-μελών(άρθρο 37) - η δημιουργία στον τόπο λειτουργίας του κρατικού εμπορικού μονοπωλίου συνθηκών ανταγωνισμού ανάλογων με αυτές που υπάρχουν σε άλλα κράτη-μέλη για ομοειδείς επιχειρήσεις.

⁹ Καλαβρός Γ. «Κρατικός Παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ 1989, σελ. 204-205

Η παράγραφος 2 του ως άνω άρθρου υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να απέχουν από μέτρα αντίθετα με τις αρχές που καθιερώνονται στην παράγραφο 1, γεγονός που συμβάλλει στην απρόσκοπτη δραστηριοποίηση εμπορικών μονοπωλίων άλλων κρατών-μελών υπό τους ίδιους όρους με εκείνους που ισχύουν στην εθνική αγορά. Επίσης, το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 καθιστά σαφές πως η διάταξη δεσμεύει κάθε οργανισμό - είτε νεοϊδρυθέντα είτε παλαιότερο-δραστηριοποιούμενο στις εισαγωγές και εξαγωγές μεταξύ των κρατών-μελών και τελούνται υπό τον έλεγχο ή τη διεύθυνση του κράτους¹⁰.

Αναλόγως, η Συνθήκη υπάγει στην ισχύ των κανόνων της για τον ανταγωνισμό - στο άρθρο 106 - τα κρατικά οικονομικά μονοπώλια, στα οποία ανήκουν - όπως προκύπτει από την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου - επιχειρήσεις εξυπηρέτησης υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος και επιχειρήσεις με χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου. Ωστόσο, αναγνωρίζοντας ο κοινοτικός νομοθέτης τη σημασία των παρεχόμενων υπηρεσιών, επιτρέπει την απόκλιση από τους κανόνες του ανταγωνισμού, σε περίπτωση που παρεμποδίζεται η εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής τους¹¹. Η εν λόγω επιτρεπόμενη απόκλιση από τους κανόνες ανταγωνισμού υπέρ της εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος προκαλεί ερωτήματα, ειδικά όταν συνδυάζεται με μια άλλη μορφή κρατικού παρεμβατισμού, τις κρατικές ενισχύσεις. Πιο συγκεκριμένα, η χορήγηση κρατικής ενίσχυσης σε μια τέτοιου είδους επιχείρηση δύναται να παραβιάσει τους κοινοτικούς κανόνες, όταν στο πλαίσιο της «εκπλήρωσης της ιδιαίτερης αποστολής, που της έχει ανατεθεί», η χορηγούμενη ενίσχυση υπερβαίνει το αναγκαίο για την εκπλήρωση της τελευταίας ποσό¹². Απάντηση, ωστόσο, στο προαναφερθέν ερώτημα μπορεί να αποτελέσει το δεύτερο εδάφιο της

¹⁰ Ενοποιημένη απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, άρθρο 37, C83 της 30.3.2010 και Καλαβρός Γ. «Κρατικός παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ. 1989, σελ.195-196

¹¹ Ενοποιημένη απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, άρθρο 106, C83 της 30.3.2010 και Καλαβρός Γ. «Κρατικός παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ. 1989, σελ.197-198

¹² Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ.42-43

παραγράφου 2 του άρθρου 106, όπου ο περιορισμός στην ανάπτυξη των συναλλαγών υπέρ των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος δεν πρέπει να είναι τέτοιος που να αντίκειται στο συμφέρον της Ένωσης. Μέσω αυτής της δικλείδας, δίδεται προτεραιότητα στο κοινοτικό έναντι του εθνικού συμφέροντος.

1.1.3 Κρατικός Παρεμβατισμός- Κρατικές Ενισχύσεις

Σε ό,τι αφορά την παροχή ενισχύσεων εκ μέρους του κράτους, το άρθρο 107 παράγραφος 1 υιοθετεί την αρχή της απαγόρευσης χορήγησης ενισχύσεων που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό με την ευνοϊκή μεταχείριση ορισμένων κλάδων παραγωγής ή επιχειρήσεων και κηρύσσονται ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά στο μέτρο που επηρεάζουν τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Τη γενική απαγόρευση της παραγράφου 1 διαδέχονται οι εξαιρέσεις της παραγράφου 2, όπου οι χορηγούμενες ενισχύσεις δε θεωρούνται ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, όταν αποτελούν ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, όταν αποσκοπούν στην επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή στην αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που προκαλούνται από τη διαίρεση της Γερμανίας. Εκτός της παραγράφου 2, και η παράγραφος 3 χαρακτηρίζει ως επιτρεπόμενες τις ενισχύσεις που προορίζονται για περιοχές με ασυνήθως χαμηλό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης ή με πρόβλημα ανεργίας ή για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρών διαταραχών της οικονομίας κράτους-μέλους¹³.

Η εφαρμογή του συγκεκριμένου κανόνα εξαρτάται από προηγούμενη απόφαση της Επιτροπής, όπως προβλέπει το άρθρο 108 παρ.2 της Συνθήκης.

¹³ Μούσης Ν. «Ευρωπαϊκή Ένωση- δίκαιο-οικονομία-πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση 1998, σελ.315

Από την αναφορά στο περιεχόμενο του άρθρου 107, καθίσταται εμφανής ο κίνδυνος της απαγορευμένης κρατικής παρέμβασης σε επιχειρήσεις μέσω της χορήγησης ενισχύσεων. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει πως το κράτος είναι ικανό μέσω των παρεχόμενων ενισχύσεων, είτε να δράσει υπέρ ορισμένης ή ορισμένων επιχειρήσεων στρεβλώνοντας τον ανταγωνισμό είτε όχι. Λόγου χάρη, αν εξαιτίας ζημιών το μετοχικό κεφάλαιο επιχείρησης έχει μειωθεί και υπάρξει μέσω ενίσχυσης αύξηση του τελευταίου, τότε το κράτος δεν ενήργησε με στόχο την παράβαση των οικείων κανόνων, αλλά συμπεριφέρθηκε όπως και ένας ιδιώτης επενδυτής. Το αντίθετο ισχύει - σύμφωνα με ανακοίνωση της Επιτροπής -¹⁴ όταν η ενίσχυση σκοπεύει στη συνέχιση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης, γεγονός που δε θα ελάμβανε χώρα, αν δεν υφίστατο η εν λόγω παρέμβαση, με δεδομένο ότι η εν λόγω επιχείρηση δε θα μπορούσε να αντλήσει τα αναγκαία για αυτήν επενδυτικά κεφάλαια στην ελεύθερη αγορά.¹⁵

Συμπερασματικά, είναι φανερό πως η κάθε μία από τις παραπάνω μορφές κρατικού παρεμβατισμού δύναται είτε να υπερβεί την καθορισμένη από τους κανόνες επιτρεπόμενη ελευθερία δράσης, με αποτέλεσμα να θίγεται ο ανταγωνισμός, είτε να αξιοποιεί την καθορισμένη ελευθερία δράσης, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να συντελεί στην οικονομική ανάπτυξη χωρίς να προσβάλλει τους κοινοτικούς κανόνες. Το αποτέλεσμα αυτό δεν είναι απαραίτητο να επέλθει με μία μόνο εκ των προαναφερομένων μορφών κρατικού παρεμβατισμού, αλλά και με συνδυασμό αυτών, όπως για παράδειγμα συνέβη με τον θεσπισμένο με το Ν. 1386/83, Οργανισμό Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων(Ο.Α.Ε)¹⁶. Σκοπός του εν λόγω οικονομικού οργανισμού ήταν η οικονομική εξυγίανση επιχειρήσεων. Η Επιτροπή με την απόφασή

¹⁴ Ανακοίνωση Επιτροπής, ΕΕ, C231 της 11.9.1981, σελ.2

¹⁵ Καλαβρός Γ. «Κρατικός παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ. 1989, σελ.202

¹⁶ Καλαβρός Γ. «Κρατικός παρεμβατισμός και Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕυΒ. 1989, σελ.213

της 88/167/ΕΟΚ¹⁷ ενέταξε λόγω πόρων, στόχων και καθεστώτος τον Ο.Α.Ε. στο δημόσιο τομέα και ως εκ της φύσεως της λειτουργίας του έκρινε πως όπου η δράση του Οργανισμού είναι αντίθετη με αυτή ενός φυσικού ή νομικού προσώπου στην αγορά, θεωρείται ως απαγορευμένη μορφή κρατικού παρεμβατισμού. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετοχή στο κεφάλαιο εταιρίας, η οποία έχει χρέη, με τρόπο που να της παράσχει χρηματοδοτικό πλεονέκτημα και να την απαλλάσσει από την καταβολή υψηλών επιτοκίων χάρη στην παρουσία του κρατικού Οργανισμού ως εγγυητή, συνιστά απαγορευμένη κρατική ενίσχυση.¹⁸

1.2 Έννοια Ανταγωνισμού

Ο ανταγωνισμός αποτελεί έννοια προερχόμενη από τον οικονομικό χώρο. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως ο οικονομικός ανταγωνισμός στην ουσία του είναι η διαδικασία εκείνη που επιβάλλεται στην αγορά και χαρακτηρίζεται από τις παράλληλες προσπάθειες των ανταγωνιζομένων, με την προσφορά καλύτερων όρων και τιμών, προκειμένου να συνάψουν πελατειακές σχέσεις¹⁹.

Η μετάβαση της έννοιας του ανταγωνισμού από τον οικονομικό χώρο στο χώρο του Δικαίου εντοπίζεται χρονικά στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του προηγούμενου αιώνα και συνέπεσε με σημαντικές κοινωνικές αλλαγές. Οι αλλαγές αυτές σηματοδότησαν και την ελευθερία στην οικονομική δραστηριότητα του ατόμου, γεγονός που σημαίνει πως ο καθένας απέκτησε δικαίωμα να ανταγωνίζεται στην ελεύθερη αγορά. Τόσο από το γεγονός αυτό, όσο και από τις διατάξεις της Συνθήκης²⁰ που αφορούν στον ανταγωνισμό, προκύπτει η θεμελιώδης αρχή του

¹⁷ ΕΕ, L76/22.3.88, σελ.18

¹⁸ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 482-484

¹⁹ Κοσίρης Λ. «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Έκτη έκδοση, σελ.4

²⁰ Ενοποιημένη απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, άρθρο 106, C83 της 30.3.2010, άρθρα 101-109

ανταγωνισμού, ότι: Καθένας πρέπει να απολαμβάνει τις ίδιες δυνατότητες ανταγωνισμού.²¹ Για να διατηρηθεί, ωστόσο, αυτή η αρχή υπάρχουν δύο βασικές προϋποθέσεις:

Αφενός, είναι επιβεβλημένη η πρόβλεψη στο νόμο των ορίων της συμπεριφοράς των ανταγωνιζομένων στην αγορά. Για να επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα αυτό, πρέπει οι ανταγωνιζόμενοι να καινοτομούν και να βελτιώνονται τεχνικά, ώστε να έχει τη δυνατότητα ο καταναλωτής να επιλέξει αγαθά και υπηρεσίες με τους καλύτερους όρους.²² Οτιδήποτε αλλοιώνει αυτό το αποτέλεσμα είναι αθέμιτο και μη αποδεκτό από την έννομη τάξη.

Αφετέρου, είναι απαραίτητη η προστασία και η διατήρηση του ανταγωνισμού, ο οποίος επιτρέπει στις οικονομίες να ανταγωνίζονται ελεύθερα, με θετικά αποτελέσματα τόσο για τις εθνικές οικονομίες, όσο και για την κοινοτική αγορά²³.

1.2.1 Θέση του Δικαίου του Ανταγωνισμού στην Έννομη Τάξη

Οι προαναφερόμενες δύο προϋποθέσεις καθορίζουν και τη θέση του δικαίου του ανταγωνισμού μέσα στην έννομη τάξη. Εφόσον ο νόμος θέτει τα όρια της επιτρεπόμενης συμπεριφοράς εντός της αγοράς, καθορίζει εμμέσως ποιες ανταγωνιστικές πράξεις μπορούν να χαρακτηρισθούν ως αθέμιτες («αθέμιτος ανταγωνισμός»). Η επιβολή κυρώσεων εξαιτίας μιας αθέμιτης συμπεριφοράς οδηγεί στο συμπέρασμα πως πρόκειται για μια μορφή αδικοπραξίας²⁴, γεγονός που εντάσσει τον αθέμιτο ανταγωνισμό

²¹ Κοτσίρης Λ. «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Έκτη έκδοση, σελ.5

²² Μούσης Ν. «Ευρωπαϊκή Ένωση- δίκαιο-οικονομία-πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση 1998, σελ.291-292

²³ Μούσης Ν. «Ευρωπαϊκή Ένωση- δίκαιο-οικονομία-πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση 1998, σελ.291-292 και Κοτσίρης Λ. «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Έκτη έκδοση, σελ.6

²⁴ Ρόκας Ν. «Βιομηχανική Ιδιοκτησία», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ.9

στον κλάδο του ιδιωτικού δικαίου. Αντίθετα, η δεύτερη προϋπόθεση αποσκοπεί στην προστασία του ανταγωνισμού ως θεσμού και στον αποκλεισμό της νόθευσής του («ελεύθερος ανταγωνισμός»), γεγονός που καταδεικνύει την έντονη σημασία του δημοσίου συμφέροντος για αυτόν τον κλάδο και αποτελεί το σημαντικότερο κριτήριο για την ένταξή του στο δημόσιο δίκαιο²⁵.

1.3 Οικονομικό Δίκαιο και Κρατικός Παρεμβατισμός

Η νομική φύση του ανταγωνισμού, αλλά και η σημασία του για την οικονομία, συναποτελούν αντικείμενο του οικονομικού δικαίου. Με τη βοήθεια του νόμου, το κράτος λαμβάνει αποφάσεις για την οικονομία, διαδραματίζοντας ρόλο στη διαμόρφωση του οικονομικού γίνεσθαι²⁶.

Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα, όσο πιο έντονη είναι η δράση που αναλαμβάνει το κράτος, τόσο πιο εκτεταμένη να είναι η χρήση του νόμου ως μέσου κρατικής παρέμβασης. Και ενώ η αλληλεξάρτηση των οικονομιών, επιτρέπει σε αυτές να αυτονομούνται και να δραστηριοποιούνται ελεύθερα, μία αποτυχία τους επαναφέρει την ανάγκη της κρατικής επέμβασης, η οποία δύναται είτε να οδηγήσει σε θετικά βήματα την οικονομία στο σύνολό της - εάν είναι καλοσχηματισμένη - είτε να προκαλέσει επιβράδυνση στην ανάπτυξή της²⁷.

Επομένως, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως στην έννοια του κρατικού παρεμβατισμού ανήκουν όλα εκείνα τα μέσα που χρησιμοποιεί το κράτος, ώστε να ασκήσει επίδραση στις οικονομικές σχέσεις.

Ως προς τα μέσα αυτά, διαφοροποιείται ο σύγχρονος κρατικός οικονομικός παρεμβατισμός σε σχέση με παλαιότερες εποχές.

²⁵ Ρόκας Ν. «Βιομηχανική Ιδιοκτησία», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ.10

²⁶ Κοσίρης Λ. «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Έκτη έκδοση, σελ.20

²⁷ **The role of the state in financial markets** Joseph E. Stiglitz, Jaime Jaramillo-Vallejo, and Yung Chal Park *World Bank Research Observer*, Annual Conference on Development Economics Supplement (1993):19-61.

Προκειμένου να εξυπηρετήσει το δημόσιο συμφέρον και ταυτόχρονα να οδηγήσει σε οικονομική ανάπτυξη συμπεριφέρεται σαν ιδιώτης. Γι' αυτό και επιτρέπει πολλές μορφές υπηρεσιών του να λάβουν την μορφή εταιρίας ή αναθέτει σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου την άσκηση καθηκόντων που εμπίπτουν στο πεδίο της αρμοδιότητάς του.²⁸

Το παράδοξο αυτής της συμπεριφοράς του κράτους - να λειτουργεί ως ιδιώτης - δεν πρέπει να θέτει τα αποτελέσματά της σε πλεονεκτικότερη θέση μόνο και μόνο επειδή ο δρών είναι το κράτος. Εφόσον το κράτος επιδιώκει με τη δράση του ένα θετικό οικονομικό αποτέλεσμα²⁹ και έχει επιλέξει και τα κατάλληλα μέσα για να ανταγωνιστεί τους ιδιώτες στην ελεύθερη αγορά για να πετύχει το στόχο του, πρέπει να αντιμετωπιστεί ως ιδιώτης και κατ' επέκταση να υπαχθεί στο ιδιωτικό δίκαιο.

Συμπερασματικά, το δίκαιο του ανταγωνισμού περιλαμβάνει κανόνες που αφορούν τη συμπεριφορά στην αγορά και καταλαμβάνει τόσο τους ιδιώτες όσο και το Δημόσιο, ανεξαρτήτως της μορφής συμμετοχής στην αγορά που έχει επιλέξει το τελευταίο. Αυτό σημαίνει πως οι κανόνες του είναι δεσμευτικοί για όλους τους ανταγωνιστές, οι οποίοι προσφέρουν όμοια προϊόντα ή υπηρεσίες και απευθύνονται στον ίδιο κύκλο πελατών, επιτρέποντας στους τελευταίους να επιλέξουν ελεύθερα.³⁰ Το γεγονός αυτό δεν μπορεί να αποκλεισθεί λόγω της ιδιότητας των δρώντων, διότι κάτι τέτοιο θα επέτρεπε στο κράτος να προβαίνει σε οικονομικές δραστηριότητες υπό καθεστώς κατ' ουσία μονοπωλίου, «τορπιλίζοντας» κατ' αυτόν τον τρόπο την προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη μέσω της παρέμβασής του και θίγοντας τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα της ισότητας και της ανταγωνιστικής ελευθερίας, τα οποία

²⁸ Κοτσίρης Λ. «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Έκτη έκδοση, σελ. 20 και Pappalardo A., "Government equity participation under the EEC rules on State aids: recent developments", Fordham International Law Journal, vol 2, winter 1998, number 2, page 310

²⁹ Παμπούκης Κ. «Ιδιωτικό Οικονομικό Δίκαιο», σελ. 34-35

³⁰ Ρόκας Ν. «Βιομηχανική Ιδιοκτησία», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ.173

εξασφαλίζουν ισότητα όρων κατά την έναρξη της οικονομικής δραστηριότητας.

1.4 Υπαγωγή του Δικαίου του Ανταγωνισμού στο Οικονομικό Δίκαιο

Στο πεδίο του δικαίου του ανταγωνισμού, όπως έχει προαναφερθεί, εμπίπτει τόσο η οικονομική δραστηριότητα του κράτους, όσο και εκείνη των ιδιωτών. Διαπιστώνεται, κατ' αυτόν τον τρόπο, η σημασία του δικαίου στη σχέση κράτους-οικονομίας-πολίτη.

Τα αποτελέσματα, ωστόσο, της ύπαρξης του δικαίου του ανταγωνισμού είναι πολλαπλά. Ο ρόλος του δεν είναι μόνο συνδετικός μεταξύ κράτους-οικονομίας-πολίτη. Μέσω της προστασίας του ανταγωνισμού, δε συμβάλλει μόνο στην προστασία και τη διατήρηση του τελευταίου ως οικονομικού φαινομένου, αλλά και στη διατήρηση της οικονομίας στο σύνολό της. Εξαιτίας της έντονης οικονομικής του χροιάς αξιοποιεί - όπως είναι αναγκαίο - τα δεδομένα των οικονομικών επιστημών, ώστε να μπορεί να μεταβάλλεται ανάλογα με τις συνθήκες και να είναι σύγχρονο και ικανό να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της αγοράς. Επιβοηθητικά, επίσης, στην προσαρμογή του λειτουργούν οι δικαστικές αποφάσεις σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο, με δεδομένο ότι ο ανταγωνισμός διαθέτει διεθνή διάσταση³¹.

Από όλα τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι το δίκαιο του ανταγωνισμού αποτελεί τμήμα του οικονομικού δικαίου.

1.5 Η Προστασία του Ανταγωνισμού ως Θεσμού

Η σημασία της διατήρησης ενός συστήματος ανόθευτου ανταγωνισμού γίνεται εύκολα αντιληπτή, όταν γίνεται αναφορά σε μια σημαντική μορφή

³¹ Κοτσίρης Λ. «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Έκτη έκδοση, σελ. 59-60

κρατικής παρέμβασης – και της κυριότερης στο παρόν κείμενο - σε αυτή της κρατικής ενίσχυσης. Και αυτό συμβαίνει, διότι μέσω αυτών η εν λόγω παρέμβαση δύναται είτε απλώς να λειτουργήσει επιβοηθητικά σε ατομικό επίπεδο είτε να μεταβάλλει τη λειτουργία της οικονομίας στο σύνολό της³². Επιπλέον, γίνεται αντιληπτή η σημασία της τήρησης των κανόνων του ανταγωνισμού, αν ληφθεί υπόψη πως η Διοίκηση διαθέτει διακριτική ευχέρεια στην επιλογή τόσο του δικαιούχου της ενίσχυσης, όσο και του ποσού³³. Πρόβλημα που «γεννά» αυτή η δυνατότητα της Διοίκησης είναι ότι η επιλογή του ενός δικαιούχου έναντι του άλλου ισοδυναμεί αντιστοίχως με την παροχή ορισμένου πλεονεκτήματος και δημιουργία ορισμένου μειονεκτήματος. Το πρόβλημα καθίσταται εντονότερο, όταν πρόκειται για ίσου μεγέθους επιχειρήσεις. Σε αυτή την περίπτωση, προκειμένου να διαφυλαχθεί η τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού, αλλά και η συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας, είναι απαραίτητη η επιλογή βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, εκ των προτέρων καθορισμένων.³⁴ Σε αντίθετη περίπτωση, οφείλεται στους θιγέντες μη δικαιούχους ανταγωνιστές η δυνατότητα να αξιώσουν την άρση της προσβολής, που έχουν υποστεί τα συμφέροντά τους, μέσω της απαγορευμένης χορήγησης της κρατικής ενίσχυσης.³⁵

³² Κασιμάτης Γ. «Νέες μορφές παρέμβασης στο σύστημα οικονομικής παραγωγής-Κοινωνικός έλεγχος και κοινωνικοποίηση της παραγωγής» σε «Οι συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη», 1986, σελ.236

³³ Αναστόπουλος Γ. «Οι δημόσιες ενισχύσεις της οικονομίας –συμβολή στην έρευνα της παρεμβατικής δράσεως της Διοικήσεως», 1982, σελ.157

³⁴ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ.149-150

³⁵ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ.55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα λάβει χώρα ανάλυση των κοινοτικών διατάξεων, που αφορούν στις κρατικές ενισχύσεις. Μέσα από τη θεωρία και τη νομολογία θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε αυτή τη μορφή κρατικού παρεμβατισμού με τη διττή δυνατότητα επίδρασης στην αγορά και, κατ' επέκταση, στην οικονομία στο σύνολό της.

2.1 Ορισμός και Μορφές Κρατικής Ενίσχυσης

Το άρθρο 107 παρ.1 της Συνθήκης ορίζει πως: «Ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό δια της ευνοϊκής μεταχείρισεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν οι Συνθήκες ορίζει άλλως».

- Μια μορφή κρατικής ενίσχυσης είναι αυτή της επιδότησης από κρατικούς πόρους. Η επιδότηση είναι μια άμεση θετική παροχή³⁶ προς μια επιχείρηση, η οποία σαφώς εμπίπτει στο πλαίσιο του ορισμού που δόθηκε ανωτέρω.
- Εκτός της πρώτης μορφής ενίσχυσης, ενίσχυση μπορεί να υπάρξει και με τη μορφή αρνητικής παροχής. Αυτό σημαίνει πως δεν πρόκειται για ορισμένο ποσό, αλλά για τη χορήγηση βοηθήματος ικανού να προσδώσει πλεονέκτημα στο δικαιούχο και, κατ' επέκταση, να επιφέρει ένα ίσης αξίας αποτέλεσμα στον ανταγωνισμό εντός της αγοράς.³⁷ Ενδεικτικά παραδείγματα από τη νομολογία τέτοιας μορφής κρατικής ενίσχυσης είναι

³⁶ Προτάσεις γενικού Εισαγγελέα Warner σε υπόθεση 173/73, 1974, σελ.723

³⁷ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ.17

οι φοροαπαλλαγές³⁸. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί η δυσχέρεια που αντιμετωπίζεται στην αναγωγή των φορολογικών απαλλαγών σε μορφή ενίσχυσης ανάλογης με την χρηματική. Τη δυσχέρεια καθιστά εντονότερη η διακριτική ευχέρεια της Διοίκησης να επιλέξει τη μορφή αυτής. Μπορεί να πρόκειται για φόρο άμεσο ή έμμεσο, όπως συνέβη στην περίπτωση της Ολυμπιακής Αεροπορίας³⁹, όπου θεωρήθηκε πως το ελληνικό δημόσιο δε μεταχειρίστηκε τη νόμιμη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης για να εισπράξει τα οφειλόμενα από διάφορους φόρους (για καύσιμα, για αερολιμενικά τέλη προς τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών κλπ.) ποσά, συμπεριφορά μη συμβατή με αυτή του μέσου δανειστή και με δεδομένη τη δυσχερή οικονομική κατάσταση της επιχείρησης⁴⁰. Μπορεί, επίσης, να πρόκειται για φορολογική επιβάρυνση, η οποία υπό φυσιολογικές συνθήκες επιβαρύνει τον προϋπολογισμό μιας επιχείρησης. Τέτοια περίπτωση αποτέλεσε η Banco Exterior de España SA⁴¹, η οποία, ως πιστωτικό ίδρυμα ανήκον έμμέσως στο Δημόσιο - μέσω κατοχής μεριδίου του κεφαλαίου της από το δημόσιο οργανισμό Instituto de Crédito Oficial- απολάμβανε φοροαπαλλαγών επιβαλλομένων από το Δημόσιο, τους δήμους και τις κοινότητες, εφόσον υπείχε την υποχρέωση καταβολής φόρων, όπως προέβλεπε το άρθρο 29 του νόμου 13/71. Το εν λόγω άρθρο θεωρήθηκε ότι θέτει τους δικαιούχους της ρύθμισης σε ευνοϊκότερη οικονομική κατάσταση σε σχέση με τις λοιπές φορολογούμενες επιχειρήσεις, οι οποίες εξακολουθούν να επιβαρύνονται με τους παραπάνω φόρους, με αποτέλεσμα να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση χορηγούμενη κατά παράβαση των κοινοτικών κανόνων.

Την προαναφερθείσα δυσχέρεια επιβεβαιώνει και η πιθανότητα χορήγησης απαλλαγής από άμεσο φόρο προς ορισμένο είδος

³⁸ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.22

³⁹ Απόφαση Επιτροπής 11.12.2002, ΕΕΕΕ 28.5.2003, L 132, σελ.1

⁴⁰ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ.18

⁴¹ ΔΕΚ, 15.3.1994, υποθ. C-387/92, Συλλογή 1994, σελ-I 877

επιχειρήσεων εκ μέρους κράτους-μέλους, η οποία όμως δικαιολογείται από τη γενική οικονομία του επίμαχου φορολογικού συστήματος. Αυτό σημαίνει, πως η απαλλαγή από τον οικείο φόρο απορρέει από τις θεμελιώδεις αρχές του φορολογικού συστήματος, καθιστώντας αυτή μη απαγορευμένη κρατική ενίσχυση. Την πιθανότητα αυτή επανέλαβε το Δικαστήριο σε προδικαστική απόφασή του σχετικά με φοροαπαλλαγή, που παρείχε το ιταλικό κράτος υπέρ συνεταιριστικών εταιριών⁴².

Ωστόσο, κάθε φοροαπαλλαγή δεν συνεπάγεται απαγορευμένη κρατική ενίσχυση. Τέτοια περίπτωση αποτέλεσε η φοροαπαλλαγή που θέσπισε το κράτος της Δανίας υπέρ των ναυτικών τρίτων χωρών, οι οποίοι απασχολούνταν σε πλοία εγγεγραμμένα στο διεθνές νηολόγιο της Δανίας, από τον ισχύοντα στη χώρα φόρο εισοδήματος. Η υιοθέτηση του εν λόγω μέτρου αποσκοπούσε στην ανάπτυξη συγκεκριμένης δραστηριότητας, ήτοι στην αποτροπή της εξόδου των εφοπλιστών από τη σημαία της Δανίας, μέσω της συγκράτησης του κόστους του εργατικού δυναμικού. Κατόπιν τούτου η ενίσχυση αυτή κρίθηκε ως συμβατή με την κοινή αγορά δυνάμει του άρθρου 107 παρ. 3 στοιχείο γ'⁴³.

- Μια ακόμη μορφή απαγορευμένης κρατικής ενίσχυσης αποτελεί η παρεμπόδιση λύσης μιας εταιρίας⁴⁴. Νομολογιακό παράδειγμα αυτής της μορφής αποτελεί η εταιρία Breda Fucine Meridionali SpA⁴⁵. Η συγκεκριμένη εταιρία αποτελεί μέλος του ομίλου EFIM και λόγω ζημιών θα έπρεπε να είχε ενταχθεί στους κανόνες 2446 και 2447 του ιταλικού αστικού κώδικα, που προβλέπουν τη λύση μιας εταιρίας. Ωστόσο, με εφαρμογή του άρθρου 7 του νόμου 33/93 της επετράπη να μην καταβάλλει τα χρέη της προς το δημόσιο και τις επιχειρήσεις του δημοσίου καθώς και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του κράτους. Με αυτό το ειδικό καθεστώς, προστατεύονταν η εταιρία από εκκαθάριση ή

⁴² ΔΕΚ, 8.9.11, συνεκδ. υποθ. C-78/08 έως C-80/08

⁴³ Γενικό Δικαστήριο, 27.9.11, T-30/03RENV

⁴⁴ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.120-122

⁴⁵ Απόφαση Επιτροπής, 29.5.96, ΕΕΕΚ L272 της 25.10.96, σελ. 46

πτώχευση, ενώ παρατεινόταν ο χρόνος, προκειμένου να εκπονηθεί. Ωστόσο, η εκποίηση ήταν πολύ δύσκολη λόγω της οικτρής οικονομικής κατάστασής της. Συνεπώς, το ιταλικό κράτος μέσω του άρθρου 7 του νόμου 33/93 διατηρούσαν την BFM στην αγορά ενισχύοντάς την μέσω του ειδικού καθεστώτος του παραπάνω νόμου.

- Άλλο παράδειγμα αποτελούν τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής⁴⁶. Για τον χαρακτηρισμό ενός τέτοιου μέτρου, ως απαγορευμένης κρατικής ενίσχυσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, εάν αυτό αφορά τους εργαζομένους ή την επιχείρηση, καθώς και εάν η παρεχόμενη βοήθεια αίρει μια χρηματική υποχρέωση, που θα βάρυνε τον εταιρικό προϋπολογισμό. Τέτοιο παράδειγμα αποτέλεσε η χρηματοδοτική συμμετοχή του γαλλικού εθνικού ταμείου (FNE) στην υλοποίηση ενός σχεδίου αποφυγής των απολύσεων εκ μέρους της Kimberly Clark Soralin⁴⁷, η οποία προς αναδιάρθρωση των δραστηριοτήτων της προέβη σε μείωση του προσωπικού της. Το FNE επομένως ανέλαβε ένα μέρος του κόστους της υλοποίησης αυτού του σχεδίου καταβάλλοντας 27,25 εκατομμύρια FF, πράγμα που οδήγησε την Επιτροπή στον χαρακτηρισμό αυτής της παρέμβασης ως κρατικής ενίσχυσης.

Ένα ακόμη μέτρο κοινωνικής πολιτικής που μπορεί να αποτελεί κρατική ενίσχυση είναι οι ενισχύσεις για τη διατήρηση της απασχόλησης. Μέσω της απόφασης⁴⁸ του Δικαστηρίου επί της διαφοράς μεταξύ της ιταλικής Δημοκρατίας και της Επιτροπής - όπου η ιταλική Δημοκρατία θέσπισε με νόμο την ορισμένου χρόνου σύμβαση επαγγελματικής εκπαίδευσης και εργασίας, η οποία σκοπό είχε την επαγγελματική εκπαίδευση και απορρόφηση ανέργων ηλικίας κάτω των 29 ετών - το Δικαστήριο τάχθηκε υπέρ της άποψης της Επιτροπής πως αυτές οι ενισχύσεις είναι

⁴⁶ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004, σελ.123-124 και Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2006, σελ. 19

⁴⁷ ΔΕΚ, 26.9.1996, υποθ. C-241/94, Συλλογή 1996, σελ. I-4551 και Winter J. "Redefining the notion of State aid in article 87 (1) of the EC Treaty", C.M.L.R 2004, 475

⁴⁸ ΔΕΚ, 7.3.2002, C- 310/99, Συλλογή 2002, σελ. 2289

λειτουργικές και απαγορεύονται εκτός αν αναφέρονται σε συγκεκριμένες περιοχές, είναι χρονικώς περιορισμένες και βαίνουν μειούμενες⁴⁹.

Παρ' όλα αυτά, δε σημαίνει, πως κάθε ενίσχυση, που αφορά στη διατήρηση της απασχόλησης, θα κρίνεται και ως αντιβαίνουσα στους κανόνες. Παράδειγμα τέτοιας ενίσχυσης είναι εκείνης, που βαίνει προς όφελος των εργαζομένων⁵⁰, όπως συνέβη στην περίπτωση Magefesa⁵¹, όπου το εθνικό ταμείο για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας των εργοδοτών, FOGASA, ανέλαβε να καταβάλλει τους μισθούς και τις αποζημιώσεις στους απολυθέντες εργαζόμενους – με την προϋπόθεση της επιστροφής των καταβληθέντων ποσών στο ταμείο - οι οποίοι απολύθηκαν ως πλεονάζον προσωπικό, εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων της εταιρίας και στο πλαίσιο εξυγίανσής της.

Παραμένοντας στην κατηγορία των ενισχύσεων που αφορούν στην απασχόληση, είναι αναγκαίο να αναφερθεί ένα παράδειγμα από τη νομολογία, το οποίο θα καταδείξει πώς ένα μέτρο που αφορά την εργασία δύναται, άλλοτε να συνιστά απαγορευμένη μορφή ενίσχυσης και άλλοτε όχι, ανάλογα με τους όρους λήψης του. Βάσει της συμφωνίας μεταξύ του Fondo de Garantia Salarial (FOGASA) και της La Seda Barcelona SA (LSB)⁵², το ταμείο FOGASA ανέλαβε να καταβάλλει τους μισθούς και τις αποζημιώσεις, που όφειλε η εταιρία στους πρώην εργαζομένους της LSB, ενώ η τελευταία θα του επέστρεφε το ποσό που είχε καταβάλλει. Η Επιτροπή ενέκρινε αυτό το κομμάτι της συμφωνίας, ωστόσο δεν ενέκρινε την καταβολή αποζημιώσεων στους απολυόμενους και τους συνταξιοδοτηθέντες πρόωρα. Αν το εν λόγω μέτρο αφορούσε όλους τους απολυμένους και πρόωρα συνταξιοδοτημένους όλων των κλάδων της

⁴⁹ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογική προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.123-124

⁵⁰ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2006, σελ.19 και Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογική προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.124

⁵¹ Απόφαση Επιτροπής της 20.12.1989, ΕΕΕΕ, L 5 της 8.1.1991, σελ.18-21.

⁵² Απόφαση Επιτροπής, 30.4.96, L 298 της 22.11.96, σελ.14

οικονομίας - και όχι μόνο των εταιριών-παραγωγών συνθετικών και κυτταρινικών ινών και νημάτων - δε θα αποτελούσε παραβίαση των επιτρεπόμενων κρατικών ενισχύσεων, εφόσον θα επρόκειτο για γενικό μέτρο και δεν θα εμπλεκόταν η επιχείρηση στη συναλλαγή κράτους-εργαζομένου. Αντίθετα, στη συγκεκριμένη συμφωνία, το εθνικό ταμείο ανέλαβε μια οικονομική υποχρέωση, η οποία έπρεπε να καλυφθεί από τον εταιρικό προϋπολογισμό, -έστω και αν έμμεσα αφορούσε στους εργαζομένους-, γεγονός που συνιστά παράβαση της παραγράφου 1 του άρθρου 107⁵³. Παρόμοιο νομολογιακό παράδειγμα αποτελεί η υπόθεση Επιτροπή κατά Ιταλίας⁵⁴, όπου η ιταλική κυβέρνηση θέσπισε με το νόμο 502/5.8.1978 τη μερική ανάληψη από το δημόσιο των εργοδοτικών εισφορών τις οποίες οφείλουν να καταβάλλουν για τους μισθωτούς τους οι βιομηχανικές επιχειρήσεις και ορισμένες επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, ώστε οι τελευταίοι να ασφαλίζονται έναντι των κινδύνων ασθενείας παροχής υπηρεσιών. Αυτή η ρύθμιση του νόμου θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως εμπίπτουσα στην απαγόρευση του άρθρου 107, διότι η ανάληψη αυτού του βάρους συνεπαγόταν μεγαλύτερη μείωση των εργοδοτικών εισφορών για τις γυναίκες μισθωτούς παρά για τους άνδρες, με αποτέλεσμα να ευνοούνται περισσότερο κλάδοι –όπως η υφαντουργία και τα έτοιμα ενδύματα- που απασχολούν σε ευρεία κλίμακα γυναικείο εργατικό δυναμικό⁵⁵. Αν το εν λόγω μέτρο αφορούσε τις ιταλικές επιχειρήσεις στο σύνολό τους, δεν θα συνιστούσε ενίσχυση χορηγούμενη κατά παράβαση του άρθρου 107⁵⁶.

- Η χορήγηση κρατικών εγγυήσεων για την παροχή δανείων προς επιχειρήσεις καθώς και η χορήγηση δανείων από κρατικά ελεγχόμενες τράπεζες υπό ευνοϊκούς όρους αποτελεί μια ακόμη μορφή ενίσχυσης

⁵³ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.124-125

⁵⁴ ΔΕΚ, 14.7.83, 203/82, Συλλογή 1983, σελ.2525

⁵⁵ ΔΕΚ, 14.7.83, 203/82, Συλλογή 1983, σελ.2525, σκέψη 4

⁵⁶ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.125

εμπίπτουσας στους απαγορευτικούς κανόνες. Αποφασιστικής σημασίας είναι κατά πόσο οι όροι χορήγησης του δανείου είναι ευνοϊκότεροι αυτών που θα μπορούσε να επιτύχει ο οποιοσδήποτε δανειολήπτης σε φυσιολογικές συνθήκες αγοράς⁵⁷. Χαρακτηριστικό νομολογιακό παράδειγμα είναι αυτό της CBSF⁵⁸, όπου μάλιστα συνδυάζονται περισσότερες μορφές κρατικού παρεμβατισμού. Πιο συγκεκριμένα, στην εταιρία παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών, ενδυμάτων και προϊόντων χάρτου Boussac Saint Frères(CBSF) χορηγήθηκαν δάνεια με επιδοτούμενο επιτόκιο, μειώθηκαν οι ασφαλιστικές εισφορές και εισεφέρθησαν νέα κεφάλαια ως επακόλουθο της συμμετοχής της εταιρίας συμμετοχής και αναδιάρθρωσης της βιομηχανίας, Sorari. Κατ' ουσία, η γαλλική Κυβέρνηση επέλεξε πρώτον, να μετέχει στην εταιρία μέσω ενός νομικού προσώπου, δεύτερον να προχωρήσει σε θετική οικονομική παροχή, αφενός μέσω των εισφερθέντων κεφαλαίων, αφετέρου μέσω της χορήγησης δανείου με ευνοϊκούς όρους. Ως προς τα τελευταία, το Δικαστήριο θεώρησε, πως προβλέπονταν ευνοϊκότεροι όροι από αυτούς που θα μπορούσε η εταιρία να πετύχει στην αγορά, δεδομένης της δυσμενούς οικονομικής της κατάστασης⁵⁹.

- Το προαναφερθέν νομολογιακό παράδειγμα συνδυάζει δύο μορφές κρατικού παρεμβατισμού, όπως αναφέρθηκε, αλλά ταυτόχρονα καταδεικνύει, ότι η συμμετοχή του κράτους, είτε *per se*, είτε με τη μορφή νομικού προσώπου, στο κεφάλαιο μιας εταιρίας αποτελεί συγκαλυμμένη χορήγηση κρατικής ενίσχυσης⁶⁰. Τέτοια περίπτωση ήταν αυτή της κρατικής εταιρίας επενδύσεων ENI, η οποία κάλυψε τις ζημίες που

⁵⁷ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.22 και Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.21

⁵⁸ ΔΕΚ, 14.2.1990, υποθ. 301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σελ.Ι-307

⁵⁹ ΔΕΚ, 14.2.1990, υποθ. 301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σελ.Ι-307, σκέψη 40

⁶⁰ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.21-22 και Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.23

υπέστησαν οι θυγατρικές εταιρίες του ομίλου Lanerossi, κάλυψη που έλαβε τη μορφή της εισφοράς κεφαλαίου και που κατ' επέκταση σήμαινε την εξαγορά τους. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του τη συμπεριφορά του μέσου επενδυτή και έκρινε, πως κανένας ιδιώτης δεν θα κάλυπτε τις ζημίες των επιχειρήσεων αυτών για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα (παρουσίαζε ζημίες από το 1974 μέχρι το 1987)⁶¹.

Από το προηγούμενο παράδειγμα μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα, πως τα κράτη βασιζόμενα στην ελευθερία, που τους παρέχει η Συνθήκη σχετικά με την ιδιοκτησία και συνεπώς και ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιχειρήσεων-με το άρθρο 345-, προβαίνουν στην παροχή απαγορευμένων κρατικών ενισχύσεων μέσω ολικών ή μερικών κρατικοποιήσεων. Κριτήριο για τον χαρακτηρισμό αυτών ως ενίσχυσης σύμφωνα με την Επιτροπή⁶² αποτελεί η συμπεριφορά του ιδιώτη επενδυτή ως προς την χορήγηση ή μη των κεφαλαίων. Η συμπεριφορά του καθορίζεται από την οικονομική θέση της επιχείρησης. Κατά την Επιτροπή⁶³ όσο πιο δύσκολη είναι αυτή, τόσο οδηγούμαστε στην υιοθέτηση του χαρακτηρισμού της κρατικής ενίσχυσης.

Κριτήρια, που θα κρίνουν τη δύσκολη οικονομική θέση της επιχείρησης είναι η διαρκής δυσμενής οικονομική κατάστασή της, το υψηλό κόστος παραγωγής, η δράση σε τομέα πληττόμενο από ύφεση και η δυσχέρεια στη λήψη δανείων από την κεφαλαιαγορά. Στη συνέχεια θα παρατεθούν νομολογιακά παραδείγματα επιχειρήσεων, που πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις⁶⁴.

Το πρώτο παράδειγμα είναι αυτό της εταιρίας «Intermillis»⁶⁵, όπου η SA Intermillis -εταιρία χάρτου- προσέφυγε ενώπιον του ΔΕΚ ζητώντας την

⁶¹ ΔΕΚ, 21.3.1991, υποθ. 303/88, Συλλογή 1991, σελ.801

⁶² Ανακοίνωση Επιτροπής, ΕΕΕΕ C 307 της 13.11.1993, σελ. 3

⁶³ ΕΕΕΕ C 57, 12.3.2003, σελ. 5

⁶⁴ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.24

⁶⁵ ΔΕΚ, υποθ. 323/82, 14.11.1984, Συλλογή, σελ.3809επ.

ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής υπ' αριθμόν 82/670/ΕΟΚ. Η απόφαση αυτή –με την οποία συμφώνησε και το Δικαστήριο- προέβλεπε, πως η συμμετοχή δημοσίων φορέων στο εταιρικό κεφάλαιο της επιχείρησης δεν έχει άλλο σκοπό από την έξοδο της επιχείρησης από τη δεινή οικονομική κατάσταση, στην οποία βρισκόταν. Επίσης η εισφορά στο κεφάλαιο υπερέβαινε κατά πολύ το ενεργητικό της επιχείρησης – 2350 εκατομμύρια βελγικά φράγκα έναντι 1250 εκατομμυρίων βελγικών φράγκων του αποθεματικού και του κεφαλαίου της- γεγονός που αποδεικνύει, πως επρόκειτο για ενίσχυση με σκοπό τη διατήρηση της επιχείρησης, διότι σε αντίθετη περίπτωση ήταν καταδικασμένη να εξαφανισθεί, εφόσον δεν θα μπορούσε να αντλήσει τα αναγκαία για την επιβίωσή της κεφάλαια από την κεφαλαιαγορά. Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί αποτέλεσμα μόνο της δεινής οικονομικής κατάστασης της εταιρίας, αλλά και των δυσκολιών που αντιμετώπιζε ο τομέας χάρτου στο σύνολό του⁶⁶. Λαμβάνοντας, υπόψη την αποδεδειγμένη δεινή θέση της εταιρίας, κανένας ιδιώτης επενδυτής δεν θα υιοθετούσε ανάλογη συμπεριφορά.

Ανάλογη με την προηγούμενη απόφαση είναι και αυτή της «Alfa Romeo»⁶⁷. Εν προκειμένω η ιταλική Δημοκρατία άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΔΕΚ ζητώντας την ακύρωση της απόφασης 89/66/ΕΟΚ της Επιτροπής. Το Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή επικυρώνοντας την απόφαση της Επιτροπής, η οποία έκρινε, πως η εισφορά στο κεφάλαιο της εταιρίας από τις δημόσιες εταιρίες IRI και Finmeccanica αποσκοπούσε στην κάλυψη των χρεών της Alfa Romeo. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί, ότι η εταιρία σώρευε ζημίες από την πετρελαϊκή κρίση 1973/1974 μέχρι τα έτη 1984/85. Το Δικαστήριο έκρινε, πως η παροχή χρημάτων από ομολογιακά δάνεια συναφθέντα από το IRI καθώς και οι εισφορές μεγάλων ποσών στο εταιρικό κεφάλαιο σε μια εταιρία ευρισκόμενη σε τέτοια δυσμενή οικονομική κατάσταση, υπερέβαιναν τα όρια της προβλεπόμενης συμπεριφοράς ενός ιδιώτη-επενδυτή, εφόσον η

⁶⁶ ΔΕΚ, υποθ. 323/82, 14.11.1984, Συλλογή, σελ.3809επ., σκέψη 27

⁶⁷ ΔΕΚ, υποθ. C-305/89, 21.3.1991, Συλλογή, σελ.Ι-1603

εταιρία δεν παρουσίαζε κανένα σημάδι βελτίωσης και συνεπώς κανένας επενδυτής δεν θα μπορούσε να προσδοκά ανταποδοτικότητα για τα εισφερθέντα κεφάλαιά του⁶⁸.

- Η νομολογία του Δικαστηρίου των Κοινοτήτων μας προσφέρει και άλλες μορφές κρατικών ενισχύσεων.

Μια μορφή αυτών είναι το μειωμένο κόστος σε προϊόντα ή σε υπηρεσίες, που παρέχουν δημόσιοι φορείς⁶⁹.

Μια περίπτωση από τη νομολογία που χαρακτηρίστηκε ως μη επιτρεπόμενη κρατική ενίσχυση θεωρήθηκε η έκπτωση που παρεχόταν από την ολλανδική Κυβέρνηση μέσω της επιχειρήσεως Gasunie - την οποία κατείχε κατά 50% άμεσα ή έμμεσα το ολλανδικό Δημόσιο – στους Ολλανδούς παραγωγούς αμμωνίας, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους του φυσικού αερίου που χρησιμοποιούνταν ως πρώτη ύλη από αυτούς⁷⁰.

- Η χορήγηση προνομιακού αναπροεξοφλητικού τόκου⁷¹ που εφαρμόζε η Τράπεζα της Γαλλίας στις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες πιστώσεις τις χορηγούμενες για εξαγωγές προς χώρες της Κοινότητας⁷², αποτέλεσε μια ακόμη μορφή κρατικής ενίσχυσης, απαγορευμένης σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανόνες. Η κρίση αυτή οφείλεται στο γεγονός, ότι η εν λόγω συμπεριφορά εκ μέρους της Τράπεζας της Γαλλίας ισοδυναμεί με την χορήγηση δανείου με ευνοϊκότερους όρους από αυτούς που μπορεί να πετύχει η μέση επιχείρηση στην αγορά⁷³, γεγονός που

⁶⁸ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.24

⁶⁹ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.22

⁷⁰ ΔΕΚ, υποθ. C-169/84. 12.7.1990, Συλλογή, σελ.Ι-3083επ.

⁷¹ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.22

⁷² ΔΕΚ, υποθ. 6/69 και 11/69, 10.12.1969, Συλλογή, σελ.523επ.

⁷³ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.21

συνιστά πλεονέκτημα για το δικαιούχο (γαλλικές εξαγωγές) έναντι των εξαγωγών των άλλων κρατών-μελών.

- Απαγορευμένη κρατική ενίσχυση μπορεί να αποτελεί και μια αντισταθμιστική ενίσχυση, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία ισοδύναμων βαρών στο κόστος παραγωγής προϊόντων μεταξύ των κρατών μελών, δεδομένης της διαφοράς στο φορολογικό σύστημα⁷⁴. Αυτή τη μορφή κρατικής ενίσχυσης υιοθέτησε η Κυβέρνηση της Ιταλίας υπέρ του κλωστοϋφαντουργικού τομέα. Εν προκειμένω, δυνάμει του άρθρου 20 του νόμου 1101, απαλλάσσονταν οι επιχειρήσεις του κλάδου αυτού από την καταβολή κοινωνικών επιβαρύνσεων, με αποτέλεσμα να μειώνεται κατά πολύ το κόστος των εργατικών χεριών. Αιτία της εν λόγω απαλλαγής ήταν οι ιδιαίτερα υψηλές φορολογικές επιβαρύνσεις του οικείου κλάδου στην Ιταλία. Το Δικαστήριο διευκρίνισε, πως η συγκεκριμένη απαλλαγή –η οποία ισοδυναμεί με φοροαπαλλαγή-, επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών-μελών, εφόσον η κλωστοϋφαντουργία της Ιταλίας μετέχει στο ενδοκοινοτικό εμπόριο μέσω εξαγωγών και οι επιχειρήσεις της απολαμβάνουν μια οικονομική ελάφρυνση, που για τις λοιπές κοινοτικές εταιρίες συνιστά επιβάρυνση του εταιρικού τους προϋπολογισμού⁷⁵.
- Με την προδικαστική του απόφαση το Δικαστήριο στην υπόθεση SFEI, εισήγαγε μια επιπλέον μορφή, την οποία μπορεί να λάβει η κρατική ενίσχυση. Εν προκειμένω το tribunal de commerce de Paris υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στα πλαίσια της διαφοράς μεταξύ της SFEI και πέντε επιχειρήσεων που μετέχουν σε αυτή και των SFMI, της Chronopost και των γαλλικών ταχυδρομείων. Οι εταιρίες SFMI και Chronopost είχαν τη δυνατότητα αφ' ενός να χρησιμοποιούν τα καταστήματα και μέρος του προσωπικού των γαλλικών Ταχυδρομείων (υλικοτεχνική υποδομή), αφ' ετέρου να διαφημίζονται μέσω των τελευταίων (εμπορική υποστήριξη). Η ερώτηση αφορούσε το εάν οι δύο αυτές δυνατότητες αποτελούσαν μορφή απαγορευμένης κρατικής ενίσχυσης. Η απάντηση του Δικαστηρίου στο

⁷⁴ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.23

⁷⁵ ΔΕΚ, υποθ. 173/73, 2.7.1974, Συλλογή, σελ.353επ., ειδικά σκέψεις 40-44

ερώτημα αυτό ήταν, πως η παροχή της εν λόγω υποστήριξης από δημόσια επιχείρηση προς τις ιδιωτικού δικαίου θυγατρικές της μπορεί να συνιστά απαγορευμένη κρατική ενίσχυση, αν η λαμβανόμενη ως αντιπαροχή αμοιβή είναι κατώτερη της απαιτούμενης υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς.⁷⁶

- Τέλος, μια άλλη μορφή απαγορευμένης κρατικής ενίσχυσης συνδέεται άμεσα με την ελευθερία του άρθρου 345- ως προς το καθεστώς ιδιοκτησίας. Πρόκειται για την ιδιωτικοποίηση δημόσιας επιχείρησης σε τιμή χαμηλότερη της πραγματικής της αξίας. Τέτοια ήταν η περίπτωση της ιδιωτικοποίησης της αγγλικής αυτοκινητοβιομηχανίας Rover⁷⁷. Εν προκειμένω η βρετανική Κυβέρνηση χορήγησε χρηματικά κίνητρα στην εξαγοράζουσα British Airspace αλλά και απέρριψε υψηλότερες προσφορές από ενδιαφερόμενους αγοραστές του ιδιωτικού τομέα.

Παρόμοια περίπτωση ήταν και αυτή της ιδιωτικοποίησης της Hydro Bank Burgenland AG, η οποία ανήκε στο ομόσπονδο κρατίδιο Land Burgenland της Αυστρίας. Εν προκειμένω, προτιμήθηκε κατά τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης της τράπεζας αυτής μια αυστριακή ασφαλιστική εταιρία (GRAWE), ενώ υπήρχε προσφορά από αυστρο-ουκρανική κοινοπραξία κατά πολύ μεγαλύτερη της προσφοράς της πρώτης. Η διαφορά μεταξύ των δύο προσφορών χαρακτηρίστηκε από το Πρωτοδικείο ως χορήγηση κρατικής ενίσχυσης από το ομόσπονδο κρατίδιο προς την αυστριακή ασφαλιστική εταιρία⁷⁸.

Συμπερασματικά, αποδεικνύεται, πως όλες αυτές οι μορφές, που μπορεί να λάβει η κρατική ενίσχυση, παρέχουν τη δυνατότητα στο κράτος, να παρεμβαίνει στην οικονομία. Από τις αποφάσεις, ωστόσο, που παρατέθηκαν ανωτέρω, καθίσταται σαφής η ευχέρεια της Διοίκησης είτε να ενισχύσει το σύνολο των επιχειρήσεων, βοηθώντας την εθνική οικονομική ανάπτυξη, είτε να εξυπηρετήσει μεμονωμένα συμφέροντα,

⁷⁶ ΔΕΚ, υποθ. C-39/94, 11.7.1996, Συλλογή, σελ. I-3547 επ., ειδικά σκέψη 62 και Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 24

⁷⁷ Απόφαση 93/349/ΕΟΚ, ΕΕΕΚ L143/15.6.1993, σελ. 7 και Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 25

⁷⁸ Γενικό Δικαστήριο, 28.2.2012, συνεκδ. υποθ. T- 268/08 και T- 281/08

«ναρκοθετώντας» τον υγιή ανταγωνισμό, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση της παραγωγής, σε υιοθέτηση τεχνολογικής καινοτομίας και κατ' επέκταση σε μια πιο ανταγωνιστική οικονομία.

2.2 Η Κρατική Συνιστώσα της Ενίσχυσης

Βασικό στοιχείο στον προαναφερθέντα ορισμό της ενίσχυσης είναι η προέλευση αυτής. Φορέας της απαγορευμένης ενίσχυσης είναι το κράτος. Στην έννοια του κράτους περιλαμβάνεται κάθε δημόσια αρχή, η οποία μπορεί να είναι νομικό πρόσωπο του δημοσίου και όλα τα δημόσια νομικά πρόσωπα που ανήκουν στο κράτος (π.χ. δημόσιες επιχειρήσεις), καθώς και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης⁷⁹. Απόλυτη ευθυγράμμιση με την παραπάνω θεωρία παρουσιάζει η προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου, η οποία ήταν αποτέλεσμα προδικαστικών ερωτημάτων, που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Frankfurt am Main επί του άρθρου 107, κατά την εκδίκαση της υπόθεσης Steinike und Weinlig κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας⁸⁰. Η εκδικαζόμενη ενώπιον του γερμανικού δικαστηρίου διαφορά αφορούσε την χορήγηση ενίσχυσης 20.000 γερμανικών μάρκων εκ μέρους Ταμείου, που βάσει νόμου ήταν επιφορτισμένο με την προώθηση των προϊόντων της γερμανικής βιομηχανίας ειδών διατροφής, εισπραχθεισών από την Steinike und Weinlig, η οποία προέβη σε επεξεργασία χυμών εσπεριδοειδών, που εισήχθησαν από την Ιταλία και τρίτες χώρες. Το Δικαστήριο απεφάνθη, πως δεν πρέπει να γίνεται διάκριση αναλόγως του αν η ενίσχυση χορηγείται απευθείας από το κράτος ή από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς, που το κράτος ιδρύει για τον εν λόγω σκοπό. Επίσης έκρινε, πως για να χαρακτηριστεί μια ενίσχυση ως εμπίπτουσα στο άρθρο 107, σημασία έχουν οι επιπτώσεις αυτής επί των

⁷⁹ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νική 2004, σελ.76-77 και Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998,σελ.26

⁸⁰ ΔΕΚ, υποθ. 78/76 της 22.3.77, Συλλογή 1977, σελ.595επ.

επωφελομένων επιχειρήσεων και όχι το καθεστώς των οργανισμών, που είναι επιφορτισμένοι με την χορήγησή της⁸¹.

Αναλόγως έκρινε και το Πρωτοδικείο στην υπόθεση Territorio Historico de Alava κατά Επιτροπής⁸², όπου η εταιρία Ramondin SA μετέφερε τις εγκαταστάσεις της στην περιοχή της Alava, στη χώρα των Βάσκων και ίδρυσε την εταιρία Ramondin Cápsulas SA. Η εν λόγω εταιρία έτυχε της έκπτωσης φόρου, ύψους 45%, καθώς και μείωσης της φορολογικής βάσεως που ισχύει στην περιοχή. Το Πρωτοδικείο αναγνώρισε τη συνταγματικά προστατευμένη φορολογική αυτονομία της περιοχής της Άlava⁸³, υπενθύμισε όμως, ότι η περιφέρεια αυτή έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται στις επιταγές της Συνθήκης για τις κρατικές ενισχύσεις. Συνεπώς, τα μέτρα που λαμβάνουν κρατικοί φορείς (τοπική αυτοδιοίκηση, ομοσπονδιακοί ή περιφερειακοί φορείς) των κρατών μελών, οποιοδήποτε και να είναι το νομικό καθεστώς τους εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107 παράγραφος 1. Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο έκρινε, ότι η συγκεκριμένη περιφέρεια είχε θεσπίσει το ευνοϊκό αυτό φορολογικό καθεστώς –πράγμα που έθετε σε πλεονεκτικότερη θέση τις επιχειρήσεις της συγκεκριμένης περιοχής- μόνο υπέρ νεοσύστατων επιχειρήσεων, οι οποίες πραγματοποιούσαν επενδύσεις άνω ορισμένου ποσού. Η ειδική αυτή μεταχείριση οδήγησε το Πρωτοδικείο στο συμπέρασμα, πως επρόκειτο για απαγορευμένη κρατική ενίσχυση⁸⁴.

Στην περίπτωση της ενίσχυσης της χορηγούμενης από το κράτος εφαρμόζεται το οργανικό κριτήριο, σύμφωνα με το οποίο ως «κρατική» θεωρείται η δράση των οργάνων του κράτους στο μέτρο που αυτά

⁸¹ ΔΕΚ, υποθ. 78/76 της 22.3.77, Συλλογή 1977, σελ.595επ, σκέψη 21

⁸² Απόφαση ΠΕΚ, 6.3.02, υποθ. T-92/00 και T-103/00, Συλλογή 2002, σελ.1385

⁸³ Απόφαση ΠΕΚ, 6.3.02, υποθ. T-92/00 και T-103/00, Συλλογή 2002, σελ.1385, σκέψη 32

⁸⁴ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004,σελ.81

ασκούν δημόσια εξουσία⁸⁵. Μια τέτοια περίπτωση άσκησης δημόσιας εξουσίας στο πλαίσιο της οικονομίας είναι η επιβολή φόρων. Αυτή τη μορφή δημόσιας εξουσίας επέλεξε και η γαλλική κυβέρνηση, όταν επέβαλε φόρο, ο οποίος σκοπό είχε την χρηματοδότηση επενδύσεων σε εξοπλισμούς προηγμένης τεχνολογίας, ώστε να αυξηθεί η παραγωγικότητα και η βελτίωση των προϊόντων του τομέα υφαντουργίας και ενδύματος⁸⁶.

2.2.1 Πηγή των Ενισχύσεων

Όπως αναφέρεται και στον ορισμό, για να τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 107 ΣΛΕΕ, δεν χρειάζεται η προέλευση των ενισχύσεων από το κράτος. Αρκεί αυτή να προέρχεται από «κρατικούς πόρους». Κατ' ανάγκη σε αυτή την περίπτωση, οι χορηγούντες την ενίσχυση πιθανόν να είναι φορείς εκτός των εν στενή εννοία δημοσίων, που δρουν κατ' εξουσιοδότηση⁸⁷. Χαρακτηριστική νομολογιακή περίπτωση αποτελεί η υπόθεση *Sloman Neptun*⁸⁸, όπου το Δικαστήριο απεφάνθη σε προδικαστικό επίπεδο, πως ο αποκλεισμός των μισθών των ναυτικών των οποίων η σύμβαση εργασίας δεν διέπεται από το γερμανικό δίκαιο στον υπολογισμό του μέσου μισθού, ο οποίος αποτελούσε κριτήριο για τον προσδιορισμό μιας σειράς κοινωνικών εισφορών, αποσκοπούσε στη ρύθμιση των συμβατικών σχέσεων μεταξύ ναυτιλιακών επιχειρήσεων και εργαζομένων σε αυτές και, πως η χορήγηση πλεονεκτημάτων με χρήση

⁸⁵ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.27

⁸⁶ ΔΕΚ, 11.11.1987, υποθ. 259/85, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή, σελ.4393, ειδικά σκέψη 23

⁸⁷ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004,σελ.83-84 και Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.28

⁸⁸ ΔΕΚ, 17.3.1993, υποθ. C-72/91 και C-73/91, Συλλογή, σελ.Ι-887

άλλων μέσων και όχι των κρατικών πόρων δεν συνιστά κρατική ενίσχυση με την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης.⁸⁹

Για να πληρούνται οι όροι του άρθρου 107 παρ.1 αρκεί επίσης η ενίσχυση να χορηγείται με κρατικούς πόρους από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς που ιδρύει το κράτος ή τους αναθέτει την ευθύνη⁹⁰. Την πλήρωση των όρων αυτών διαπίστωσε το Δικαστήριο σε ό, τι αφορούσε την παροχή επιδόματος στους λιγότερο ευνοημένους Γάλλους γεωργούς μέσω του εθνικού ιδρύματος αγροτικής πίστωσης, του οποίου οι πόροι, αν και δεν προέρχονταν από το Δημόσιο, χρησιμοποιήθηκαν ως μέσο για την άσκηση πίεσης εκ μέρους των δημοσίων αρχών⁹¹.

Πλήρως εναρμονισμένο το Πρωτοδικείο⁹² με τα παραπάνω, χαρακτήρισε ως απαγορευμένη κρατική ενίσχυση, την εγγύηση που παραχώρησε η εταιρία Flughafen Leipzig-Halle GmbH υπέρ της εταιρίας DHL, σχετικά με την εκπλήρωση της ταχείας αποστολής δεμάτων, η οποία είναι και η παρεχόμενη από την εταιρία υπηρεσία. Η χορηγός της ενίσχυσης ήταν, στη συντριπτική πλειοψηφία των μετοχών της, δημόσια. Ωστόσο, η εν λόγω εταιρία δεν ήταν μόνο χορηγός, αλλά και δικαιούχος ενίσχυσης, εφόσον αυτή επρόκειτο να τύχει αύξησης του μετοχικού της κεφαλαίου μέσω εισφοράς προερχόμενης από το γερμανικό κράτος. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο δεν έκανε δεκτό το επιχείρημα που του υπεβλήθη, πως, επειδή επρόκειτο για επιχείρηση όπου μετέχουν δημόσιοι οργανισμοί, δεν μπορεί μια ενίσχυση προς αυτή να είναι απαγορευμένη. Συνεπώς, σε αυτή την περίπτωση υπήρξε και παροχή ενίσχυσης από επιχείρηση δρούσα κατόπιν ανάθεσης από το κράτος και άμεση παροχή από το ίδιο το γερμανικό κράτος σε μια ως επί το πλείστον δημόσια επιχείρηση.

Ένα επιπλέον παράδειγμα από τη νομολογία, που καταδεικνύει την χορήγηση ενίσχυσης από το κράτος με έμμεσο τρόπο είναι αυτό της

⁸⁹ ΔΕΚ, 17.3.1993, υποθ. C-72/91 και C-73/91, Συλλογή, σελ.Ι-887, σκέψη 21

⁹⁰ ΔΕΚ, 30.1.1985, υποθ. 290/83, Συλλογή, σελ.445επ., σκέψη 14

⁹¹ ΔΕΚ, 30.1.1985, υποθ. 290/83, Συλλογή, σελ.445επ.

⁹² Γενικό Δικαστήριο, 24.3.11, υποθ. T-443/08 και T-455/08

περίπτωσης Van der Kooy⁹³, όπου θεωρήθηκε ως απαγορευμένη ενίσχυση η προτιμησιακή τιμή του φυσικού αερίου που εφαρμόζεται στις Κάτω Χώρες για την καλλιέργεια δενδροκηπευτικών σε θερμοκήπια. Εν προκειμένω, ο καθορισμός της επίδικης τιμής υπήρξε το αποτέλεσμα ενεργειών του ολλανδικού κράτους, εφόσον το τελευταίο κατέχει άμεσα ή έμμεσα το 50% των μετοχών της Gasunie, εταιρίας παροχής φυσικού αερίου, με αποτέλεσμα να μετέχει στο διοικητικό συμβούλιο. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι χωρίς την παρέμβαση των δημοσίων αρχών δεν θα ήταν εφικτή μια τέτοια προτιμησιακή τιμή για τους συγκεκριμένους παραγωγούς⁹⁴. Επομένως, καταλήγουμε, πως και μέσω νομικών προσώπων, το κράτος διαθέτει τη δυνατότητα να ενισχύσει διάφορες επιχειρήσεις και δραστηριότητες, είτε συμμορφούμενο με τις κοινοτικές επιταγές είτε όχι.

2.2.2 Τρόποι Δράσης - Συμπέρασμα

Σαν συμπέρασμα δύναται να εξαχθεί από τα ανωτέρω, πως το κράτος ως πηγή προέλευσης της κρατικής ενίσχυσης, διαθέτει δύο επιλογές ως προς τον τρόπο δράσης.

Αφ' ενός, μπορεί να δρα μεταχειριζόμενο θετικές πράξεις⁹⁵, όπως έπραξε στην τελευταία περίπτωση νομολογίας Van der Kooy, όπου η προτιμησιακή τιμή του φυσικού αερίου που εφαρμόζεται στις Κάτω Χώρες για την καλλιέργεια δενδροκηπευτικών σε θερμοκήπια αποτελεί αποτέλεσμα ενεργειών του ολλανδικού κράτους. Άλλη μια περίπτωση, όπου το κράτος επέλεξε τη δράση με θετική ενέργεια ήταν η περίπτωση της εταιρίας Alfa Romeo⁹⁶, όπου η εισφορά στο κεφάλαιο της εταιρίας εκ

⁹³ ΔΕΚ, 2.6.88, υποθ. 67/85, 68/85, 70/85, Συλλογή 1988, σελ.219, σκέψεις 36-38

⁹⁴ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθηΚ», Θεσ/νικη 2004,σελ.84-85

⁹⁵ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθηΚ», Θεσ/νικη 2004,σελ.86-89

⁹⁶ ΔΕΚ, 21.3.91, C-305/89, Συλλογή 1991, σελ.1603,ειδικά σκέψη 16

μέρους της Finmeccanica και του IRI θεωρήθηκαν αποτέλεσμα ενεργειών του ιταλικού κράτους.

Αφ' ετέρου, δύναται το κράτος να υιοθετήσει την ακριβώς αντίθετη συμπεριφορά, δηλαδή να στραφεί σε αποθετικές πράξεις⁹⁷. Η νομολογία μας προσφέρει ένα τέτοιο παράδειγμα κρατικής δράσης. Πρόκειται για την υπόθεση Ecotrade⁹⁸, όπου η εν λόγω εταιρία εξαιρέθηκε από την εφαρμογή των κανόνων του κοινού πτωχευτικού δικαίου δυνάμει του ιταλικού νόμου 95/79 και της παρασχέθηκαν πλεονεκτήματα (π.χ. υπό μορφή κρατικής εγγύησης, μειωμένου φορολογικού συντελεστή, ολικής ή μερικής άφεσης χρέους εκ μέρους του Δημοσίου ή δημοσίου οργανισμού), τα οποία δεν θα αποκτούσε καμία άλλη αφερέγγυα επιχείρηση κατ' εφαρμογή των κανόνων του πτωχευτικού δικαίου. Στις προτάσεις του ο γενικός Εισαγγελέας Fennely υποστηρίζει, πως μολονότι η ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ δανειστών και οφειλετών δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κοινοτικών διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων, οι ειδικοί κανόνες σε οποιοδήποτε από αυτούς τους τομείς, που μετακυλίνουν εν όλω ή εν μέρει τις συνήθεις επιβαρύνσεις από ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων ή κλάδων παραγωγής προς το Δημόσιο, συνιστούν ενίσχυση. Η ζημία αυτή που υφίσταται το Δημόσιο αλλά και οι ιδιώτες δανειστές στο πλαίσιο εφαρμογής ενός επιλεκτικού συστήματος κανόνων δεν αλλοιώνει τη μορφή της ενίσχυσης⁹⁹.

Μια ακόμη περίπτωση τέτοιας δράσης προκύπτει από ανακοίνωση της Επιτροπής¹⁰⁰. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το γαλλικό κράτος ανέθεσε, χωρίς τη διενέργεια διαγωνισμού, τα αποκλειστικά δικαιώματα διανομής του λογαριασμού "Livret Bleu" στο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα Crédit Mutuel. Ο λογαριασμός αυτός αποτελεί προϊόν συγκέντρωσης αποταμίευσης απευθυνόμενο στο ευρύ κοινό. Για το συγκεκριμένο

⁹⁷ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004,σελ.90-91

⁹⁸ ΔΕΚ, 1.12.98, C-200/97, Συλλογή 1998, σελ.7907

⁹⁹ Προτάσεις γεν. Εισαγγελέα Fennely, υποθ. 200/97 της 1.12.98, Συλλογή 1998, σημ.27

¹⁰⁰ ΕΕΕΚ, C 146, 12.5.98, σελ.6

λογαριασμό ισχύει φοροαπαλλαγή για τα δύο τρίτα των τόκων που καταβάλλονται στους αποταμιευτές, γεγονός που παραχωρεί σημαντικό πλεονέκτημα στο εν λόγω χρηματοπιστωτικό ίδρυμα έναντι των υπολοίπων. Επομένως, το γαλλικό κράτος παραχώρησε ένα πλεονέκτημα σε μια ιδιωτική επιχείρηση, παραιτούμενο από μια ενδεχόμενη καλύτερη χρήση του αποκλειστικού δικαιώματος από ένα άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, εφόσον δεν διενήργησε διαγωνισμό - όπως προαναφέρθηκε - , χορηγώντας κατ' ουσία απαγορευμένη κρατική ενίσχυση¹⁰¹.

2.3 Νόθευση Ελεύθερου Ανταγωνισμού

Σύμφωνα με τον ορισμό της ενίσχυσης που δίδεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης, η νόθευση του ανταγωνισμού μπορεί να γίνει μέσω της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων κλάδων παραγωγής ή ορισμένων επιχειρήσεων, δηλαδή με άμεσο τρόπο να τυγχάνει ευνοϊκής μεταχειρίσεως μια επιχείρηση νοθεύοντας τον ανταγωνισμό¹⁰². Εκτός από αυτή την ερμηνεία που προέρχεται από το γράμμα της διάταξης, μπορεί να υπάρξει και με έμμεσο τρόπο νόθευση του ανταγωνισμού, μέσω μιας άλλης πιθανής μορφής, που μπορεί να λάβει η κρατική ενίσχυση. Πρόκειται για τη χορήγηση ορισμένου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε κάποια επιχείρηση¹⁰³.

Για να μπορεί κανείς να ισχυρισθεί πως έχουμε νόθευση του ανταγωνισμού πρέπει να υπάρχει μια επιχείρηση ή ένας κλάδος παραγωγής, ο οποίος να γίνεται δέκτης θετικής διακριτικής

¹⁰¹ ΕΕΕΚ, C 146, 12.5.98, σελ.10-12 και Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νική 2004,σελ.90

¹⁰² Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νική 2004,σελ.130

¹⁰³ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.32-33

μεταχείρισης¹⁰⁴. Νομολογιακή επιβεβαίωση αυτής της θεωρίας αποτελεί η απόφαση Philip Morris¹⁰⁵ του Δικαστηρίου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η εν λόγω εταιρία παραγωγής καπνικών προϊόντων επεδίωκε την ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής περί απαγορευμένης ενίσχυσης χορηγούμενης εκ μέρους της ολλανδικής κυβέρνησης. Πλήρως ευθυγραμμισμένο με την απόφαση της Επιτροπής το Δικαστήριο κατέληξε, ότι η ενίσχυση θα συνέβαλε στην αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας της εταιρίας και κατά συνέπεια στην αύξηση της ικανότητάς της να τροφοδοτεί εμπορικά ρεύματα συμπεριλαμβανομένων και αυτών μεταξύ των κρατών μελών. Η ενίσχυση θα μείωνε το κόστος μετατροπής των εγκαταστάσεων παραγωγής και θα παρείχε στην εταιρία πλεονέκτημα σε σχέση με τους άλλους παραγωγούς που πραγματοποιούν με δικά τους έξοδα την αύξηση της ικανότητας αποδόσεως των εγκαταστάσεών τους¹⁰⁶.

Η απόφαση αυτή επιβεβαιώνει την άποψη του γενικού Εισαγγελέα της υπόθεσης, Carotorti, ο οποίος στις προτάσεις του υποστήριξε, ότι «η νόθευση του ανταγωνισμού είναι σταθερή και αναγκαία συνέπεια της μέσω της κρατικής ενίσχυσης ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων κλάδων παραγωγής. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τη λογική της οικονομίας: μια εξωτερική παρέμβαση με επιλεκτικό χαρακτήρα δεν μπορεί παρά να αλλοιώσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Μπορεί, συνεπώς, να εκκινήσει κάποιος από την υπόθεση ότι κάθε δημόσια ενίσχυση που χορηγείται σε μια επιχείρηση νοθεύει τον ανταγωνισμό ή απειλεί να τον νοθεύσει, εκτός αν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις»¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998,σελ.32και Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.34

¹⁰⁵ ΔΕΚ, 17.9.80, 730/79, Συλλογή 1980, σελ.2671

¹⁰⁶ ΔΕΚ, 17.9.80, 730/79, Συλλογή 1980, σελ.2671, σκέψη 11

¹⁰⁷ Προτάσεις Carotorti σε υποθ.730/79, Συλλογή 1980, σημείο 4

Ο επιλεκτικός χαρακτήρας του προβλεπόμενου οικονομικού μέτρου αποτέλεσε το κριτήριο της απόφασης του Δικαστηρίου¹⁰⁸ κατά την αναιρετική διαδικασία σχετικά με το φορολογικό καθεστώς των “offshore” εταιριών, που βρίσκονται στο Γιβραλτάρ. Η κυβέρνηση του κράτους αυτού, μέσω φορολογικής μεταρρύθμισης, επεφύλαξε για τις εν λόγω εταιρίες φορολογική απαλλαγή, διότι η βάση φορολογήσεως των εγκατεστημένων στη χώρα εταιριών ήταν συνάρτηση του αριθμού των υπαλλήλων και του εμβαδού των επαγγελματικών χώρων, στοιχείων που οι ως άνω εταιρίες στερούνται. Επομένως, εκρίθη, πως το μέτρο ενίσχυε ορισμένες επιχειρήσεις και συνεπώς διέθετε επιλεκτικό χαρακτήρα.

Ως μέτρο που ενίσχυε όχι μόνο ορισμένη κατηγορία επιχειρήσεων, αλλά ορισμένες επιχειρήσεις, εκρίθη η θέσπιση ειδικού φορολογικού καθεστώτος εκ μέρους του κράτους της Ιταλίας. Δικαιούχος του συστήματος αυτού ήταν ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία ανήκαν στο κράτος και υποχρεώθηκαν να λάβουν τη μορφή της ανώνυμης εταιρίας. Υπέρ αυτών των ιδρυμάτων, ο ιταλικός νόμος 350/2003 άρθρο 2 παράγραφος 26 επεφύλασσε μειωμένο φορολογικό συντελεστή για την αναπροσαρμογή της αξίας των στοιχείων του ενεργητικού τους σε σχέση με τον κατά κανόνα επιβαλλόμενο φόρο για την εν λόγω αναπροσαρμογή. Το Πρωτοδικείο¹⁰⁹ έκρινε, ότι το καθεστώς αυτό ισοδυναμούσε με την χορήγηση πλεονεκτήματος ίσου με τη διαφορά μεταξύ των δύο φορολογικών συντελεστών, το οποίο απολάμβαναν ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα και όχι όλες οι εταιρίες που ευρίσκονταν στην ίδια πραγματική και νομική κατάσταση. Το αποτέλεσμα ήταν, οι δικαιούχοι του καθεστώτος αυτού να τίθενται σε ευνοϊκότερη θέση σε σχέση με τους λοιπούς ανταγωνιστές τους.

Η νομολογία, ωστόσο, έχει να επιδείξει και παραδείγματα, όπου τα ληφθέντα οικονομικά μέτρα στερούνταν τον αναγκαίο, για την εφαρμογή του άρθρου 107, επιλεκτικό χαρακτήρα. Πρόκειται για τις ενισχύσεις, που παρείχε η Κυβέρνηση της Ισπανίας σε επιχειρήσεις, προκειμένου να

¹⁰⁸ ΔΕΚ, 15.11.11, συνεκδ. υποθ. C-106/09P και C-107/09P

¹⁰⁹ Γενικό Δικαστήριο, 1.7.2010, υποθ. T-335/08, Συλλογή 2010, σελ.ΙΙ-03323

αγοράσουν βιομηχανικά αυτοκίνητα. Το οικονομικό αυτό μέτρο, σύμφωνα με την Επιτροπή, είχε ληφθεί κατά αντικειμενικό τρόπο, γεγονός που δεν οδηγούσε σε διάκριση μεταξύ των εγχώριων επιχειρήσεων και των λοιπών κοινοτικών¹¹⁰.

Επίσης, το Δικαστήριο¹¹¹ έκρινε, ότι δεν διέθετε επιλεκτικό χαρακτήρα νομοθετικό διάταγμα, το οποίο προέβλεπε ευνοϊκή φορολογική αντιμετώπιση για τους διαδίκους φορολογικών υποθέσεων ενώπιον του Corte suprema di cassazione. Βάση για την αιτιολόγηση αυτής της απόφασης αποτέλεσε το γεγονός, ότι της ευνοϊκής αυτής μεταχειρίσεως τύγχαναν όλοι οι φορολογούμενοι, οι οποίοι ήταν διάδικοι ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου και βρίσκονταν στην ίδια νομική και πραγματική κατάσταση με αυτούς.

Επομένως, μπορεί εύκολα να εξαχθεί το συμπέρασμα, πως δεν αρκεί απλώς η λήψη οικονομικών μέτρων για να υπάρξει απαγορευμένη μορφή κρατικού παρεμβατισμού. Αντίθετα, εάν αυτά έχουν καθολικό χαρακτήρα είναι θεμιτά και επιτρεπτά. Ζήτημα παράβασης του άρθρου 107 παρ. 1 «γεννάται», όταν τα μέτρα διαθέτουν δύναμη διακρίσεως.

Η απουσία καθολικού χαρακτήρα, ωστόσο, δεν αποτελεί πάντα κριτήριο χαρακτηρισμού ενός οικονομικού μέτρου ως ενίσχυσης. Επιβεβαίωση αυτού, αποτελεί η κρίση του Πρωτοδικείου στην περίπτωση χορήγησης απαλλαγών υπέρ επιχειρήσεων από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης επί των πετρελαιοειδών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αλουμίνιας εκ μέρους της Ιρλανδίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας. Παρά τον επιλεκτικό χαρακτήρα του μέτρου σε συγκεκριμένες περιφέρειες των κρατών αυτών, το Πρωτοδικείο συμφώνησε με τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, τα οποία ενέκριναν την εν λόγω φοροαπαλλαγή ως μη ικανή να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό. Ουσιαστικά έκρινε, πως τα παραπάνω κράτη υιοθετώντας τη συγκεκριμένη συμπεριφορά δεν παραβίαζαν τους κοινοτικούς κανόνες,

¹¹⁰ Ανακοίνωση Επιτροπής, C 226 της 13.9.1996, ΕΕΕΕ, σελ.10

¹¹¹ ΔΕΚ 29.3.2012, υποθ. C-417/10

αλλά αντίθετα εναρμόνιζαν την εθνική τους νομοθεσία με τις αποφάσεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης¹¹².

2.3.1 Κριτήρια Διακριτικής Μεταχείρισης

- Το πρώτο κριτήριο αφορά τα χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης, όπως όταν ευνοούνται επιχειρήσεις λόγω του μεγέθους τους ή του μεγέθους του κύκλου εργασιών τους¹¹³. Νομολογιακή περίπτωση της διακριτικής μεταχείρισης λόγω μεγέθους είναι αυτή της Ecotrade. Σε αυτή την περίπτωση ο ιταλικός νόμος 95/79 προέβλεπε τη διαδικασία έκτακτης διαχείρισης των προβληματικών μεγάλων επιχειρήσεων και όπως προβλεπόταν έπρεπε η επιχείρηση να απασχολεί τουλάχιστον 300 μισθωτούς και τα χρέη της να ανέρχονται τουλάχιστον σε 80,444 δις LIT για να υπαχθούν σε αυτή τη διαδικασία διαχείρισης¹¹⁴.

Ανάλογη περίπτωση ήταν και αυτή της ισπανικής κυβέρνησης, η οποία θέσπισε το «Σχέδιο επαγγελματικής Ανανέωσης», στο οποίο μπορούσαν να μετάσχουν φυσικά ή νομικά πρόσωπα που αγοράζουν επαγγελματικό όχημα, με την προϋπόθεση, ότι τα νομικά πρόσωπα πρέπει να απασχολούν λιγότερα από 250 άτομα, ο ετήσιος κύκλος εργασιών να μην υπερβαίνει τα 20 εκατομμύρια ECU, το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού να μην υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ECU και το 25% του κεφαλαίου να το κατέχει μια μεγάλη επιχείρηση¹¹⁵.

- Η περίπτωση της ιταλικής κλωστοϋφαντουργίας, η οποία απαλλασσόταν από τις κοινωνικές επιβαρύνσεις, δυνάμει της ιταλικής νομοθεσίας¹¹⁶,

¹¹² Γενικό Δικαστήριο, 21.3.2012, συνεκδ. υποθ. T-50/06RENV, T-56/06RENV, T-60/06RENV, T-62/06RENV και T-69/06RENV

¹¹³ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.35

¹¹⁴ ΔΕΚ, υποθ. C-200/97, 1.12.1998, Συλλογή, σελ.Ι-7926, σκέψη 9

¹¹⁵ ΠΕΚ, 29.9.2000, υποθ. T-55/99, Συλλογή, σελ.ΙΙ-3207, σκέψεις 40-42 και 44

¹¹⁶ ΔΕΚ, 2.7.1973, υποθ. 173/73, Συλλογή, σελ.709

καθώς και η χορήγηση εκ μέρους της Γαλλίας προνομιακού αναπροεξοφλητικού τόκου εφαρμοζόμενου στις εξαγωγές και χορηγούμενου υπέρ των εξαγόμενων εγχώριων προϊόντων, ώστε αυτά να ανταγωνίζονται καλύτερα στα άλλα κράτη μέλη τα εγχώρια προϊόντα αυτών¹¹⁷, αποτελούν παραδείγματα επιλεκτικού, κρατικού οικονομικού μέτρου. Στην πρώτη περίπτωση έγινε διάκριση υπέρ ορισμένου κλάδου (κλωστοϋφαντουργία), ενώ στη δεύτερη υπέρ συγκεκριμένου τύπου δραστηριότητας (εξαγωγές)¹¹⁸.

- Διακριτική μεταχείριση είναι δυνατόν να υφίσταται, όταν η εθνική νομοθεσία εξαρτά την χορήγηση ορισμένου βοηθήματος από την έλευση ορισμένου χρονικού σημείου¹¹⁹. Παράδειγμα τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης αποτελούν οι κρατικές ενισχύσεις –υπό μορφή φορολογικής ελάφρυνσης- που χορήγησε η Ισπανία σε ορισμένες νεοσύστατες επιχειρήσεις στην Guirúzcoa. Στην απόφασή¹²⁰ της η Επιτροπή έκρινε πως το μέτρο είχε επιλεκτικό χαρακτήρα, καθώς από τη ρύθμιση εξαιρούνταν οι επιχειρήσεις, που είχαν δημιουργηθεί πριν τη θέση σε ισχύ των νόμων, που θέσπιζαν το συγκεκριμένο οικονομικό μέτρο, δηλαδή πριν τα μέσα του 1996.

2.4 Επίδραση στο Ενδοκοινοτικό Εμπόριο

Άρρηκτα συνδεδεμένο στοιχείο με τη νόθευση του ανταγωνισμού είναι το ληφθέν οικονομικό μέτρο να ασκεί επίδραση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το συνηθέστερο είναι να υπάρχει ταύτιση της νόθευσης του

¹¹⁷ ΔΕΚ, 10.12.1969, υποθ. 6/69 και 11/69, Συλλογή, σελ.196

¹¹⁸ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.36

¹¹⁹ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.36-37

¹²⁰ ΕΕΕΕ, L 174, 4.7.2002, σελ.31, σκέψη 17

ανταγωνισμού και της επίδρασης στο ενδοκοινοτικό εμπόριο¹²¹. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει απόλυτα. Προς επίρρωση αυτού, πρέπει να γίνει αναφορά στις προτάσεις του γενικού Εισαγγελέα Van Gervey. Ο τελευταίος αναφέρει, πως «μόνο στις αγορές προϊόντων όπου δεν υπάρχει διεθνές εμπόριο λόγω του πολύ μεγάλου κόστους της μεταφοράς ή λόγω άλλων ιδιαιτέρων περιστάσεων μπορεί ακόμα να γίνει λόγος, στην παρούσα κατάσταση ολοκλήρωσης των αγορών, για ενίσχυση που δεν πληροί τον όρο της επίπτωσης επί του εμπορίου»¹²². Επομένως, δεν είναι υποχρεωτικό κάθε κρατική ενίσχυση να διαταράσσει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Ο κανόνας, βέβαια, είναι, πως η ενίσχυση, όχι μόνο επιτρέπει στις επιχειρήσεις να ανταγωνίζονται πιο εύκολα τις υπόλοιπες στον τομέα των εξαγωγών σε άλλα κράτη μέλη, αλλά τις ισχυροποιεί και στο εσωτερικό, περιορίζοντας τις εξαγωγές επιχειρήσεων των υπόλοιπων κρατών μελών προς το συγκεκριμένο κράτος¹²³. Επιβεβαίωση του κανόνα αυτού αποτελεί η απόφαση¹²⁴ του Δικαστηρίου, όπου η γαλλική κυβέρνηση αποφάσισε την ανάθεση σε επιχειρήσεις, δυνάμει δημοσίων συμβάσεων, τη συλλογή και εξάλειψη των σορών ζώων και των αποβλήτων των σφαγείων. Το μέτρο αυτό κρίθηκε ως επιλεκτικό, εφόσον αφορά σε συγκεκριμένη κατηγορία επαγγελματιών, προέρχεται από το γαλλικό Δημόσιο -εφόσον οι ιδιωτικές επιχειρήσεις δρουν κατόπιν κατακυρώσεως- και απαλλάσσουν τον προϋπολογισμό αυτών των επιχειρήσεων από ένα οικονομικό βάρος. Το γεγονός αυτό θέτει τους επαγγελματίες αυτούς σε ευνοϊκότερη θέση σε σχέση με τους συναδέλφους τους σε άλλες χώρες της Κοινότητας, και καθιστά δυσκολότερη την προσπάθειά τους για δράση στο εσωτερικό της Γαλλίας.

¹²¹ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998,σελ.33

¹²² Προτάσεις γεν. Εισαγγελέα Van Gervey σε υποθ. C-303/88 της 21.3.1991, Συλλογή 1991, σελ.1435, σημείο 19

¹²³ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998,σελ.33 και Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004,σελ.141-142

¹²⁴ ΔΕΚ, 20.11.2003, υποθ. C-126/01, Συλλογή, σελ.Ι-13769

Στο ίδιο πνεύμα με την απόφαση αυτή είχαν κινηθεί και οι προτάσεις του γενικού Εισαγγελέα Warner στην υπόθεση 173/73¹²⁵ όπου το ιταλικό κράτος ανέλαβε την καταβολή μέρους των ασφαλιστικών εισφορών που βάρυναν τους επιχειρηματίες του κλωστοϋφαντουργικού τομέα. Η πρότασή του ήταν πως για να πρόκειται για ενίσχυση πρέπει να υπάρχει αύξηση της ανταγωνιστικότητας με τους ανταγωνιστές των άλλων κρατών μελών και εφόσον η ελάφρυνση αυτή οδηγεί σε μείωση του κόστους παραγωγής δύναται να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και να επηρεάσει τις εμπορικές ανταλλαγές μεταξύ των κρατών μελών.

Επίδραση του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού δύναται να υπάρξει και μέσω της χορήγησης ενισχύσεων σε επιχειρήσεις για επενδύσεις σε τρίτες χώρες-κυρίως σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Νοτιοανατολικής Ασίας¹²⁶.

Αυτή την άποψη υιοθέτησε και η Επιτροπή σε απόφασή¹²⁷ της που αφορούσε την παροχή ενός καθεστώτος εγγυήσεων από το ομόσπονδο κράτος του Βραδεμβούργου για επενδυτικά σχέδια στην Πολωνία. Από την απόφαση αυτή προκύπτει πως μέσω τέτοιου είδους ενισχύσεων είναι δυνατή η επίδραση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο αφενός άμεσα, εξ' αιτίας μετεγκατάστασης επιχειρήσεων στο Βραδεμβούργο με σκοπό τη λήψη της ενίσχυσης –γεγονός που οδηγεί σε μεγαλύτερη ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην περιοχή σε σχέση με άλλες περιοχές της Ένωσης-, αφετέρου έμμεσα, μέσω της επανεισαγωγής στην Ένωση των προϊόντων που παρήχθησαν στις τρίτες χώρες εξ' αιτίας της επενδυτικής ενίσχυσης.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει, πως, παρά την ικανότητα των κρατικών ενισχύσεων ως μορφή κρατικής παρέμβασης να εμποδίζει την αλληλεπίδραση μεταξύ των εθνικών αγορών επηρεάζοντας τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, η λήψη οικονομικών μέτρων δεν συνεπάγεται

¹²⁵ Προτάσεις γεν. Εισαγγελέα Warner σε υποθ. 173/73 της 2.7.74, Συλλογή 1974, σελ.369

¹²⁶ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004,σελ.143

¹²⁷ Απόφαση Επιτροπής, 5.6.96, ΕΕΕΚ, L 102 της 19.4.97, σελ.36,σημείο 20

σε κάθε περίπτωση τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και την επίδραση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Υπάρχουν και ενισχύσεις που μπορούν να μην έχουν αυτές τις επιπτώσεις, όπως κατέστη σαφές από τις προτάσεις γενικού Εισαγγελέα Van Gervey, αλλά και από ανακοίνωση της Επιτροπής του 1992¹²⁸. Η ανακοίνωση αφορούσε τις ενισχύσεις των οποίων το ύψος είναι ιδιαίτερα χαμηλό και χορηγούνται από τοπικές ή περιφερειακές αρχές, όπως συμβαίνει με τις ενισχύσεις προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Αυτές οι ενισχύσεις λόγω του πολύ χαμηλού τους ύψους δεν επιδέχονται εφαρμογής των διατάξεων περί απαγορευμένης κρατικής ενίσχυσης¹²⁹. Την ανακοίνωση αυτή –με την οποία εισήχθη ο κανόνας de minimis, όπως περιγράφηκε- ακολούθησε νεότερη¹³⁰, η οποία όριζε, πως το συνολικό ύψος της ενίσχυσης έπρεπε να είναι 100.000 ECU για μια τριετία από την ημερομηνία χορήγησης της πρώτης ενίσχυσης. Το ποσό κάλυπτε κάθε κρατική ενίσχυση που χορηγείται υπό μορφή ενίσχυσης de minimis καθώς και όλες τις κατηγορίες ενισχύσεων ανεξαρτήτως μορφής και στόχου. Από το πεδίο εφαρμογής του κανόνα εξαιρούνταν οι ενισχύσεις, που αφορούσαν τις εξαγωγές.

2.5 Κρατικές Ενισχύσεις και Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος

Τόσο η Συνθήκη όσο και το Σύνταγμα –σε εθνικό επίπεδο-, όπως ήδη αναφέρθηκε, αναλαμβάνουν να προστατεύσουν την ελεύθερη οικονομία. Αυτό το γεγονός έχει ως αποτέλεσμα την προτεραιότητα της επιχειρηματικής δράσης στην υλοποίηση της οικονομικής ανάπτυξης και την θέση της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία σε βοηθητικό ρόλο,

¹²⁸ Ανακοίνωση Επιτροπής, C 213, 19.8.1992, σελ.2

¹²⁹ Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ.34 και Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.147-148

¹³⁰ ΕΕΕΚ, C 68/6.3.96, σελ.9

ώστε η τελευταία να καλύπτει τομείς, που η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν μπορεί να καλύψει.

Εξαιρέση στον κανόνα αυτό καθιερώνει η Συνθήκη στην παράγραφο 2 του άρθρου 106. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται η εφαρμογή των κανόνων περί ανταγωνισμού, στο μέτρο που η τελευταία δεν εμποδίζει την εξυπηρέτηση της υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος. Είναι προφανές, πως για τον κοινοτικό νομοθέτη η κάλυψη αναγκών του συνόλου των πολιτών αποτελεί το αποφασιστικής σημασίας κριτήριο, ώστε το κράτος να είναι το μόνο αρμόδιο για αυτή, δεδομένου ότι, η κοινότητα δεν είναι δυνατόν να γνωρίζει τις ανάγκες των πολιτών του κάθε κράτους-μέλους στον ίδιο βαθμό με τη Διοίκηση αυτού. Σε αυτό το πνεύμα -της καλύτερης εποπτείας της κατάστασης εντός του κράτους- η διάταξη επιτρέπει στη Διοίκηση να λάβει οποιοδήποτε μέτρο, αρκεί αυτό να μην αντίκειται στο συμφέρον της Κοινότητας. Επομένως, δεν είναι δυνατόν να επιτραπεί η νόθευση του ανταγωνισμού και η διατάραξη των ενδοκοινοτικών συναλλαγών προς εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει κατ' επέκταση, πως το χορηγούμενο κρατικό βοήθημα δεν επιτρέπεται να καταλείπει κάποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην ωφελούμενη επιχείρηση, αλλά αποκλειστικός σκοπός του οφείλει να είναι η αντιστάθμιση των ζημιών που η ανάδοχος εταιρία υφίσταται λόγω των υποχρεώσεων, που έχει αναλάβει¹³¹.

Επαλήθευση της θεωρίας αποτέλεσε η απόφαση του Πρωτοδικείου στην υπόθεση FFSA¹³², στην οποία η Γαλλία είχε χορηγήσει μια σειρά φορολογικών ελαφρύνσεων και απαλλαγών υπέρ των γαλλικών ταχυδρομείων (La Poste), τα οποία εξουσιοδοτήθηκαν να αναλάβουν τη διεκπεραίωση κάθε δραστηριότητας σχετικής με το αντικείμενό τους τόσο στη Γαλλία όσο και στην αλλοδαπή, αλλά και με μια σειρά άλλων

¹³¹ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.42-43

¹³² ΠΕΚ, 27.2.1997, υποθ. T-106/95, Συλλογή, σελ.ΙΙ-229

υποχρεώσεων¹³³. Το Πρωτοδικείο, αναγνωρίζοντας το μέγεθος των υποχρεώσεων, με τις οποίες το γαλλικό κράτος είχε επιβαρύνει τα γαλλικά ταχυδρομεία, δικαιολόγησε και έκρινε ως απόλυτα θεμιτές τις κρατικές ενισχύσεις υπό μορφή φοροελάφρυνσης και φοροαπαλλαγής, που το κράτος χορήγησε ως αντιστάθμισμα έναντι της υφιστάμενης επιβάρυνσης εκ των παρεχομένων υπηρεσιών.

Αντίθετη άποψη είχε το Πρωτοδικείο¹³⁴ για τις ενισχύσεις στις οποίες προχώρησε η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας προς την Deutsche Post AG, η οποία είχε αναλάβει καθολική ταχυδρομική υπηρεσία. Στο πλαίσιο αυτής, η εταιρία προέβη σε εκπτώσεις στις παρεχόμενες υπηρεσίες της χωρίς αυτό να είναι επιβεβλημένο. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε δημιουργία ελλείμματος ύψους 572 εκατομμυρίων ευρώ, τα οποία χορηγήθηκαν από το γερμανικό κράτος. Το γεγονός ωστόσο, ότι δεν υπείχε υποχρέωση για έκπτωση -όπως θα συνέβαινε στην περίπτωση εξυπηρέτησης ΥΓΟΣ- οδήγησε το Πρωτοδικείο να συμφωνήσει με την Επιτροπή και να κρίνει, πως δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής η παράγραφος 2 του άρθρου 106, αλλά πως επρόκειτο για παράνομη ενίσχυση, η οποία σε καμία περίπτωση δεν αποσκοπούσε στην κάλυψη ελλείμματος από την παροχή υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος.

Ανάλογη ήταν και η κρίση του Δικαστηρίου¹³⁵ στην περίπτωση της παροχής οικονομικού βοηθήματος στην εταιρία La Poste SA, η οποία είχε αναλάβει καθολική ταχυδρομική υπηρεσία στο Βέλγιο. Το τελευταίο, προς εξυπηρέτηση της δημόσιας υπηρεσίας, παραχώρησε στην εταιρία ακίνητα δωρεάν. Η Επιτροπή χαρακτηρίζοντας την ενίσχυση ως συμβατή με την κοινή αγορά προκάλεσε την αντίδραση του Πρωτοδικείου -και κατόπιν του Δικαστηρίου-, το οποίο υποστήριξε, πως για να καταλήξει η Επιτροπή σε

¹³³ ΠΕΚ, 27.2.1997, υποθ. Τ-106/95, Συλλογή, σελ.ΙΙ-229, πιο αναλυτικά σκέψη 5

¹³⁴ Γενικό Δικαστήριο, 8.12.11, Τ-421/07

¹³⁵ ΔΕΚ, 22.9.11, C-148/09P

μια τέτοια κρίση όφειλε να εκτιμήσει την αξία των παρεχομένων ακινήτων, ώστε η ενίσχυση να αποτελεί το αντιστάθμισμα στην παρεχόμενη υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος και να μην καταλείπει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη La Poste SA.

Υπενθυμίζοντας, πως η χορήγηση οποιουδήποτε οικονομικού πλεονεκτήματος από την κρατική εξουσία προς δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις εμπίπτει αρχικά στην έννοια της κρατικής ενίσχυσης, η Επιτροπή κατέληξε στην υιοθέτηση της εξαίρεσης της παραγράφου 2 του άρθρου 106 στην υπόθεση Transmed¹³⁶. Στην εν λόγω υπόθεση η Ισπανία συνήψε δημόσια σύμβαση με την εταιρία Transmed, με την οποία αναλάμβανε η τελευταία την υποχρέωση παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και πιο συγκεκριμένα την παροχή τακτικών υπηρεσιών θαλασσίων μεταφορών. Η σύμβαση προέβλεπε την χορήγηση αποζημίωσης ύψους 6,6 δις ισπανικών πεσετών ως αντιστάθμισμα των παροχών της εταιρίας. Και ενώ η Επιτροπή θεώρησε αρχικά την εν λόγω αποζημίωση ως κρατική ενίσχυση, εμπίπτουσα στην έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης, έπειτα την δικαιολόγησε βάσει του άρθρου 106 παράγραφος 2 της Συνθήκης, το οποίο επιτρέπει την απόκλιση από τους κανόνες του ανταγωνισμού στο μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο για την εξυπηρέτηση της υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος¹³⁷.

Αξια αναφοράς στο σημείο αυτό είναι η άποψη του γενικού Εισαγγελέα Jacobs στην υπόθεση GEMO¹³⁸, η οποία αφορούσε την ανάθεση εκ μέρους του γαλλικού δημοσίου σε ιδιωτικές επιχειρήσεις της καύσης και της αποτέφρωσης ζωικών αποβλήτων συνοδεία επιχορήγησης εκ μέρους του πρώτου. Πιο συγκεκριμένα, ο Εισαγγελέας διακρίνει δύο προσεγγίσεις στην κρατική χρηματοδότηση υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Την πρώτη ονομάζει «προσέγγιση της κρατικής ενισχύσεως», όπου τα

¹³⁶ Απόφαση, 19.7.2000, ΕΕ, L 57, 27.2.2001, σελ.32

¹³⁷ Απόφαση, 19.7.2000, ΕΕ, L 57, 27.2.2001, σελ.32, συμπεράσματα, σημείο 116

¹³⁸ Προτάσεις γεν. Εισαγγελέα Jacobs υποθ. C-126/01, ΔΕΚ, 20.11.2003, Συλλογή 2003, σελ.Ι-13772, σημεία 93-95

κρατικά κεφάλαια συνιστούν κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης, η οποία μπορεί να δικαιολογείται βάσει του άρθρου 106 παρ.2 της Συνθήκης, εφόσον η χρηματοδότηση είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας. Τη δεύτερη ονομάζει «προσέγγιση της αντιπαροχής», όπου ως «αντιπαροχή» καλείται η προσήκουσα αμοιβή για τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Για να χαρακτηριστεί σε αυτή την περίπτωση η κρατική χρηματοδότηση ως κρατική ενίσχυση εμπίπτουσα στο άρθρο 107 παρ.1 της Συνθήκης πρέπει το οικονομικό πλεονέκτημα να υπερβαίνει το επίπεδο της προσήκουσας αμοιβής.

Θέση στη διάκριση αυτή έλαβε το Δικαστήριο στην υπόθεση Ferring¹³⁹. Στην υπόθεση αυτή η Ferring -εταιρία πώλησης φαρμάκων σε φαρμακεία- ζήτησε να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση η απαλλαγή των χονδρεμπόρων από το φόρο των άμεσων πωλήσεων φαρμάκων, τα έσοδα από τον οποίο προορίζονταν για τη χρηματοδότηση του εθνικού ταμείου κοινωνικής ασφάλισης. Το Δικαστήριο απεφάνθη πως, εφόσον το γαλλικό κράτος παραιτήθηκε από έσοδα υπέρ των χονδρεμπόρων φαρμάκων πρόκειται για κρατική ενίσχυση του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης. Ωστόσο, υιοθετώντας την «προσέγγιση της αντιπαροχής» του γενικού Εισαγγελέα Jacobs στην υπόθεση GEMO, υποστήριξε πως, εφόσον οι επιχειρήσεις χονδρικής πώλησης φαρμάκων είναι υποχρεωμένες να διαθέτουν αποθέματα φαρμάκων και να εξασφαλίζουν τον ανεφοδιασμό των φαρμακείων, η παραίτηση του κράτους από την καταβολή του φόρου άμεσων πωλήσεων είχε χαρακτήρα ανταποδοτικό έναντι του κόστους εκπλήρωσης των υποχρεώσεων δημόσιας υπηρεσίας που επέβαλε η εθνική ρύθμιση. Τέλος, υποστήριξε, πως η εν λόγω παραίτηση θα ήταν αδικαιολόγητη στην περίπτωση που θα υπερέβαινε κατά πολύ το κόστος εκπλήρωσης της δημόσιας υπηρεσίας.

Η πιο πάνω υιοθετούμενη από το Δικαστήριο στάση, ωστόσο, αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής από τον γενικό Εισαγγελέα Philippe Léger

¹³⁹ ΔΕΚ, 22.11.2001, υποθ. C-53/00, Συλλογή, σελ.Ι-9067

στην υπόθεση Altmark¹⁴⁰. Ο Εισαγγελέας Léger υποστήριξε, πως η διάκριση, που εισάγει με τις προτάσεις του ο γενικός Εισαγγελέας Jacobs στην υπόθεση GEMO και που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην υπόθεση Ferring, αποκλίνει από τη νομολογία του Δικαστηρίου και καθιστά άνευ ουσίας τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 106. Την θέση αυτή αιτιολογεί, στηριζόμενος στο ότι, η προηγούμενη απόφαση και οι προαναφερθείσες προτάσεις, εξαρτούσαν τον χαρακτηρισμό μιας ενίσχυσης ως απαγορευμένης ή μη, όχι από το αποτέλεσμα του μέτρου επί του ανταγωνισμού, αλλά από το εάν η χορήγησή του γινόταν βάσει δημόσιας σύμβασης ή βάσει νομοθετήματος. Αυτό σήμαινε, πως αν η ενίσχυση δεν ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη του κόστους εξυπηρέτησης, δεν επρόκειτο για απαγορευμένη μορφή αυτής. Ενώ, όταν συνέβαινε το αντίθετο, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 106 δεν μπορούσε να κατισχύσει των λοιπών χαρακτηριστικών της ενίσχυσης (π.χ. μορφή, αιτία, σκοπός), ώστε να τη δικαιολογήσει¹⁴¹.

Παρά την κριτική του, το Δικαστήριο στην υπόθεση Altmark¹⁴² -όπου στην εν λόγω εταιρία είχε ανατεθεί η συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση με υπεραστικά λεωφορεία της περιοχής Landkreis Stendal(Γερμανία) κατόπιν χορηγήσεως αδειών λειτουργίας και όπου η ανάδοχος ήταν δέκτης δημοσίων επιδοτήσεων προς εκπλήρωση των εν λόγω δημοσίων υπηρεσιών- υιοθέτησε τη στάση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Ferring, αλλά θέτοντας τέσσερις προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά, ώστε η κρατική βοήθεια προς δημόσιες υπηρεσίες να μην σηματοδοτεί και εφαρμογή του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

¹⁴⁰ ΔΕΚ, 24.7.2003, υποθ. C-280/00, Συλλογή 2003, σελ.Ι-7810

¹⁴¹ Προτάσεις γεν. Εισαγγελέα Léger σε υποθ. C-280/00, Συλλογή 2003,σελ.7788, σημεία 79-84 και Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.53-54

¹⁴² Winter J. “Redefining the notion of State aid in article 87 (1) of the EC Treaty”, C.M.L.R 2004, 475

- 1) Η ωφελούμενη επιχείρηση πρέπει να είναι πραγματικά επιφορτισμένη με την εκπλήρωση παροχής δημόσιας υπηρεσίας, ενώ η υποχρέωση αυτή να είναι σαφώς καθορισμένη.
- 2) Οι βασικές παράμετροι βάσει των οποίων υπολογίζεται η αντιστάθμιση πρέπει να έχουν προσδιορισθεί προηγουμένως αντικειμενικά και με διαφάνεια.
- 3) Η αντιστάθμιση δεν μπορεί να υπερβαίνει το μέτρο του αναγκαίου για την κάλυψη του συνόλου ή μέρους των δαπανών που πραγματοποιούνται για την εκπλήρωση υποχρέωσης παροχής δημόσιας υπηρεσίας, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών εσόδων και ενός ευλόγου κέρδους σε σχέση με την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών.
- 4) Όταν η επιλογή της επιχειρήσεως στην οποία πρόκειται να ανατεθεί η εκπλήρωση υποχρέωσης παροχής δημόσιας υπηρεσίας σε συγκεκριμένη περίπτωση δεν πραγματοποιείται στο πλαίσιο διαδικασίας συνάψεως δημόσιας συμβάσεως, παρέχοντας τη δυνατότητα επιλογής του υποψηφίου που είναι σε θέση να παράσχει τις σχετικές υπηρεσίες με το μικρότερο για το κοινωνικό σύνολο κόστος, το επίπεδο της απαραίτητης αντισταθμίσεως πρέπει να καθορίζεται βάσει αναλύσεως των δαπανών στις οποίες θα προέβαινε μια μέση επιχείρηση, με χρηστή διαχείριση και κατάλληλα εξοπλισμένη με μεταφορικά μέσα προς ικανοποίηση των απαιτήσεων σχετικά με την παροχή δημόσιας υπηρεσίας, προκειμένου να εκπληρώσει τις ως άνω υποχρεώσεις, λαμβάνοντας υπόψη τα σχετικά έσοδα και ένα εύλογο κέρδος από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών¹⁴³.

Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο έθεσε τις παραπάνω τέσσερις σωρευτικά συρρέουσες προϋποθέσεις, ώστε να διασφαλισθεί η πιστή τήρηση των διατάξεων της Συνθήκης, χωρίς τον κίνδυνο να μην μπορούν να απολαύουν της εξαίρεσης της παραγράφου 2 του άρθρου 106

¹⁴³ ΔΕΚ, 24.7.2003, υποθ. C-280/00, Συλλογή 2003, σελ.Ι-7847-7848

ενισχύσεις προς εξυπηρέτηση του γενικού οικονομικού συμφέροντος. Από τη διατύπωση της απόφασης καθίσταται εμφανής ο επιδιωκόμενος σκοπός, που είναι η χορήγηση της κρατικής βοήθειας κατόπιν τηρήσεως αυστηρώς προσδιορισμένων κριτηρίων. Ωστόσο, η επαλήθευση στην πράξη, περί του εάν πρόκειται για επιχείρηση «πραγματικά επιφορτισμένη με την εκπλήρωση παροχής δημόσιας υπηρεσίας», καθώς και ο διαφανής και αντικειμενικός προσδιορισμός της αντιστάθμισης, ενδέχεται να καταστεί δυσχερές.

Παρά ταύτα, η απόφαση Altmark, επηρέασε κατά πολύ την κρίση του Δικαστηρίου στην περίπτωση Enirisorse¹⁴⁴, όπου η Ιταλία είχε επιβάλλει φόρο για την φόρτωση και εκφόρτωση που διενεργούνταν σε ορισμένους λιμένες της, μεγάλο μέρος του οποίου εισέπρατταν οι Aziende. Το συγκεκριμένο νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου είχε αναλάβει τη διαχείριση των μέσων φορτοεκφόρτωσης, των χώρων αποθήκευσης και των λοιπών πραγμάτων που ανήκαν στο κράτος και εξυπηρετούσαν τη διακίνηση εμπορευμάτων. Η Enirisorse διενήργησε φόρτωση και εκφόρτωση με ίδια μέσα σε ένα από τα υπαγόμενα στη ρύθμιση λιμάνια (Κάλιαρι) και υποχρεώθηκε να καταβάλλει το σχετικό τέλος. Στην απόφασή του το Δικαστήριο επανέλαβε τις τέσσερις προϋποθέσεις της απόφασης Altmark, χωρίς να δύναται να διαπιστώσει αν υπήρχε πράγματι παροχή δημόσιας υπηρεσίας και αντικειμενικός προσδιορισμός του ανταλλάγματος της εν λόγω παροχής¹⁴⁵.

Αντιθέτως, σε διαπίστωση της παροχής δημόσιας υπηρεσίας προέβη το Πρωτοδικείο¹⁴⁶ στην περίπτωση της ραδιοτηλεοπτικής ένωσης των Κάτω Χωρών και του διοικητικού της συμβουλίου. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο –συμφωνώντας πλήρως με απόφαση της Επιτροπής– διαπίστωσε πως δεν πληρούνταν οι λοιπές προϋποθέσεις της απόφασης Altmark, σχετικά με ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από ταμεία, που σκοπό

¹⁴⁴ ΔΕΚ, 27.11.2003, συνεκδ. υποθ. C-34/01 έως C-38/01, Συλλογή, σελ.Ι-14243

¹⁴⁵ ΔΕΚ, 27.11.2003, συνεκδ. υποθ. C-34/01 έως C-38/01, Συλλογή, σελ.Ι-14289, σκέψη 62

¹⁴⁶ Γενικό Δικαστήριο, 16.12.10, συνεκδ. υποθ. T-231/06 και T-237/06

είχαν την χορήγηση χρηματοδότησης στους δημόσιους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς, προκειμένου να καλύπτονται τα έξοδα εκπλήρωσης της αποστολής τους. Οι εν λόγω χρηματοδοτήσεις θεωρήθηκαν, πως καλύπτουν λειτουργικές ανάγκες, τις οποίες έπρεπε να καλύπτει ο εταιρικός προϋπολογισμός και χαρακτηρίστηκαν ως υπέρμετρο αντιστάθμισμα για την παροχή δημόσιας υπηρεσίας, η οποία τους είχε ανατεθεί χωρίς ανοικτό διαγωνισμό. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο συμπέρανε, πως δεν μπορούσε να τύχει εφαρμογής η εξαίρεση της παραγράφου 2 του άρθρου 106.

Τη σημασία των προϋποθέσεων που έθεσε η απόφαση Altmark επιβεβαίωσε το Πρωτοδικείο στην υπόθεση Valmont¹⁴⁷, που αφορούσε στο κόστος κατασκευής ιδιωτικού χώρου στάθμευσης, του οποίου η κυριότητα ανήκε στην προαναφερθείσα εταιρία. Η Επιτροπή χαρακτήρισε τον χώρο ως ημιδημόσιο και τους πόρους που παραχωρήθηκαν για τη διαμόρφωσή του ως κρατικές ενισχύσεις, καταλήγοντας πως υπήρχε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης. Το Πρωτοδικείο, επαναλαμβάνοντας τις προϋποθέσεις της απόφασης Altmark, έκρινε, ότι ο χώρος στάθμευσης -δια κανονιστικής πράξεως- δύναται να χρησιμοποιηθεί από ορισμένες τρίτες επιχειρήσεις και επιλύει προβλήματα σταθμεύσεως αλλά και άλλα (π.χ. αποθηκείσεως), γεγονός που βαίνει και προς το συμφέρον των οικείων επιχειρήσεων και προς το γενικό συμφέρον. Αποτέλεσμα αυτών ήταν η ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής, διότι η τελευταία δεν έλαβε υπόψη της τις προϋποθέσεις αυτές και κυρίως δεν έκρινε, αν οι επιδοτήσεις δόθηκαν ως αντιστάθμισμα για την εκτέλεση δημόσιας υπηρεσίας¹⁴⁸.

2.6 Έλεγχος Κρατικών Ενισχύσεων

¹⁴⁷ ΠΕΚ, 16.9.2004, υποθ. Τ-274/01, Συλλογή 2004, σελ.ΙΙ-3150, σκέψη 122

¹⁴⁸ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.58

Παρά την εκπόρευση των κρατικών ενισχύσεων από το εθνικό επίπεδο, ο κοινοτικός νομοθέτης καθιστά κριτή τους την Επιτροπή. Το γεγονός αυτό προβλέπεται στο άρθρο 108 παρ. 3, όπου τα κράτη-μέλη υποχρεώνονται και να κοινοποιούν στην Επιτροπή όλα τα σχέδια ενισχύσεων και να τα τροποποιούν ή να τα καταργούν, εάν η Επιτροπή τα κρίνει ως αντίθετα στους κοινοτικούς κανόνες. Η εξουσία αυτή έχει ανατεθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ώστε η τελευταία να διαθέτει τη δυνατότητα πρόληψης παράνομων οικονομικών μέτρων. Επιστέγασμα της εξουσίας της αποτελεί και το ότι, το κράτος δεν μπορεί να προχωρήσει σε εφαρμογή του μέτρου, πριν την λήψη της απόφασής της¹⁴⁹. Απόδειξη της εξουσίας αυτής, επίσης, αποτελεί η δυνατότητα της Επιτροπής να ζητήσει τη συμμόρφωση του κράτους με τις αποφάσεις της υπό την απειλή της αναίρεσης της χορηγηθείσας άδειας για παροχή ενισχύσεων. Νομολογιακό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση του Δικαστηρίου, όπου η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της Ελληνικής Δημοκρατίας, εξαιτίας της έλλειψης λήψης των προβλεπομένων από απόφαση της Επιτροπής μέτρων σχετικά με ενίσχυση που η δεύτερη χορήγησε στην εταιρία «Ελληνικά Ναυπηγεία Α.Ε.»¹⁵⁰.

Ωστόσο, όλα τα κράτη, που σήμερα αποτελούν μέλη της Κοινότητας, κάποτε δεν ανήκαν σε αυτή. Επομένως, «γεννάται» το ερώτημα, αν η προαναφερθείσα εξουσία της Επιτροπής εφαρμόζεται και στις ενισχύσεις, τις χορηγούμενες πριν την ένταξη του κράτους στην Ένωση. Πιθανότατα, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα, πως η Επιτροπή δεν μπορεί να κρίνει ενισχύσεις, που υφίσταντο στο κράτος, πριν την υπαγωγή αυτού στη δικαιοδοσία της. Υπό άλλη άποψη, θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν οι υφιστάμενες αυτές ενισχύσεις, ως εγκεκριμένες από την Επιτροπή, δεδομένου ότι –όπως ορίζει η νομολογία¹⁵¹- η εφαρμοζόμενη μετά από

¹⁴⁹ Σκουρής Β. «Η έννοια των κρατικών ενισχύσεων κατά το κοινοτικό δίκαιο και οι συνέπειες της παραβίασης του άρθρου 93 παρ.3 της Συνθήκης ΕΚ», ΕΕΕυρΔ 1995, σελ. 825

¹⁵⁰ ΔΕΚ, 28.6.2012, υποθ. C-485/10

¹⁵¹ ΔΕΚ, 20.3.1984, υποθ. 84/82, Συλλογή, σελ.1451, ειδικά σκέψη 12

θετική απόφαση της Επιτροπής ενίσχυση εντάσσεται στην κατηγορία των υφιστάμενων ενισχύσεων.

Αντίθετα με τα παραπάνω, οι ενισχύσεις που θεσπίζονται μετά την είσοδο του κράτους στην Κοινότητα, αλλά και οι τροποποιήσεις των ήδη υφιστάμενων, συνιστούν τις νέες ενισχύσεις, οι οποίες υπόκεινται στην κρίση της Επιτροπής, όπως ορίζει το άρθρο 108 παρ.3¹⁵².

Από τα παραπάνω συνάγεται, πως την κρίση της Επιτροπής αφορά μόνο το εάν η χορηγούμενη κρατική ενίσχυση παρεκκλίνει των οριζομένων στα άρθρα της Συνθήκης, νοθεύοντας τον υγιή ανταγωνισμό. Επομένως, η Επιτροπή δεν λαμβάνει υπόψη στη διαμόρφωση της γνώμης της την πρόθεση της κρατικής δράσης.

Αξίζει, ωστόσο, να αναφερθεί στο σημείο αυτό, πως εκτός της εξουσίας ελέγχου της Επιτροπής, το άρθρο 108 παρ. 3 αναθέτει αρμοδιότητες και στα εθνικά δικαστήρια. Το γεγονός αυτό απέδειξε η προδικαστική απόφαση¹⁵³ του Δικαστηρίου, όπου τα ολλανδικά δικαστήρια θεωρήθηκαν αρμόδια να δικαιοδοτήσουν σχετικά με παράνομη ενίσχυση, που χορήγησε η Δημοτική Λιμενική Επιχείρηση του Ρότερνταμ. Η τελευταία εγγυήθηκε δάνειο, το οποίο χορήγησε η εταιρία Residex στην εταιρία Aerospace με προνομιακό επιτόκιο, κάτι που δεν θα μπορούσε να αποκτήσει η εταιρία αυτή υπό κανονικές συνθήκες αγοράς και χωρίς την εγγύηση. Το Δικαστήριο επέτρεψε στα εθνικά δικαστήρια ακόμα και να ακυρώσουν την ενίσχυση αυτή –αν αποδεικνυόταν παράνομη-, με την προϋπόθεση ότι το μέτρο αυτό θα ήταν ικανό να επαναφέρει τις συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούσαν πριν την χορήγηση της ενίσχυσης.

2.6.1 Εξαιρέσεις

¹⁵² Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις- Κοινωνική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006,σελ.67

¹⁵³ ΔΕΚ, 8.12.2011, C-275/10

Η απαγόρευση, ωστόσο, του κανόνα του άρθρου 107 παρ. 1, δεν είναι απόλυτη. Γι' αυτό, η παράγραφος 2 θεσπίζει συγκεκριμένες εξαιρέσεις, για τις οποίες ναι μεν η κρίση της Επιτροπής δεν αποκλείεται, αλλά η τελευταία είναι υποχρεωμένη να τις εγκρίνει από τη στιγμή που θα τις εντάξει στην εν λόγω κατηγορία¹⁵⁴. Όπως ορίζει η παράγραφος 2 του άρθρου 107, αυτή την κατηγορία εξαιρέσεων αποτελούν: «α) οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, υπό τον όρο ότι χορηγούνται χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων, β) οι ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα, γ) οι ενισχύσεις προς την οικονομία ορισμένων περιοχών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, οι οποίες θίγονται από τη διαίρεση της Γερμανίας, κατά το μέτρο που είναι αναγκαίες για την αντιστάθμιση των οικονομικών μειονεκτημάτων που προκαλούνται από τη διαίρεση αυτή»¹⁵⁵.

Χαρακτηριστικό της πρώτης εξαίρεσης, είναι ο έντονα κοινωνικός χαρακτήρας της. Σκοπός της είναι η ενίσχυση μελών του κοινωνικού συνόλου, που βρίσκονται στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις¹⁵⁶. Αποκλειστικό περιορισμό θέτει η διάταξη τον αποκλεισμό οποιασδήποτε διάκρισης ως προς την προέλευση του προϊόντος της ενίσχυσης, διότι μπορεί αυτά να προέρχονται από εθνικές επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να διαταράσσονται οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

Η εξαίρεση της δεύτερης κατηγορίας επιλέγεται, όταν πρόκειται για ζημιές, που προκλήθηκαν από απρόβλεπτα γεγονότα, όπως οι ακραίες καιρικές

¹⁵⁴ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νική 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

¹⁵⁵ Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΛΕΕ, ΕΕΕΕ, C 83/47, 30.3.2010

¹⁵⁶ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νική 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

συνθήκες, οι σεισμοί, μια καταστροφική πυρκαγιά. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της κατηγορίας αποτελούν οι αγρότες, των οποίων η παραγωγή καταστρέφεται από χαλάζι ή οι ενισχύσεις που δόθηκαν στη χώρα μας μετά την καταστροφική πυρκαγιά στην Ηλεία το 2007.

Επίσης η παράγραφος 3 του άρθρου 107 θεσπίζει μια σειρά εξαιρέσεων από τον γενικό κανόνα. Πρόκειται για ενισχύσεις, οι οποίες δύνανται να θεωρηθούν, ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά. Από τη δυναμική αυτή διάσταση της συγκεκριμένης παραγράφου προκύπτει, ότι η Επιτροπή κατά την κρίση της διαθέτει μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια, σε σχέση με τις εξαιρέσεις της παραπάνω παραγράφου, να χαρακτηρίσει τη συγκεκριμένη(ad hoc) ενίσχυση ως εμπίπτουσα στην παράγραφο αυτή¹⁵⁷. Τη δυνατότητα αυτή έχουν: «α) οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως περιοχών, στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση, β) οι ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους-μέλους, γ) οι ενισχύσεις για την προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον, δ) οι ενισχύσεις για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών και ανταγωνισμού στην Κοινότητα σε βαθμό αντίθετο με το κοινό συμφέρον, ε) άλλες κατηγορίες ενισχύσεων που καθορίζονται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, προτάσει της Επιτροπής»¹⁵⁸. Στο

¹⁵⁷ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων» και Συνοδινός Χ. «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, 1998,σελ.41-42

¹⁵⁸ Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΛΕΕ, ΕΕΕΕ, C 83/47, 30.3.2010

σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί, πως μέσω της διάταξης, εξουσιοδοτεί η ίδια η Συνθήκη την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να μπορεί να κηρύσσει ορισμένες ενισχύσεις συμβατές με την κοινή αγορά.

2.6.1.1 Περιφερειακές Ενισχύσεις

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι περιφερειακές ενισχύσεις, που προορίζονται για την ανάπτυξη συγκεκριμένων περιοχών. Επιδιώκουν την ανάπτυξη των μειονεκτουςών περιοχών μέσω επενδύσεων και μέσω της απασχόλησης, ώστε να επιτυγχάνεται τελικά ένας ικανοποιητικός βαθμός ανάπτυξης¹⁵⁹. Ταυτόχρονα ενθαρρύνουν την διεύρυνση, τον εκσυγχρονισμό και την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων των ήδη εγκατεστημένων σε αυτές τις περιοχές επιχειρήσεων καθώς και νέων. Σημασία, ωστόσο, έχει να θέτει το κράτος ως προϋπόθεση για την χορήγηση της ενίσχυσης, τη διατήρηση της επένδυσης και των δημιουργημένων θέσεων απασχόλησης¹⁶⁰.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο διαχωρισμός μεταξύ των εδαφίων α' και γ' της παραγράφου 3 του άρθρου 107. Σημαντική είναι η συμβολή σε αυτό τον διαχωρισμό της απόφασης¹⁶¹ του Δικαστηρίου της 17/9/80, που αφορούσε την ακύρωση απόφασης της Επιτροπής περί ενισχύσεως εταιρίας παραγωγής τσιγάρων εκ μέρους της ολλανδικής κυβέρνησης. Το Δικαστήριο υιοθέτησε την εκτίμηση της Επιτροπής, η οποία έγινε όχι σε αναφορά με το εθνικό επίπεδο αλλά σε αναφορά με το Κοινοτικό, για το βιοτικό επίπεδο και τη σοβαρή υποαπασχόληση στη ζώνη του Bergen-op-Zoom.

¹⁵⁹ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαίρεσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

¹⁶⁰ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006, σελ.415

¹⁶¹ ΔΕΚ, 17.9.80, υποθ. 730/79, Συλλογή 1980, σελ.Ι-2671

Η χρήση των όρων «ασυνήθως» και «σοβαρή» του στοιχείου α' ενδεικνύει, ότι πρόκειται για περιοχές με εξαιρετικά δυσμενή, σε σχέση με το σύνολο της Κοινότητας, οικονομική κατάσταση. Ενώ το στοιχείο γ' έχει ευρύτερο περιεχόμενο, εφόσον επιτρέπει την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών χωρίς τους οικονομικούς περιορισμούς, που θέτει το στοιχείο α', με την προϋπόθεση ότι οι ενισχύσεις «δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον». Επιπλέον στο στοιχείο γ' το πλαίσιο για τον υπολογισμό των προβλημάτων είναι το ενδιαφερόμενο κράτος-μέλος και όχι η Κοινότητα¹⁶².

Σύμφωνα με την Επιτροπή¹⁶³, οι ενισχυμένες περιοχές διακρίνονται στις ιδιαίτερα μειονεκτικές περιοχές, δηλαδή σε αυτές με λιγότερο από 75% του μέσου όρου του ακαθάριστου κοινωνικού προϊόντος της Κοινότητας¹⁶⁴ και τις περιοχές που μειονεκτούν μόνο σε σύγκριση με άλλες περιοχές του ίδιου κράτους-μέλους, δηλαδή με λιγότερο του 85% του ακαθάριστου κοινωνικού εισοδήματος του συγκεκριμένου κράτους-μέλους και ανεργία το λιγότερο 10% παραπάνω από όσο έχει το συγκεκριμένο κράτος¹⁶⁵.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, πως κάθε χώρα καταρτίζει έναν χάρτη που αφορά τις περιφερειακές της ενισχύσεις, με κριτήρια, αφ' ενός την ταξινόμηση των περιφερειών της Κοινότητας, αφ' ετέρου τα διάφορα στατιστικά στοιχεία, που αφορούν την ανάπτυξη και την απασχόληση σε

¹⁶² Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νική 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων» και Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006,σελ.417

¹⁶³ Ανακοίνωση Επιτροπής, 12.8.88, ΕΕ, C-212/92, η οποία τροποποιήθηκε από την ανακοίνωση C-163/6, ΕΕ, 4.7.1990

¹⁶⁴ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νική 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων» και Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006,σελ.418

¹⁶⁵ Δαγτόγλου Π. «Η Ελευθερία Ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, σελ.93

κάθε περιφέρεια, όπως αυτά καταγράφονται επίσημα από τη Στατιστική Υπηρεσία της Κοινότητας (Eurostat). Αυτός ο χάρτης κοινοποιείται στην Επιτροπή, στην οποία την αρμοδιότητα ανήκει η έγκριση και η θέση του σε ισχύ¹⁶⁶.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, ότι οι περιφερειακές ενισχύσεις με προορισμό την προώθηση επενδύσεων, καλούνται *επιλέξιμες δαπάνες*. Αυτές μπορεί να αφορούν είτε σε επενδύσεις με υλική υπόσταση, όπως ένα κτήριο, είτε σε άυλες μέχρι ένα ορισμένο ποσό. Κατ' εξαίρεση, εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία και είναι δικαιολογημένες ενισχύσεις, εκείνες που αποσκοπούν στην κάλυψη μέρους των εξόδων επιχειρήσεων, που κανονικά θα έπρεπε να καλύπτονται από τον εταιρικό προϋπολογισμό. Για την εφαρμογή της εν λόγω εξαίρεσης αναγκαίες προϋποθέσεις είναι να προορίζονται για περιοχές με ασυνήθως χαμηλό βιοτικό επίπεδο ή με σοβαρή υποαπασχόληση, να σκοπεύουν στην περιφερειακή ανάπτυξη των τελευταίων, το ποσό της ενίσχυσης να είναι το αναγκαίο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιοχών αυτών, να έχουν περιορισμένη χρονική διάρκεια και σταδιακά να μειώνονται¹⁶⁷. Επιπλέον, πρέπει τα πλεονεκτήματα της ενίσχυσης να υπερτερούν έναντι των στρεβλώσεων στον ανταγωνισμό και της επίδρασης στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Σε αυτή την κρίση κατέληξε και το Πρωτοδικείο στην περίπτωση της προσφυγής της εταιρίας Smurft Kappa Group plc σχετικά με ενίσχυση, που χορήγησε με απόφασή της η Επιτροπή στην εταιρία Proparier PM2 GmbH για κατασκευή εργοστασίου χαρτοποιίας στην περιφέρεια του Βρανδεμβούργου¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006,σελ.425

¹⁶⁷ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Μέρος ΙΙΙ, Β. «Περιφερειακές Ενισχύσεις» και Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006,σελ.420

¹⁶⁸ Γενικό Δικαστήριο, 10.7.2012, υποθ. T-304/08

Την αναγκαιότητα για περιορισμένη χρονική διάρκεια υπογραμμίζει και το Δικαστήριο¹⁶⁹ σε απόφασή του, σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής αίτησης συμμετοχής σε πρόγραμμα περιφερειακών ενισχύσεων εκ μέρους επιχειρήσεων με έδρα συγκεκριμένες περιοχές της ιταλικής επικράτειας. Η απόφαση της Επιτροπής, που ενέκρινε αυτές τις ενισχύσεις, είχε περιορισμένη χρονική διάρκεια, γεγονός που αποστερούσε ορισμένες επιχειρήσεις από το εν λόγω δικαίωμα. Ωστόσο, η ανισότητα αυτή μεταξύ των επιχειρήσεων θεωρήθηκε από το Δικαστήριο ως δικαιολογημένη αντικειμενικά, λόγω του περιορισμένου χρονικού πεδίου εφαρμογής της εγκριτικής απόφασης.

Οι περιπτώσεις των ελληνικών νόμων 3219/04 και 3220/04 αναδεικνύουν τη δυσκολία που υπάρχει από την εφαρμογή των καθεστώτων ενισχύσεων, αλλά και την αυστηρότητα που χαρακτηρίζει την Επιτροπή κατά την αντιμετώπιση αυτών των περιπτώσεων και ιδιαίτερα, όταν δεν έχει προηγηθεί η διαδικασία κοινοποίησης. Επιφυλάξεις διέτυπωσε η Επιτροπή και για τους δύο νόμους, οι οποίοι τροποποιούσαν το Ν. 2601/98. Ωστόσο οι προτεινόμενες τροποποιήσεις δεν μπορούν να τεθούν σε ισχύ πριν την επίσημη έγκρισή τους. Σε διαφορετική περίπτωση, ο νόμος πρέπει να τελεί υπό την αναβλητική αίρεση της έκδοσης της απόφασης από την Επιτροπή για να χορηγηθούν οι ενισχύσεις.

2.6.1.2 Οριζόντιες Ενισχύσεις

Στο στοιχείο γ' της παραγράφου 3 του άρθρου 107 εντάσσονται οι οριζόντιες ή διακλαδικές ενισχύσεις, οι οποίες επιδιώκουν την επίλυση προβλημάτων σε οποιοδήποτε κλάδο ή τομέα δραστηριότητας, που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της ενιαίας αγοράς. Οι

¹⁶⁹ ΔΕΚ, 14.10.2010, υποθ. C- 67/09P

οριζόντιες ενισχύσεις αφορούν όλες τις περιφέρειες της Κοινότητας¹⁷⁰. Στην κατηγορία αυτή κατατάσσονται οι ενισχύσεις προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς και εκείνες που προορίζονται για έρευνα και ανάπτυξη¹⁷¹. Σχετικοί Κανονισμοί είναι ο 68/2001 της 12ης Ιανουαρίου 2001 «σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης στις ενισχύσεις για επαγγελματική εκπαίδευση», ο 70/2001 της 12ης Ιανουαρίου 2001 «σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης στις κρατικές ενισχύσεις προς μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις», ο 2204/2002 της 12ης Δεκεμβρίου 2002 «σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης στις κρατικές ενισχύσεις για την απασχόληση». Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, πως σε καμία περίπτωση δεν αποκλείεται η εφαρμογή της παραγράφου 1 του άρθρου 107. Αυτό σημαίνει, πως εάν η οριζόντια ενίσχυση χορηγεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε επιχείρηση εντός ενός κλάδου δεν μπορεί να εμπίπτει στην εξαίρεση της παραγράφου 3 στοιχείο γ'¹⁷².

2.6.1.3 Τομεακές Ενισχύσεις

Αναλόγως, στο στοιχείο γ' παράγραφος 3 ανήκει και η υποκατηγορία των τομεακών ενισχύσεων, οι οποίες αντίθετα με τις προηγούμενες αποσκοπούν στην ενίσχυση συγκεκριμένων τομέων ή κλάδων, αρκεί βεβαίως να μην θίγεται η κοινή αγορά¹⁷³. Κατά την Επιτροπή¹⁷⁴ δύνανται

¹⁷⁰ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

¹⁷¹ Δαγτόγλου Π. «Η Ελευθερία Ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, σελ.93

¹⁷² Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

¹⁷³ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

¹⁷⁴ 8η Έκθεση Ανταγωνισμού 1978, σελ.137

να ενισχυθούν επιχειρήσεις και παραγωγικοί κλάδοι μόνο αν πρόκειται να καταστούν ικανές να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να είναι περιορισμένες χρονικά και σταδιακά να μειώνονται. Για να εφαρμοσθεί η εξαίρεση αυτής της κατηγορίας πρέπει να επιδιώκεται η αναδιάρθρωση της επιχείρησης, ώστε να καταστεί βιώσιμη χωρίς τη χορήγηση επιπλέον ενίσχυσης. Για να μην είναι απαγορευμένη η ενίσχυση πρέπει να αποτελεί μέρος ενός προγράμματος που να προβλέπει τη λήψη ριζικών μέτρων σε ό,τι αφορά την επιχείρηση, όπως π.χ. τη μείωση του προσωπικού και την ορθολογικότερη οργάνωση της επιχειρήσεως¹⁷⁵.

Η ενίσχυση σε αυτή την περίπτωση για να μην είναι απαγορευμένη πρέπει -και εφόσον επιδιώκεται η αναδιάρθρωση της εταιρίας- να είναι ανάλογη της αναγκαίας για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Επιβεβαίωση αυτής της αναγκαιότητας αποτελεί η απόφαση της Επιτροπής¹⁷⁶, η οποία αφορούσε την παροχή προς την αεροπορική εταιρία SABENA ενισχύσεων με σκοπό την αναδιάρθρωσή της. Η απόφαση αυτή προβλέπει, πως, για να είναι συμβατές οι ενισχύσεις με την κοινή αγορά, δεν πρέπει να χορηγηθούν περαιτέρω ενισχύσεις, ούτε να ληφθούν ευνοϊκά μέτρα -άμεσα ή έμμεσα- υπέρ της εταιρίας ή υπέρ της προστασίας των μετόχων από τους κινδύνους.

2.6.1.4 Ενισχύσεις για Προώθηση του Πολιτισμού και Λοιπές Ενισχύσεις

Το στοιχείο δ' εισάγει μια χωριστή υποκατηγορία, στην οποία ανήκουν οι πολιτιστικές ενισχύσεις. Οι εν λόγω ενισχύσεις είναι απόλυτα επιτρεπτές από την Επιτροπή, αρκεί ο σκοπός που επιδιώκουν να είναι αποκλειστικά πολιτιστικός, όπως συμβαίνει με τις ενισχύσεις που δίδονται για τη

¹⁷⁵ Δαγτόγλου Π. «Η Ελευθερία Ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα,σελ.94-95

¹⁷⁶ Απόφαση Επιτροπής, 91/555 της 24.7.1991, ΕΕ 1991, 31.10.1991, σελ.48

δημιουργία κινηματογραφικών ταινιών, και να μην διαταράσσει τους όρους των συναλλαγών στην Κοινότητα¹⁷⁷.

Η τελευταία κατηγορία παραχωρεί τη δυνατότητα στο Συμβούλιο και την Επιτροπή να εγκρίνουν τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων. Ανάλογη αυτής της ρύθμισης είναι και αυτή του άρθρου 108 παρ.2 της Συνθήκης, η οποία δίδει τη δυνατότητα στο Συμβούλιο, κατόπιν αιτήσεως κράτους-μέλους να αποφασίσει ομοφώνως, ότι η ενίσχυση, που έχει θεσπισθεί ή που πρόκειται να θεσπισθεί από το κράτος αυτό, θεωρείται συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά, αν εξαιρετικές περιστάσεις δικαιολογούν τέτοια απόφαση.

Τέλος, εξαιρέσεις τόσο από το άρθρο 107 όσο και από το άρθρο 108 της Συνθήκης καθιερώνει το άρθρο 109 της Συνθήκης, το οποίο προβλέπει, ότι «Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δύναται να εκδίδει κάθε αναγκαίο κανονισμό για την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108, και ιδίως να καθορίζει τους όρους εφαρμογής του άρθρου 108 παρ.3 και τις κατηγορίες ενισχύσεων που εξαιρούνται από τη διαδικασία αυτή». Επί τη βάση του άρθρου αυτού υιοθετήθηκε ο κανονισμός 994/98¹⁷⁸, με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέκτησε τη δυνατότητα να θέτει περιπτώσεις ενισχύσεων εκτός του πεδίου εφαρμογής των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης¹⁷⁹.

Συμπερασματικά, μπορεί να διαπιστωθεί, η ευελιξία του κοινοτικού νομοθέτη στο θέμα της χορήγησης ενισχύσεων σε ιδιαίτερες περιπτώσεις. Η δυνατότητα που δίδεται στην Επιτροπή να επιτρέψει κατ' εξαίρεση ορισμένες ενισχύσεις για την εξυπηρέτηση στόχων που

¹⁷⁷ Δαγτόγλου Π. «Η Ελευθερία Ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, σελ.97 και Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νικη 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

¹⁷⁸ ΕΕΕΕ, L 142, της 14.5.1998, σελ.1

¹⁷⁹ Καραγιάννης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Κοινοτική και Εθνική Ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.71 και Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΛΕΕ, ΕΕΕΕ, C 83/47, 30.3.2010

προαναφέρθηκαν, φανερώνει, αφ' ενός την αντίληψη της Κοινότητας, πως πρόκειται για ένα σύνολο κρατών με διαφορετικές ανάγκες και διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, αφ' ετέρου την «επιθυμία» της να ενισχυθούν οι ασθενέστερες περιοχές, ώστε να επιτευχθεί όσο γίνεται μεγαλύτερη σύγκλιση και κατ' επέκταση να προωθηθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

2.7 Επιδοτήσεις – Επιχορηγήσεις - Μεταβιβαστικές Πληρωμές

Εκτός από μέτρο παρέμβασης στην οικονομία, το οποίο οδηγεί σε στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού, οι κρατικές ενισχύσεις λογίζονται ως αιτία αύξησης δημοσίων δαπανών με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του δημόσιου τομέα. Ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό αυτών χρησιμοποιείται για την υλοποίηση προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σκιαγραφηθεί ο χαρακτήρας των επιδοτήσεων, των επιχορηγήσεων και των μεταβιβαστικών πληρωμών. Η επιδότηση, όπως και η επιχορήγηση, έχει την έννοια οποιασδήποτε παροχής εκ μέρους της Διοίκησης προς τις επιχειρήσεις. Προς μια ιδιωτική επιχείρηση συνιστά μια μορφή διευκόλυνσης, εξ' αιτίας π.χ. του τρόπου λειτουργίας της, ενώ σε μια επιχείρηση δημοσίων συμφερόντων συνιστά μια μορφή κάλυψης των αναγκών για τη συνέχιση της λειτουργίας της δαπανών της. Ο σκοπός της κρατικής δράσης εδώ είναι σαφής. Αφ' ενός, επιδιώκεται ο αποκλεισμός της κάλυψης ζημιών ιδιωτικών επιχειρήσεων με ποσά του κρατικού προϋπολογισμού, αφ' ετέρου αποτρέπεται η σύρρευση ελλειμμάτων σε δημόσιες επιχειρήσεις, γεγονός που θα τις οδηγούσε σε αύξηση των τιμών των παρεχομένων προϊόντων και υπηρεσιών τους προς κάλυψη αυτών.¹⁸⁰

Από αυτά συνάγεται, πως η έννοια της ενίσχυσης είναι ευρύτερη από την επιδότηση και την επιχορήγηση. Πιο συγκεκριμένα, για να χαρακτηριστεί

¹⁸⁰ A. Prest, How much subsidy?, IAE, Research Monograph, No 32, 1974

μια παροχή εκ μέρους κράτους-μέλους ως ενίσχυση, πρέπει να πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις¹⁸¹:

α) Να χορηγείται από φορέα του Δημοσίου, δραστηριοποιούμενου σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο κράτους-μέλους.

β) Να επιφέρει κόστος στον κρατικό προϋπολογισμό.

γ) Να παρέχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στους δέκτες της ενίσχυσης έναντι των άλλων.

δ) Να ισχύει η αρχή του «εμπορικού επενδυτή», δηλαδή η χρηματοδότηση που παρέχεται, να μην ήταν σε θέση η επιχείρηση να την εξασφαλίσει στην αγορά ή θα την εξασφάλιζε με λιγότερο ευνοϊκούς όρους.

ε) Να κατευθύνονται σε συγκεκριμένους τομείς, επιχειρήσεις ή περιοχές και να μην νοθεύουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό.

στ) Να παρέχεται ενίσχυση σε επιχειρήσεις, που καλύπτουν βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, υποχρεώνοντάς αυτές να διατηρούν τις τιμές τους σε χαμηλά επίπεδα, ώστε να υλοποιούνται στόχοι της κοινωνικής πολιτικής. Ουσιαστικά η ενίσχυση να κατευθύνεται στην κάλυψη του κόστους παραγωγής, το οποίο δεν καλύπτεται από την τιμή πώλησης.

ζ) Να αγοράζονται υπηρεσίες ή προϊόντα σε υψηλότερη τιμή, παρέχοντας ουσιαστικά ενίσχυση σε επιχειρήσεις, των οποίων η δραστηριότητα πρέπει να τύχει προστασίας.

2.7.1 Κριτήρια Ταξινόμησης

¹⁸¹ European Economy, Fair Competition in the Internal Market: Community State Aid Policy, number 48, September 1991

Οι διάφορες μορφές κρατικών ενισχύσεων ταξινομούνται σε συνάρτηση με διάφορα κριτήρια¹⁸².

- Ένα κριτήριο μπορεί να είναι ο στόχος της παροχής της ενίσχυσης. Λόγου χάρη, ο τελευταίος μπορεί να αποσκοπεί στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των περιοχών της χώρας, ώστε να περιοριστούν οι περιφερειακές ανισότητες.
- Ένα άλλο κριτήριο μπορεί να είναι ο *τρόπος* χορήγησης του οικονομικού μέτρου. Όπως έχει αναφερθεί, έναν τρόπο χορήγησης συνιστά η άμεση θετική παροχή από τον κρατικό προϋπολογισμό, όπως συμβαίνει με τα επιδόματα ανεργίας ή ασθενείας. Ο δεύτερος τρόπος είναι η εμμέσως χορηγηθείσα ενίσχυση, όπως συμβαίνει με τα δάνεια, που τελούν υπό ευνοϊκούς όρους. Η τρίτη επιλογή αφορά στη φορολόγηση και μπορεί να συνίσταται στην χορήγηση αφορολογήτου, προκειμένου να επιτευχθεί κάποιος σκοπός, όπως συμβαίνει με τα κεφάλαια, που προορίζονται για επενδύσεις.
- Ένα άλλο κριτήριο που χρησιμοποιείται για την ταξινόμηση είναι ο *τύπος* της ανάλυσης που εφαρμόζεται στη μελέτη της επίδρασης των κρατικών ενισχύσεων. Στον τομέα αυτό εφαρμόζεται είτε η ανάλυση μερικής ισορροπίας είτε η ανάλυση γενικής ισορροπίας, ανάλογα με το αν οι επιδοτήσεις επιδρούν ή όχι σε άλλα αγαθά ή συντελεστές παραγωγής από αυτούς που απευθύνονται.

2.7.2 Εμμέσως Χορηγηθείσα Ενίσχυση

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο να αναλυθεί ιδιαίτερα η εμμέσως χορηγηθείσα ενίσχυση. Ενώ οι μορφές της έχουν λίγο έως πολύ αναφερθεί, το γεγονός ότι αποτελεί μια πολύ συνηθισμένη, ακολουθούμενη από τα κράτη, πρακτική και το ότι με έμμεσο, «συγκαλυμμένο» τρόπο επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, και κατ' επέκταση την οικονομία μιας χώρας, την καθιστά άξια περαιτέρω ανάλυσης.

¹⁸² Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993, σελ.29-30

Όπως ήδη αναφέρθηκε μια πρώτη μορφή έμμεσων πληρωμών είναι η παροχή από τις κυβερνήσεις χαμηλότοκων δανείων. Αυτό συνεπάγεται, πως κάποιες επιχειρήσεις δύνανται να λάβουν δάνειο με επιτόκιο χαμηλότερο από το ισχύον στην αγορά. Τη διαφορά, ωστόσο, ανάμεσα στο επιτόκιο δανεισμού και στο επιτόκιο, που θα έπρεπε υπό συνθήκες αγοράς να καταβληθεί –το οποίο θα ήταν υψηλότερο-, καλύπτει το δημόσιο με χρηματοδότηση προερχόμενη από έσοδα του κράτους μέσω φόρων ή άλλων πηγών.

Άρρηκτα συνδεδεμένη μορφή με την προηγούμενη συνιστά η παροχή εγγύησης εκ μέρους του κράτους σε δανειστές. Η ανάληψη αυτής της υποχρέωσης, καθιστά το κράτος οφειλέτη στην περίπτωση που ο λήπτης του δανείου δεν δύναται να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του. Τις περισσότερες φορές, η θέση του κράτους στο ρόλο του εγγυητή συνοδεύεται και από ένα χαμηλό επιτόκιο για το δανειζόμενο. Η αντίδραση αυτή της αγοράς είναι αναμενόμενη. Πιστεύει βάσιμα, πως θα ικανοποιηθούν οι αξιώσεις της, εφόσον απέναντί της δεν έχει μια οποιαδήποτε δανειζόμενη επιχείρηση, αλλά ένα κράτος, το οποίο θεωρείται πολύ περισσότερο φερέγγυο από την τελευταία. Η χώρα μας αποτελεί ένα παράδειγμα χώρας που έχει υιοθετήσει αυτή την πρακτική σε πολλές περιπτώσεις, κυρίως με παροχή εγγυήσεων του Δημοσίου προς τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, γεγονός που αποτελεί αιτία αύξησης του ελλείμματος του Δημοσίου¹⁸³.

Τεράστια επιβάρυνση στον κρατικό προϋπολογισμό προκαλεί με έμμεσο τρόπο μια πολύ συνηθισμένη μορφή κρατικού παρεμβατισμού, αυτή της μερικής ή ολικής εθνικοποίησης. Μέσω αυτής το κράτος εισφέρει κεφάλαια, ως μέτοχος που είναι, στην εταιρία, γεγονός που μπορεί να συνεπάγεται την επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού χωρίς καμία πιθανότητα ανταποδοτικότητας¹⁸⁴.

¹⁸³ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδότησεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993, σελ.36

¹⁸⁴ Όπως συνέβη στην υποθ. C 303/88 ΔΕΚ, 21.3.1991, Συλλογή 1991, σελ.1470, ειδικά σκέψεις 21-23

Εμμέσως παρεχόμενη ενίσχυση, είναι και εκείνη που παρέχεται μέσω δημοσίων επιχειρήσεων. Σε αυτή την περίπτωση –όπως έχει ήδη περιγραφεί- η δημόσια επιχείρηση προσφέρει το προϊόν ή την υπηρεσία της σε τιμή χαμηλότερη του κόστους παραγωγής, προκειμένου να καλυφθούν ζωτικής σημασίας ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όμως η επιχείρηση δεν μπορεί να καλύψει τις δαπάνες, που τις κοστίζουν τα παραγόμενα προϊόντα ή υπηρεσίες. Το κενό αυτό καλείται να καλύψει το κράτος με δικούς του πόρους, γεγονός που προκαλεί το ερώτημα, κατά πόσο το προσφερόμενο ποσό αρκείται στην κάλυψη των αναγκαίων δαπανών ή τις ξεπερνά, ώστε οι δημόσιες επιχειρήσεις να ανταγωνίζονται με πλεονέκτημα εντός της αγοράς. Το ερώτημα αυτό αποτελεί και ένα δύσκολο πρόβλημα προς διερεύνηση ακόμα και για την Επιτροπή, η οποία είναι επιφορτισμένη με τον έλεγχο της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων. Περαιτέρω δε, τίθεται ο κίνδυνος το πρόβλημα να καταστεί άλυτο, εξ' αιτίας της παροχής ανεπαρκούς πληροφόρησης εκ μέρους των κρατών¹⁸⁵.

2.8 Υπέρμαχοι και Πολέμιοι Κρατικών Ενισχύσεων

Η χορήγηση οικονομικού βοηθήματος εκ μέρους του κράτους δεν είναι ένα θέμα ανεπίδεκτο κριτικής. Πολλοί είναι εκείνοι, που θεωρούν την πρακτική αυτή υπεύθυνη για την επίτευξη μιας σειράς στόχων, όπως είναι η σταθεροποίηση της οικονομίας και η οικονομική ανάπτυξη. Την αμφισβήτηση σχετικά με την επίτευξη αυτών των στόχων, μέσω της εν λόγω δράσης, εκφράζουν οι ενάντιοι αυτών υποστηρίζοντας, πως οι κρατικές ενισχύσεις ευθύνονται για τη μείωση της κοινωνικής ευημερίας και τη στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού. Παρακάτω θα εξετασθούν τα επιχειρήματα και των δύο πλευρών, ώστε να διαπιστωθεί η χρησιμότητα και η αναγκαιότητά της υιοθετούμενης δράσης.

¹⁸⁵ Δρόσος Γ. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων στις δημόσιες επιχειρήσεις», ΕΕΕυρΔ 1981, σελ.548 και Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδότησεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.40

Αρχικά, θα γίνει αναφορά στα επιχειρήματα των υποστηρικτών της κρατικής ενίσχυσης ως μορφής κρατικού παρεμβατισμού, που επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην οικονομία.

Ένα σημαντικό πλεονέκτημα αυτής της μορφής κρατικής παρέμβασης, αφορά στην παραγωγή και διάθεση αγαθών σημαντικών για το κοινωνικό σύνολο. Πιο συγκεκριμένα, το κράτος προχωρά σε ενίσχυση των επιχειρήσεων, που παράγουν αυτά τα αγαθά, ώστε να αυξήσουν την παραγωγή και να καλύπτονται πληρέστερα οι ανάγκες όσο το δυνατόν ευρύτερου μέρους του κοινωνικού συνόλου. Η αναγκαιότητα της κρατικής δράσης εκπορεύεται από την αναμενόμενη επιχειρηματική συμπεριφορά, η οποία διαμορφώνεται με κριτήριο το κέρδος και όχι τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου¹⁸⁶.

Δεν θα μπορούσε να αποκλείσει κανείς, στο σημείο αυτό, την προσφορά της κρατικής ενίσχυσης στο να αποτραπεί μια ενδεχόμενη αποσταθεροποίηση της οικονομίας¹⁸⁷. Το επιχείρημα αυτό κρίνεται ως ένα από τα πιο σημαντικά, ειδικά αν λάβει κανείς υπόψη από ποιους κινδύνους μπορεί να προστατεύσει την οικονομία. Ας υποθεθεί, ότι υπάρχει μια επιχείρηση με προβλήματα, η οποία κατά πάσα πιθανότητα θα κλείσει, με αποτέλεσμα την απώλεια πολλών θέσεων εργασίας. Η κρατική δράση, μέσω της ενίσχυσης της επιχείρησης, διατηρεί αυτή στη ζωή και δεν οδηγεί στην ανεργία μεγάλο αριθμό εργαζομένων, αποτρέποντας την περαιτέρω επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού μέσω της χορήγησης επιδομάτων ανεργίας.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, το κράτος διαθέτει την κρατική ενίσχυση ως μέσο για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Σκοπός της είναι μια σειρά παροχών, που θα βελτιώσουν τα επίπεδα διαβίωσης του κοινωνικού συνόλου και ιδιαίτερα εκείνων των μελών του, που δεν διαθέτουν μεγάλη αγοραστική δύναμη. Προς εξυπηρέτηση του στόχου αυτού, το κράτος

¹⁸⁶ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.47

¹⁸⁷ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.49-50

διαθέτει τις δημόσιες δαπάνες και τη φορολογία¹⁸⁸. Μέσω των πρώτων, είναι σε θέση να προσφέρει στους οικονομικά ασθενέστερους πολίτες αγαθά και υπηρεσίες, που δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν. Μέσω της δεύτερης δύναται να μειώσει τις οικονομικές διαφορές, που υφίστανται στο εσωτερικό μιας κοινωνίας μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, γεγονός που συμβάλλει στη διατήρηση της τάξης και της ομαλής λειτουργίας τόσο της κοινωνίας, όσο και της οικονομίας. Στην επίλυση του προβλήματος της άνισης διανομής του εισοδήματος συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό οι κρατικές ενισχύσεις.

Αντίστοιχα, ωστόσο, με τα παραπάνω πλεονεκτήματα, σχηματίζουν οι πολέμιοι των κρατικών ενισχύσεων τις κατηγορίες εναντίον τους. Ουσιαστικά πρόκειται για την παράθεση ορισμένων αμφιβολιών και επιφυλάξεων, που πάντα βρίσκονται πίσω από την ανάληψη τέτοιων οικονομικών μέτρων από ένα κράτος.

Η διεύρυνση της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών σημαντικών για το σύνολο των πολιτών, οδηγεί –όπως αναφέρθηκε- τη Διοίκηση στην χορήγηση βοήθειας προς τους παραγωγούς αυτών. Η εν λόγω παρέμβαση δεν αποσκοπεί μόνο στην κάλυψη των αναγκών, αλλά και στη διατήρηση των τιμών σε χαμηλό επίπεδο, ώστε τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες να είναι προσιτά σε όλους. Στο σημείο αυτό, διατυπώνεται η αμφιβολία¹⁸⁹, ότι τα χορηγούμενα ποσά μπορεί να είναι κατά πολύ μεγαλύτερα των αναγκαίων, με αποτέλεσμα το όφελος, που έχουν οι καταναλωτές από τη χαμηλή τιμή, να εκμηδενίζεται από την υψηλή φορολόγηση προς εύρεση των κονδυλίων για την ενίσχυση.

Η επόμενη μομφή αφορά τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Σε μια χώρα, όπου η Κυβέρνηση υιοθετεί αυτό τον τρόπο για να παρέμβει στην οικονομία, δημιουργεί μια ενδεχομένως καταστροφική για τις επιχειρήσεις και τελικά για την εθνική οικονομία «παράδοση». Οι δραστηριοποιούμενες

¹⁸⁸ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.51-54

¹⁸⁹ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.57

στην χώρα αυτή επιχειρήσεις, αντί να προσπαθούν να βελτιωθούν μέσω νέων τεχνολογικών καινοτομιών και νέων μεθόδων, αρκούνται στην κρατική βοήθεια, η οποία τους καλύπτει το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας έναντι των λοιπών επιχειρήσεων. Μόνο τους μέλημα είναι η αύξηση της επιρροής στην εκάστοτε Κυβέρνηση, προκειμένου να διατηρηθούν τα οικονομικά πλεονεκτήματα –αν όχι να διευρυνθούν¹⁹⁰. Το αποτέλεσμα αυτής της συμπεριφοράς είναι οι επιχειρήσεις να παρουσιάζουν έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και στασιμότητα, γεγονός που καθλώνει την εθνική οικονομία. Ακόμα μεγαλύτερη ανησυχία προκαλεί, όμως, η υιοθετούμενη «παρασιτική» συμπεριφορά των επιχειρήσεων, η οποία όχι μόνο καθλώνει τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, αλλά και απομυζά τους κρατικούς πόρους, προκαλώντας δημοσιονομικά ελλείμματα¹⁹¹.

Μια ακόμη δυσμενής συνέπεια για τους αντίθετους με τις κρατικές ενισχύσεις προέρχεται από τη νομολογία¹⁹² και δεν είναι άλλη από τη στρέβλωση του εμπορίου¹⁹³. Πάγια τακτική πολλών χωρών αποτελεί η παροχή βοήθειας προς επιχειρήσεις που εξάγουν προϊόντα, ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά τους. Κατ' αυτό τον τρόπο τα προϊόντα αυτά τίθενται σε πλεονεκτική θέση έναντι των ανταγωνιζομένων προϊόντων στην ίδια αγορά. Ωστόσο, η τακτική αυτή αναγκάζει και τα υπόλοιπα κράτη να παρέχουν με τη σειρά τους βοήθεια προς τους δικούς τους παραγωγούς με αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλημάτων μεταξύ των χωρών.

¹⁹⁰ Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως “rent-seeking”.

¹⁹¹ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδότησεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.58-59

¹⁹² Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόφαση C 126/01της 20.11.2003 (Συλλογή 2003, σελ.13806), όπου το Δικαστήριο έκρινε, ότι η ανάληψη από το Δημόσιο της υποχρέωσης απορρίψεως ζωικών αποβλήτων σήμαινε την απαλλαγή του προϋπολογισμού των Γάλλων κτηνοτρόφων και σφαγέων από αυτό το κόστος, έχοντας θετική επίπτωση στην τιμή του κρέατος, καθιστώντας το πιο ανταγωνιστικό έναντι αυτού των άλλων κρατών-μελών.

¹⁹³ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδότησεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.59

Από τα προεκτεθέντα, μπορεί να συναχθεί, πως η προσφορά κρατικών ενισχύσεων αποτελεί πολλές φορές ανεκτίμητο οικονομικό μέτρο και μέσο για την βελτίωση της οικονομικής κατάστασης μιας χώρας. Εγγενής, όμως είναι πάντα και ο κίνδυνος να καταλήξει να χρησιμοποιείται για την εξυπηρέτηση διαφόρων οικονομικών συμφερόντων στα πλαίσια μιας πελατειακής πολιτικής σχέσης, μεταξύ επιχειρήσεων και πολιτικών, με αποτελέσματα δυσμενή όχι μόνο για το εμπόριο στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης εσωτερικής αγοράς, αλλά και για την ανάπτυξη της οικονομίας του κράτους-μέλους¹⁹⁴.

2.8.1 Ανάλυση Εξυπηρέτησης Στόχων από Δημόσιες Επιχειρήσεις

Στο πλαίσιο αποφυγής των παραπάνω δυσμενών συνεπειών, προτείνεται η εξυπηρέτηση ορισμένων στόχων, που θέτει το κράτος, από τις δημόσιες επιχειρήσεις.

Η δημόσια επιχείρηση μπορεί να παράγει προϊόντα ή υπηρεσίες χρήσιμες στο κοινωνικό σύνολο, σε ποσότητα ικανή να εξυπηρετεί τις ανάγκες αυτού, αλλά και σε χαμηλή τιμή, προκειμένου και οι ασθενέστεροι οικονομικά να μπορούν να τα απολαύσουν. Το ζήτημα, ωστόσο, που προκύπτει εδώ είναι με ποιο τρόπο θα μπορέσει η τιμή να καλύπτει το κόστος παραγωγής -λαμβάνομένου υπόψη, πως η ποσότητα είναι ιδιαίτερα μεγάλη-, χωρίς να δημιουργείται ζημία, η οποία πρέπει να καλυφθεί από κρατικούς πόρους.

Μια ενέργεια, στην οποία εύκολα μπορούν να προβούν οι δημόσιες επιχειρήσεις, είναι αυτή της διατήρησης σταθερών τιμών ή ακόμη και η μείωσή τους, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ύπαρξη μιας σταθερής και αναπτυσσόμενης οικονομίας. Παραδείγματος χάρη η ΔΕΗ χρεώνει το ρεύμα σε ορισμένη γεωγραφική περιοχή φθηνότερα από άλλες για την εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού. Η διαφορά που προκύπτει, καλύπτεται είτε μέσω ενίσχυσης είτε μέσω χρέωσης, τιμής υψηλότερης, για το

¹⁹⁴ Μούσης Ν. «Ευρωπαϊκή Ένωση-Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση, Κεφάλαιο 6 για την «Κοινή Αγορά»

παρεχόμενο προϊόν ή υπηρεσία σε άλλες περιοχές, ώστε να επιδοτούνται οι περιοχές με τη χαμηλότερη χρέωση. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται *σταυροειδής επιδότηση*¹⁹⁵.

Όπως γίνεται φανερό, οι δημόσιες επιχειρήσεις μπορούν να αναλάβουν την εξυπηρέτηση στόχων κοινωνικής πολιτικής αλλά και άλλων, που θέτει το κράτος. Η κυριότερη μορφή δράσης τους αφορά τις τιμές. Ωστόσο, πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος η αυξημένη παραγωγή και η διατήρηση χαμηλού επιπέδου στις τιμές, να προκαλέσουν τη σύρρευση ελλειμμάτων σε αυτές τις επιχειρήσεις. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι να επιβαρύνεται τελικά το κράτος με επιχειρήσεις, οι οποίες αντί να προσφέρουν τελικά στην οικονομία, την οδηγούν σε μαρασμό.

¹⁹⁵ Πατσουράτης Β. «Κρατικές Ενισχύσεις-Επιδοτήσεις-Επιχορηγήσεις-Μεταβιβαστικές Πληρωμές», ΙΟΒΕ 1993,σελ.132-133

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η παρέμβαση του κράτους με τη μορφή της ενίσχυσης αποτελεί την πλέον συνήθη πρακτική στον τομέα τόσο των εθνικών επιχειρήσεων όσο και σε αυτόν των ιδιωτικών και λαμβάνει χώρα συνήθως με στόχο την ανάπτυξη, την αναδιάρθρωση και τη διάσωση αυτών που είναι προβληματικές. Η εν λόγω παρέμβαση υπαγορεύεται συνήθως από ανάγκες, όπως αυτή της καταπολέμησης της ανεργίας, της αύξησης της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των εθνικών επιχειρήσεων, της υποβοήθησης των εξαγωγών και άλλες.

Ωστόσο, η χορήγηση οικονομικής συνδρομής, ώστε να διατηρήσουν τη βιωσιμότητά τους οι επιχειρήσεις, δημιουργεί τον κίνδυνο -ο οποίος ενδεχομένως να οδηγεί σε στρέβλωση του ανταγωνισμού- να αντλούνται κεφάλαια από το δημόσιο τομέα της οικονομίας, με σκοπό την ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα σε βάρος της χρήσης των κεφαλαίων αυτών για παραγωγικές επενδύσεις, για εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας και για επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης¹⁹⁶. Εξ' αιτίας αυτών των αποτελεσμάτων κρίνεται απαραίτητη η ανάλυση αυτής της μορφής κρατικού παρεμβατισμού υπέρ επιχειρήσεων, των οποίων η κατάσταση κρίνεται ως προβληματική.

3.1 Δικαιούχος Ενίσχυσης

Η Οδηγία 94/45/ΕΟΚ¹⁹⁷ της 22 Σεπτεμβρίου 1994, «για τη θέσπιση μιας ευρωπαϊκής επιτροπής επιχείρησης ή μιας διαδικασίας σε επιχειρήσεις και ομίλους επιχειρήσεων κοινοτικής κλίμακας με σκοπό να ενημερώνονται οι εργαζόμενοι και να ζητείται η γνώμη τους», περιλαμβάνει ορισμούς των προαναφερθέντων όρων.

¹⁹⁶ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004, σελ.28-29

¹⁹⁷ ΕΕΕΚ, L 254 της 30.9.1994, σελ.64

Ως «επιχείρηση κοινοτικής κλίμακας», ορίζεται κάθε επιχείρηση που απασχολεί τουλάχιστον 1000 εργαζομένους στα κράτη-μέλη και τουλάχιστον 150 εργαζομένους σε καθένα από δύο τουλάχιστον κράτη-μέλη.

Ενώ, για να υπάρχει κοινοτικής κλίμακας όμιλος επιχειρήσεων πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) να απασχολεί τουλάχιστον 1000 εργαζομένους στα κράτη-μέλη

β) να έχει δύο επιχειρήσεις, μέλη του ομίλου σε διαφορετικά κράτη-μέλη

γ) μια επιχείρηση του ομίλου να απασχολεί τουλάχιστον 150 εργαζομένους σε ένα κράτος-μέλος και μια άλλη επιχείρηση του ομίλου να απασχολεί τουλάχιστον 150 εργαζομένους σε κάποιο άλλο κράτος-μέλος.

Στο σημείο αυτό πρέπει να δώσουμε έναν ορισμό της προβληματικής επιχείρησης. Ως τέτοια ορίζεται η επιχείρηση, η οποία αδυνατεί να καλύψει τις ζημιές της με δικούς της πόρους ή μέσω αύξησης του κεφαλαίου της από τους μετόχους της ή μέσω δανείων από την κεφαλαιαγορά, με αποτέλεσμα να θεωρείται ανέφικτη η διάσωσή της χωρίς την παρέμβαση του κράτους¹⁹⁸. Αυτή η έλλειψη οικονομικών πόρων μπορεί να οφείλεται στην περιορισμένη αποδοτικότητά της, στην έλλειψη ρευστότητας και στις ελάχιστες εισροές κεφαλαίων από την δραστηριότητά της.

Πέραν του ορισμού, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου μια επιχείρηση ανεξαρτήτως μεγέθους χαρακτηρίζεται ως προβληματική. Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι ακόλουθες: α) Όταν πρόκειται για εταιρία με εταίρους έχοντες περιορισμένη ευθύνη, της οποίας το κεφάλαιο έχει απωλεσθεί κατά το ήμισυ, το δε 25% αυτού το τελευταίο έτος, β) Όταν πρόκειται για εταιρία με εταίρους έχοντες απεριόριστη ευθύνη, της οποίας το κεφάλαιο

¹⁹⁸ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα –Κομοτηνή 2006, σελ.29 και Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νική 2004, σελ.185

έχει απωλεσθεί κατά το ήμισυ, το δε 25% αυτού το τελευταίο έτος, γ) Όταν πρόκειται για εταιρία πληρούσα τις προϋποθέσεις για υπαγωγή σε συλλογική διαδικασία λόγω αφερεγγυότητας¹⁹⁹.

Εκτός αυτών άλλα συμπτώματα, που οδηγούν στη διαπίστωση αυτής της προβληματικής κατάστασης για μια επιχείρηση είναι τα ακόλουθα: ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων, αύξηση των ζημιών, ύπαρξη πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού, μείωση εσόδων, αύξηση χρεών, φθίνων κύκλος εργασιών και άλλα²⁰⁰.

3.2 Ενισχύσεις Διάσωσης και Ενισχύσεις Αναδιάρθρωσης

Ως λύση στο πρόβλημα, που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις του ορισμού, το κράτος δεν έχει άλλη επιλογή από να προχωρήσει στην χορήγηση πόρων είτε άμεσα είτε έμμεσα. Οι πόροι αυτοί διατίθενται, ώστε να επιτευχθεί σε πρώτη φάση η διατήρηση της επιχείρησης και η συνέχιση της λειτουργίας της και σε δεύτερη φάση να μπορέσει η τελευταία να προωθήσει τις αναγκαίες αλλαγές, προκειμένου να αποκατασταθεί η κερδοφορία της. Από τα ανωτέρω, συνάγεται πως οι ενισχύσεις της πρώτης φάσης καλούνται «ενισχύσεις σωτηρίας ή διάσωσης», ενώ της δεύτερης «ενισχύσεις αναδιάρθρωσης»²⁰¹.

Η διάκριση μεταξύ τους αποτελεί δυσχερές ζήτημα, διότι οι δύο κατηγορίες αποτελούν μια συνέχεια. Ουσιαστικά οι δυο τους αποτελούν μια «αλυσίδα», που σκοπό έχει την έξοδο της επιχείρησης από τη δύσκολη κατάσταση. Όπως φάνηκε από τα προηγούμενα, οι ενισχύσεις διάσωσης προηγούνται και διαθέτουν μεταβατικό χαρακτήρα, ώστε να «δεχθεί» έπειτα η επιχείρηση τις ενισχύσεις αναδιάρθρωσης.

¹⁹⁹ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

²⁰⁰ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νική 2004, σελ.186-187

²⁰¹ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

3.2.1 Ενισχύσεις Διάσωσης

Η ενίσχυση διάσωσης αποσκοπεί στη διατήρηση της λειτουργίας της επιχείρησης για περιορισμένο χρονικό διάστημα, μέχρι να διαμορφώσει ένα σχέδιο εξυγίανσης της κατάστασής της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η επιχείρηση βρίσκει προσωρινά λύση στα προβλήματά της -μέχρι έξι μήνες- και ταυτόχρονα της δίδεται η ευκαιρία να καταστρώσει σχέδιο αναδιάρθρωσης, που θα την οδηγήσει στην ανάκαμψη²⁰².

3.2.2 Ενισχύσεις Αναδιάρθρωσης

Η ενίσχυση αναδιάρθρωσης εντάσσεται σε ένα συγκροτημένο πρόγραμμα, το οποίο μέσω της αναδιοργάνωσης της δραστηριότητας της επιχείρησης και της εγκατάλειψης ζημιογόνων πρακτικών μπορεί να οδηγήσει στην αποκατάσταση της βιωσιμότητας της επιχείρησης.

Η συγκεκριμένη ενίσχυση, ωστόσο, μπορεί να διαταράξει τον ανταγωνισμό εντός της Κοινότητας εξ' αιτίας της μετατόπισης του βάρους της αναπροσαρμογής της επιχείρησης αυτής στους υπόλοιπους ανταγωνιστές, οι οποίοι δεν απολαύουν της ενίσχυσης. Γι' αυτό η συγκεκριμένη ενίσχυση παραχωρείται αποκλειστικά με τη συνδρομή συγκεκριμένων κριτηρίων.²⁰³

- Πλήρωση των όρων της «προβληματικής επιχείρησης» των Κοινοτικών Κατευθυντηρίων Γραμμών.
- Πλήρης εφαρμογή σχεδίου αναδιάρθρωσης περιορισμένης χρονικής διάρκειας.

²⁰² Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, σημείο 15 και Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νική 2004, σελ.191

²⁰³ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, αναλυτικότερα σημεία 31-51

- Λήψη μέτρων, προκειμένου να αποκλεισθεί η επέλευση δυσμενών συνεπειών στους ανταγωνιστές.
- Χορήγηση του απολύτως αναγκαίου ποσού, το οποίο θα επιτρέψει την αναδιάρθρωση της επιχείρησης.
- Κοινοποίηση εκθέσεων κατά τακτά χρονικά διαστήματα στην Επιτροπή, προκειμένου η τελευταία να είναι σε θέση να ελέγξει την ορθή εφαρμογή του προγράμματος.

3.2.2.1 Διακρίσεις Ενισχύσεων Αναδιάρθρωσης

Οι ενισχύσεις αναδιάρθρωσης σχετίζονται με ορισμένο σχέδιο αναδιάρθρωσης, το οποίο έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο, υλοποιείται με βάση το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα και είναι επιδεκτικό τροποποιήσεων. Άρρηκτα συνδεδεμένες με αυτό το σχέδιο είναι οι δύο κατηγορίες, στις οποίες διακρίνονται αυτές. Συνεπώς, η εν λόγω ενίσχυση αναδιάρθρωσης δύναται να διακριθεί σε υλική και σε χρηματοοικονομική²⁰⁴.

Από τη μια πλευρά στην υλική αναδιάρθρωση εντάσσονται η εγκατάλειψη ζημιογόνων δραστηριοτήτων και η υιοθέτηση νέων, γεγονός που θα επιτρέψει στην εταιρία να διοργανώσει εκ νέου τις δραστηριότητές της και να καταστεί ξανά ανταγωνιστική.

Από την άλλη πλευρά η χρηματοοικονομική αναδιάρθρωση, έπεται της υλικής και λαμβάνει τη μορφή της εισφοράς νέων κεφαλαίων και της συρρίκνωσης των χρεών. Μέσω αυτών επιδιώκεται η σταδιακή αυτονόμηση της επιχείρησης, η οποία χάρη στην προαναφερθείσα αναδιάρθρωση και σε αυτή την οικονομική ενίσχυση, θα μπορέσει να αναπτυχθεί και να απαγκιστρωθεί από οποιαδήποτε περαιτέρω οικονομική βοήθεια. Ουσιαστικά πρόκειται για μια αντιστοιχία αυτής της διάκρισης της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης με τη διάκριση των ενισχύσεων σε διάσωσης και αναδιάρθρωσης. Όπως εκεί, έτσι και εδώ οι δύο μορφές

²⁰⁴ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004, σελ.191-192

αποτελούν η μια αναπόσπαστο τμήμα της άλλης. Για να πετύχει τους στόχους της η χρηματοοικονομική ενίσχυση χρειάζεται την προηγούμενη αναδιοργάνωση της εταιρικής δράσης.

3.2.2.2 Διακρίσεις ως προς το Σκοπό

Οι ενισχύσεις διάσωσης ή αναδιάρθρωσης δύνανται να εξυπηρετούν διάφορους σκοπούς. Συνεπώς, σε συνάρτηση με αυτούς διακρίνονται σε ενισχύσεις, που προορίζονται για χρηματοδότηση επενδύσεων και σε λειτουργικές ενισχύσεις. Μια επιπλέον κατηγορία αποτελούν και οι οριζόντιες ενισχύσεις. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, πως πολλές ενισχύσεις αναδιάρθρωσης έχουν οριζόντιο χαρακτήρα²⁰⁵.

Όπως ήδη έχει περιγραφεί, σκοπό των *οριζόντιων* ενισχύσεων αποτελεί η προώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε να εξελιχθεί η κοινή αγορά. Πεδίο δράσης τους αποτελούν όλοι οι τομείς της οικονομίας και όλες οι περιφέρειες της Ένωσης. Μόνη προϋπόθεση για την έγκριση της Επιτροπής είναι ο προσωρινός και συγκεκριμένος χαρακτήρας τους²⁰⁶.

Στις ενισχύσεις *επένδυσης* ανήκουν οι ενισχύσεις εκείνες, που αφορούν σε επενδύσεις στο κεφάλαιο μιας επιχείρησης και σκοπούν στη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης ή στην επέκταση μιας ήδη υφιστάμενης ή στην ανάπτυξη νέας δραστηριότητας, ώστε να βελτιωθούν τα προσφερόμενα προϊόντα και οι υπηρεσίες²⁰⁷. Πολλές φορές, ωστόσο, οι ενισχύσεις αυτές δεν σκοπεύουν στη βελτίωση του επιπέδου της

²⁰⁵ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004, σελ.192

²⁰⁶ Ε. Μουαμελετζή, Σ. Παπαντωνιάδου, Αικ. Σγουρίδου, «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-οδηγός», Θεσ/νική 2002, Κεφάλαιο Β, «Εξαιρέσεις από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων»

²⁰⁷ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004, σελ.193-194

παραγωγής μιας επιχείρησης, αλλά στην καταβολή μέρους επιβεβλημένων δαπανών, ώστε να διατηρήσει την ανταγωνιστικότητά της. Τέτοια περίπτωση αποτελούσε η εταιρία Deufil²⁰⁸, στην οποία χορηγήθηκαν επενδυτικές επιχορηγήσεις από το κράτος της Γερμανίας, προκειμένου η δικαιούχος να προβεί σε αντικατάσταση των παλαιών εγκαταστάσεών της με νέες μεγαλύτερης παραγωγικής ικανότητας. Το Δικαστήριο έκρινε, πως η εν λόγω αντικατάσταση αποτελούσε φυσικό εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων του κλάδου και ότι η κάλυψη της δαπάνης έπρεπε να καλυφθεί από την ίδια την εταιρία και όχι από κρατικά κονδύλια. Διέκρινε, δηλαδή, την πρόθεση του γερμανικού κράτους να συμβάλλει στη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της συγκεκριμένης εταιρίας και ενδεχομένως να την αυξήσει σε έναν κλάδο, όπου η εταιρία μετέχει στις εξαγωγές στα άλλα κράτη-μέλη.

Οι *λειτουργικές* ενισχύσεις αποσκοπούν στη συρρίκνωση του κόστους λειτουργίας της επιχείρησης και στην κάλυψη των αναγκαίων δαπανών της, προκειμένου να διατηρηθεί στη ζωή²⁰⁹. Ωστόσο, αυτή η διατήρηση είναι φαινομενική και εφήμερη, διότι δεν επιλύει τα ουσιαστικά προβλήματα, που οδήγησαν την επιχείρηση σε οικονομική αδυναμία, όπως γίνεται με την εφαρμογή ορισμένου προγράμματος αναπροσαρμογής και εξορθολογισμού και διότι καθιστά δεδομένη τη διαρκή ανάγκη της ενισχυόμενης για περαιτέρω χορήγηση βοήθειας. Γι' αυτό και η Επιτροπή σπανίως εγκρίνει τη χορήγηση τέτοιων ενισχύσεων.

Μια περίπτωση της νομολογίας που αφορά σε χορήγηση ενίσχυσης αναδιάρθρωσης -η οποία κάλυπτε ως επί το πλείστον δαπάνες που αφορούσαν στη λειτουργία της επιχείρησης- αποτελεί η Ολυμπιακή Αεροπορία. Η συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί ένα παράδειγμα συνεχούς χορήγησης ενισχύσεων διάσωσης -η κύρια μορφή ήταν αυτή

²⁰⁸ ΔΕΚ, 24.2.87, υποθ. 310/85, Συλλογή 1987, σελ.901, σκέψη 16

²⁰⁹ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.195-196

των δανείων και των εγγυήσεων δανείων²¹⁰-, χωρίς να διακρίνεται ουδεμία πρόθεση για ουσιαστική αναδιοργάνωση του εθνικού μας αερομεταφορέα. Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή κίνησε για πρώτη φορά τη διαδικασία του άρθρου 108 παρ.2 το 1994. Επανέλαβε τη διαδικασία το 1996 και το 2002²¹¹, υπενθυμίζοντας στην ελληνική κυβέρνηση, πως η εταιρία δεν έχει πετύχει τους στόχους του σχεδίου αναδιάρθρωσης, γεγονός απαραίτητο, προκειμένου να μην θεωρηθούν οι χορηγούμενες ενισχύσεις απαγορευμένες. Στην απόφαση της Επιτροπής του 1998²¹², η ενίσχυση θεωρήθηκε συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά, υπό την προϋπόθεση ότι θα τηρηθούν οι δεσμεύσεις που αναφέρονται στην απόφαση της Επιτροπής της 7ης Οκτωβρίου 1994, η εταιρία δεν θα υιοθετεί ηγεμονική συμπεριφορά στον καθορισμό των τιμών ορισμένων τακτικών γραμμών, η εταιρία θα αποκτήσει ένα λειτουργικό σύστημα διαχείρισης πληροφοριών και θα υποβάλλεται έκθεση στην Επιτροπή, προκειμένου να ελέγχεται η τήρηση των όρων και η εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης. Με μεταγενέστερη απόφασή της²¹³ η Επιτροπή έκρινε, πως οι ενισχύσεις αναδιάρθρωσης προς την Ολυμπιακή Αεροπορία είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και εμπίπτουσες στο άρθρο 107 παρ.1 και πως οι τιθέμενοι μέσω προηγούμενων αποφάσεων όροι δεν τηρούνται. Ως απαγορευμένη κρατική ενίσχυση χαρακτηρίστηκε η ανοχή που επέδειξε η Ελλάδα στο ζήτημα της μη καταβολής των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, του ΦΠΑ επί των καυσίμων και των ανταλλακτικών, των οφειλόμενων μισθωμάτων στους διάφορους αερολιμένες, των αερολιμενικών τελών στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών καθώς και του επανομαζόμενου «Σπατόσημου» και η χώρα μας υποχρεώθηκε να ανακτήσει από την εταιρία τη χορηγηθείσα ενίσχυση εντόκως. Στη συνέχεια η Επιτροπή -εξ' αιτίας των ελλιπών διευκρινήσεων

²¹⁰ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006, σελ.67

²¹¹ Απόφαση Επιτροπής, 6.3.2002, υποθ. C 19/2002, ΕΕ, C98, 23.4.2002, σελ.8

²¹² Απόφαση Επιτροπής, 14.8.1998, υποθ. E 2423/98, ΕΕ, L128, 21.5.1999, σελ.1

²¹³ Απόφαση Επιτροπής, 2003/372/ΕΚ, 11.12.2002, ΕΕ, L132, 28.5.2003, σελ.1 και ΠΕΚ, T-68/03, ΕΕ, C112, 10.5.2003, σελ.32

εκ μέρους των ελληνικών αρχών- προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στηριζόμενη στο δικαίωμα που της παρέχει το άρθρο 23 του κανονισμού 659/99, διότι οι ελληνικές αρχές δεν είχαν προβεί σε ανάκτηση των παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων. Το Δικαστήριο θεώρησε²¹⁴, πως λόγω της μεταβίβασης του ενεργητικού της εταιρίας σε μια νέα με την επωνυμία «Ολυμπιακές Αερογραμμές», ήταν πλέον αδύνατη η εκπλήρωση των οφειλόμενων ποσών της παλαιάς εταιρίας, γεγονός που συντηρούσε τις συνθήκες στρέβλωσης του υγιούς ανταγωνισμού, που υπήρχαν κατά τη χορήγηση των ενισχύσεων. Επίσης κρίθηκε, πως το ελληνικό Δημόσιο δεν είχε εφαρμόσει την απόφαση της Επιτροπής που του επέβαλε να αξιώσει την επιστροφή των παρανόμως καταβληθέντων ενισχύσεων, επειδή αυτές επεστράφησαν ελλιπώς ή με καθυστέρηση.

Το ελληνικό αυτό παράδειγμα αποδεικνύει, πως μια ενίσχυση, που στοχεύει στην εξακολούθηση της λειτουργίας μιας επιχείρησης χωρίς να αντιμετωπίζει τα ουσιαστικά προβλήματα αυτής, έχει ως συνέπεια τη διακοπή της λειτουργίας της²¹⁵. Αυτό συνέβη και με την περίπτωση της Ολυμπιακής, η οποία μεταβίβασε τα στοιχεία του ενεργητικού της σε μια νέα εταιρία, διότι η οικονομική της κατάσταση καθιστούσε απαγορευτική τη συνέχιση των δραστηριοτήτων της.

3.2.2.3 Περιεχόμενο Σχεδίου Αναδιάρθρωσης

Το σχέδιο αναδιάρθρωσης -όπως ήδη ειπώθηκε επιδιώκει την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της επιχείρησης- στηρίζεται μόνο στη συγκεκριμένη ενίσχυση και σε καμία άλλη πρόσθετη κρατική παρέμβαση. Προκειμένου να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη βιωσιμότητα, το σχέδιο πρέπει να προβλέπει τη λήψη μέτρων εσωτερικής φύσεως, γεγονός που σηματοδοτεί την εγκατάλειψη των ζημιογόνων δραστηριοτήτων. Επίσης, στο πλαίσιο της εκτίμησης της καταλληλότητας των προτεινόμενων

²¹⁴ ΔΕΚ, 12.5.2005, υποθ. C-415/03, ΕΕ, C182, 23.7.2005, σελ.2

²¹⁵ R. Chindooroy, P. Muller, G. Notaro, *Company Survival Following Rescue and Restructuring State Aid*, 2005

μέτρων, οφείλει να αναφέρει υπό ποίους όρους η υπό αναδιάρθρωση βρέθηκε σε δυσμενή θέση, αλλά και τα δυνατά και αδύνατα σημεία αυτής²¹⁶. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, σημαντικό μέρος του σχεδίου αποτελεί αυτό που αναφέρεται στην οργάνωση και τη λειτουργία της επιχείρησης. Γι' αυτό και προκειμένου να καταστεί υγιής και κερδοφόρα εκ νέου, απαιτείται η λήψη μέτρων, τα οποία θα επιφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, αλλά θα προκαλέσουν ενδεχομένως προβλήματα διαφορετικής φύσεως, όπως κοινωνικά. Ένα πολύ συνηθισμένο μέτρο αποτελεί η μείωση του κόστους παραγωγής, γεγονός που τις περισσότερες φορές συνεπάγεται τη μείωση του εργατικού δυναμικού, ή τη μείωση των αποδοχών τους. Άλλα μέτρα, ωστόσο, μπορεί όχι μόνο να μην δημιουργούν προβλήματα, αλλά και να προωθούν την βελτίωση της παραγωγής με ό, τι θετικό αυτό συνεπάγεται για την οικονομία. Τέτοιο μέτρο αποτελεί η αντικατάσταση της παλαιάς τεχνολογίας με νέα. Ανεξάρτητα πάντως από τις παράπλευρες συνέπειές τους, τα μέτρα αυτά θα βοηθήσουν την επιχείρηση να ανακτήσει την αποδοτικότητά της και θα αποτρέψουν την εξαφάνισή της και ταυτόχρονα και την εξαφάνιση και άλλων σημαντικών βιομηχανικών δραστηριοτήτων στην ίδια περιοχή, εφόσον πολλοί από τους προμηθευτές της θα αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν τις δραστηριότητές τους²¹⁷.

3.2.2.4 Υλοποίηση του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης

Όπως προκύπτει και από το περιεχόμενο, το σχέδιο αναδιάρθρωσης οφείλει να παράσχει ορισμένου ύψους ποσό στην επιχείρηση, ώστε αυτή να μπορέσει να καλύψει τις ανάγκες της για ένα σύντομο χρονικό διάστημα, μέχρι να είναι εκ νέου σε θέση να καλύψει τις ανάγκες της με δικούς της πόρους.

²¹⁶ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

²¹⁷ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004,σελ.210-211

Η έλλειψη αυτής της ικανότητας αποτέλεσε την αιτιολογική βάση απόφασης της Επιτροπής, η οποία αφορούσε την έγκριση ενίσχυσης αναδιάρθρωσης, την οποία σκόπευε να χορηγήσει το Βασίλειο των Κάτω Χωρών στην εταιρία KG Holding, ύψους 45 εκατομμυρίων ευρώ. Πιο συγκεκριμένα, λόγω οικονομικών δυσχερειών κρίθηκε σκόπιμη η μετατροπή δανείου διάσωσης ύψους 45 εκατομμυρίων ευρώ προς την εν λόγω εταιρία σε ενίσχυση αναδιάρθρωσης, μέσω της μετατροπής του ποσού αυτού σε ίδια κεφάλαια της εταιρίας. Επιπλέον, τη συγκεκριμένη ενίσχυση ακολουθούσε σχέδιο αναδιάρθρωσης, το οποίο εκρίθη ελλιπές από την Επιτροπή -κρίση με την οποία συμφώνησε το Πρωτοδικείο²¹⁸-, διότι δεν ήταν σε θέση να επιφέρει την απαιτούμενη μετεξέλιξη εξαιτίας της ανεπαρκούς εσωτερικής απόδοσης -συγκριτικά με την αναμενόμενη- επί των ιδίων κεφαλαίων.

Το καταβαλλόμενο ποσό αλλά και ο τρόπος καταβολής του αποτέλεσαν επιχείρημα, που χρησιμοποίησε η προσφεύγουσα εταιρία Ducros ενώπιον του Πρωτοδικείου. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω εταιρία παραγωγής μεταλλικών κατασκευών ισχυρίστηκε, πως η εναγόμενη CMF -εταιρία με το ίδιο αντικείμενο δραστηριότητας-, είχε λάβει ενισχύσεις αναδιάρθρωσεως επανειλημμένως, οι οποίες δεν συνοδεύονταν από σχέδιο αναδιάρθρωσης, παρά από ένα χρονικό σημείο και μετά. Το Πρωτοδικείο, ωστόσο, στην απόφασή²¹⁹ του ανέφερε, ότι δεν είναι αντίθετη με την αρχή της εφ' άπαξ καταβολής, η καταβολή σε δόσεις του ποσού της αναδιάρθρωσης. Σημείωσε δε, ότι «υπό κανονικές συνθήκες» η ενίσχυση πρέπει να υπακούει στην προαναφερθείσα αρχή. Αυτό σημαίνει, πως υπό μη κανονικές συνθήκες δεν επιβάλλεται η τήρηση της αρχής αυτής. Για να συντρέχει αυτή η προϋπόθεση πρέπει να υπάρχει κάποιο κώλυμα ή κάποια ανωμαλία στη φυσιολογική και αναμενόμενη πορεία των πραγμάτων, όπως συμβαίνει, όταν καθυστερεί η παραγωγή,

²¹⁸ ΠΕΚ, 1.7.2009, συνεκδ. υποθ. T-81/07, T-82/07 και T-83/07, Συλλογή 2009, σελ.ΠΙ-02411

²¹⁹ ΠΕΚ, 5.11.97, υποθ. T-149/95, Συλλ. 1997, σελ. 2031, σκέψη 66

ως συνέπεια μιας απεργίας, η οποία καθυστερεί τον ανεφοδιασμό σε πρώτες ύλες²²⁰.

Περισσότερο σε πρόβλημα παρά σε λύση, ωστόσο, μπορούν να εξελιχθούν οι ενισχύσεις αναδιάρθρωσης, οι χορηγούμενες τμηματικά, όταν αυτές καταλήγουν να καλύπτουν μέρος των δαπανών, που θα έπρεπε κανονικά να καλύπτονται από τον προϋπολογισμό.

Το ποσό, που προορίζεται για την αναδιάρθρωση, όπως έχει προαναφερθεί, δεν οφείλει να είναι μόνο το αναγκαίο, αλλά και το τελευταίο. Αυτό σημαίνει, πως οφείλει να μην δημιουργεί πλεονάσματα, τα οποία θα επιτρέψουν την επενδυτική δραστηριότητα της επιχείρησης. Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε αντικίνητρο για την προώθηση και εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης, το οποίο θα επιτρέψει στην εταιρία να καταστεί εκ νέου κερδοφόρα και να καλύπτει τις ανάγκες της πλέον αποκλειστικά με δικούς της πόρους. Γι' αυτό χαρακτηρίζεται ως καταχρηστική από την Επιτροπή η χορήγηση ενίσχυσης αναδιάρθρωσης απουσία ακριβούς τήρησης του σχεδίου καθώς και των υποχρεώσεων, που έχουν αναληφθεί με αυτό. Επίσης με αυτό τον τρόπο εξηγείται, γιατί η Επιτροπή απαιτεί τη στενή παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου αναδιάρθρωσης μέσω ετήσιων και εξαμηνιαίων εκθέσεων, αν δε παραστεί ανάγκη μπορεί να ζητήσει συχνότερη υποβολή εκθέσεων. Μέσω αυτών των εκθέσεων η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να ελέγχει την οικονομική κατάσταση της επωφελούμενης επιχείρησης²²¹.

3.2.2.5 Τροποποίηση Σχεδίου Αναδιάρθρωσης

Το κράτος-δικαιούχος της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης δύναται να τροποποιήσει το σχέδιο αναδιάρθρωσης, κατόπιν εγκρίσεως της

²²⁰ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθηκής», Θεσ/νική 2004,σελ.211-213

²²¹ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

Επιτροπής. Για να χορηγηθεί, ωστόσο, η τελευταία απαιτείται η πλήρωση των ακόλουθων προϋποθέσεων:

- το τροποποιημένο σχέδιο οφείλει να προβλέπει την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της επιχείρησης σε εύλογο χρόνο
- σε περίπτωση που το ποσό της ενίσχυσης αυξάνεται, τα αρχικά αντισταθμιστικά μέτρα πρέπει να είναι περισσότερα αντιστοίχως
- σε περίπτωση που το ποσό της ενίσχυσης μειώνεται, τα αρχικά αντισταθμιστικά μέτρα πρέπει να είναι λιγότερα αντιστοίχως
- η ενδεχόμενη καθυστέρηση στην εφαρμογή των αντισταθμιστικών μέτρων σύμφωνα με το νέο χρονοδιάγραμμα σε σχέση με το αρχικό δεν θα πρέπει να οφείλεται στο κράτος ή στην επιχείρηση. Σε διαφορετική περίπτωση, οφείλεται μείωση του ποσού της ενίσχυσης²²².

Είναι άξιο παρατήρησης, ότι ακόμα και σε περίπτωση τροποποίησης του σχεδίου, η τήρηση των όρων χορήγησης της ενίσχυσης είναι αυστηρή και άρρηκτα συνδεδεμένη με την εφαρμογή ενός αποτελεσματικού σχεδίου αναδιάρθρωσης. Το γεγονός αυτό αποτελεί απόδειξη της πρόθεσης της Κοινότητας να μην επιτρέψει τη συνέχιση της «παρασιτικής» λειτουργίας εταιριών με παθογένειες σε βάρος των κοινοτικών κονδυλίων, τα οποία υπό άλλες συνθήκες θα μπορούσαν να διοχετευθούν σε άλλους τομείς της ανάπτυξης.

3.2.2.6 Στρέβλωση του Ανταγωνισμού

Τα μέτρα που περιλαμβάνονται στο σχέδιο αναδιάρθρωσης οφείλουν να περιορίζουν τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και οι δυσμενείς συνέπειες που αυτά ενέχουν για τους ανταγωνιστές πρέπει να

²²² Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, ειδικά σημείο 52

μετριαστούν όσο γίνεται περισσότερο, αν δεν μπορούν να εξαλειφθούν τελείως²²³.

Προκειμένου να αποφευχθεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού, το ποσό της ενίσχυσης πρέπει να είναι ανάλογο με τις δαπάνες και τα πλεονεκτήματα της αναδιάρθρωσης. Αυτό σημαίνει, πως η ενίσχυση χρησιμοποιείται για την επίτευξη ορισμένου στόχου και πρέπει να βρίσκεται σε αντιστοιχία με τις οικονομικές ανάγκες αυτού. Συνέπεια αυτών αποτελεί, αφ' ενός η συμβολή του δικαιούχου της ενίσχυσης στο σχέδιο αναδιάρθρωσης με ίδιους πόρους -περιλαμβανομένης της πώλησης του ενεργητικού- ή με κεφάλαια προερχόμενα από την αγορά, αφ' ετέρου τα χαρακτηριστικά της ενίσχυσης εξαρτώνται από τους επιδιωκόμενους σκοπούς αλλά και από τις συνέπειες, που θα έχει η αναδιοργανωμένη επιχείρηση, στην οικονομία²²⁴.

Ακολουθώντας τη θεωρία αυτή, το Πρωτοδικείο έκρινε, πως ληφθέν αντισταθμιστικό μέτρο δεν επαρκούσε για να αποτρέψει τη στρέβλωση του ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, το κράτος της Γαλλίας χορήγησε ενίσχυση αναδιάρθρωσης 31 εκατομμυρίων ευρώ στην εταιρία Fagorbrandt και προχώρησε στην μεταβίβαση της θυγατρικής αυτής, Brandt Components, γεγονός που χαρακτηρίστηκε ως αντισταθμιστικό μέτρο έναντι της προκαλούμενης στρέβλωσης του ανταγωνισμού εξαιτίας της παρεχόμενης ενίσχυσης. Το Πρωτοδικείο έκρινε ως μη επαρκές το εν λόγω αντισταθμιστικό μέτρο για την εξυπηρέτηση του προαναφερθέντος σκοπού και ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής, η οποία το ενέκρινε²²⁵.

3.2.3 Εξαιρέσεις από Κατευθυντήριες Γραμμές

²²³ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθήκης», Θεσ/νική 2004,σελ.215

²²⁴ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

²²⁵ Γενικό Δικαστήριο, 14.2.2012, συνεκδ. υποθ. Τ -115/09 και Τ -116/09

Για λόγους προώθησης της επιχειρηματικότητας εντός της Κοινότητας, αλλά και για λόγους πρακτικούς, οι κατευθυντήριες γραμμές για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση δεν δύνανται να τύχουν εφαρμογής. Όπως συνέβη και με την περίπτωση της «Ολυμπιακής Αεροπορίας», η μεταβίβαση δυνάμει του νόμου 3185/2003 του ενεργητικού της εν λόγω επιχείρησης σε μια καινούρια, τις «Ολυμπιακές Αερογραμμές», δεν επέτρεψε την εκτέλεση προηγηθείσας απόφασης της Επιτροπής, η οποία υποχρέωνε την πρώτη εταιρία να επιστρέψει τις παρατύπως χορηγηθείσες ενισχύσεις αναδιάρθρωσης, τις οποίες δεν ήταν σε θέση να επιστρέψει εφόσον αυτές τη διατηρούσαν στη «ζωή». Από το παράδειγμα αυτό μπορεί να συναχθεί, πως η εφαρμογή των συγκεκριμένων κατευθυντηρίων δεν είναι δυνατή σε νεοϊδρυθείσες εταιρίες, εφόσον οι τελευταίες δεν θα διαθέτουν τα απαραίτητα κεφάλαια για να επιστρέψουν τις μη εγκριθείσες ενισχύσεις²²⁶. Επίσης, εξαιρούνται της εφαρμογής των κατευθυντηρίων γραμμών και οι επιχειρήσεις των νέων ομόσπονδων κρατών της Γερμανίας λόγω των προβλημάτων, τα οποία αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να μεταβούν σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς²²⁷.

Ζήτημα αποτελεί, αν μπορεί να αποτελέσει δικαιούχο ενίσχυσης διάσωσης και αναδιάρθρωσης μια εκ των επιχειρήσεων, η οποία ανήκει σε όμιλο επιχειρήσεων. Γενικά, απαγορεύεται μια τέτοια εταιρία να αποτελέσει δικαιούχο ενίσχυσης διάσωσης και αναδιάρθρωσης, εκτός αν αντιμετωπίζει προβλήματα, που δεν σχετίζονται με αυθαίρετη κατανομή των δαπανών από τον ίδιο τον όμιλο και είναι τόσο σοβαρά, ώστε οι δυνατότητες του ομίλου δεν μπορούν να τα επιλύσουν²²⁸. Σε κάθε περίπτωση, η εκτίμηση του κατά πόσο είναι προβληματική ή όχι μια επιχείρηση είναι συνάρτηση της προβληματικότητας του ομίλου στον οποίο εντάσσεται²²⁹.

²²⁶ P. Nicolaides, M. Kekelekis, "An Economic Analysis of EC Guidelines on State Aid for the Rescue and Restructuring of Companies in Difficulty", *Intereconomics* 2004

²²⁷ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

²²⁸ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2

²²⁹ ΕΕΕΚ, 8.4.98, C 109, σελ.12

Προβληματισμό, ωστόσο, προκαλεί το ενδεχόμενο, μια επιχείρηση του ομίλου να αντιμετωπίζει πρόβλημα προερχόμενο από ανεξάρτητες προς τη μητρική εταιρία αιτίες. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, όταν ο όμιλος απαρτίζεται από εταιρίες εδρεύουσες σε διαφορετικά κράτη-μέλη της Ένωσης, τα οποία αποτελούν ένα διαφορετικό περιβάλλον για την κάθε μια από αυτές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον δε, παρουσιάζει η περίπτωση, όπου μια εταιρία του ομίλου αντιμετωπίζει πρόβλημα και δεν τυγχάνει υποστήριξης από τη μητρική εταιρία, η οποία διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για να τη βοηθήσει²³⁰.

3.2.4 Συμβιβάζονται με την Κοινή Αγορά οι Ενισχύσεις Διάσωσης ή Αναδιάρθρωσης;

Οι κρατικές ενισχύσεις για διάσωση ή αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων, εφόσον στηρίζουν οικονομικά ορισμένες επιχειρήσεις ενώ τις ανταγωνίστριές τους όχι, τείνουν να διαταράσσουν τον υγιή ανταγωνισμό. Βασικός παράγοντας, επομένως, που θα κρίνει αν τίθεται ζήτημα παραβίασης του άρθρου 107 παρ.1 είναι η επίδραση στο ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Η διαπίστωση αυτή ωστόσο δεν είναι απόλυτη. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές εισάγουν εξαίρεση ως προς τα ανωτέρω. Κατ' αυτόν τον τρόπο δύνανται οι εν λόγω κρατικές ενισχύσεις να συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, όταν οι προς διάσωση ή αναδιάρθρωση επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες σε περιοχές, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο των εξαιρέσεων του άρθρου 107 παρ.3 στοιχεία α' και γ'. Επίσης επιτρεπτές θεωρούνται και οι ενισχύσεις αναδιάρθρωσης, που χορηγούνται σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις²³¹.

²³⁰ P. Nicolaidis, M. Kekelelis, "An Economic Analysis of EC Guidelines on State Aid for the Rescue and Restructuring of Companies in Difficulty", Intereconomics 2004

²³¹ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, ειδικά σημείο 57

Η πλήρωση του άρθρου 107 παρ.3 αποτελεί τη μοναδική διάταξη, που μπορεί να δικαιολογήσει την παροχή ενίσχυσης προς προβληματικές επιχειρήσεις, εκτός από τις ενισχύσεις που αποβλέπουν στην αποκατάσταση των ζημιών από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα, όπως προβλέπει το άρθρο 107 παρ.2 της Συνθήκης²³².

Πιο συγκεκριμένα, το στοιχείο α' του άρθρου 107 παρ.3 αφορά σε ενισχύσεις των οποίων σκοπός είναι η ανάπτυξη περιοχών με ασυνήθιστα χαμηλό βιοτικό επίπεδο ή με σοβαρή υποαπασχόληση, ενώ το στοιχείο γ' προβλέπει την έγκριση των ενισχύσεων «για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών».

Το γεγονός, ωστόσο, ότι πρόκειται για επιχειρήσεις είτε σε περιοχές με χαμηλό βιοτικό επίπεδο ή υποαπασχόληση είτε προωθούσες την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων, δεν συνεπάγεται τη μη τήρηση των Κατευθυντηρίων Γραμμών. Συνεπώς, είναι επιβεβλημένο να τηρούνται οι όροι των συγκεκριμένων Γραμμών, προκειμένου οι ενισχύσεις αυτές να θεωρηθούν συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά²³³. Κατ' αυτόν τον τρόπο πρέπει να πρόκειται για πραγματικά προβληματική επιχείρηση, η οποία δεν είναι σε θέση να αντιστρέψει τη δυσχερή οικονομική κατάσταση, στην οποία βρίσκεται, με δικούς της πόρους ή με κεφάλαια αντλούμενα από την κεφαλαιαγορά. Ως επακόλουθο αυτής της αδυναμίας, η εν λόγω εταιρία δεν θα είναι και σε θέση να εκπληρώσει τους ειδικούς στόχους, που προβλέπουν οι παραπάνω εξαιρέσεις, χωρίς την επέλευση της κρατικής παρέμβασης²³⁴. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας είναι πολύ αυστηρές στο συγκεκριμένο θέμα, με μόνο σημείο ελαστικότητας τα ληφθέντα αντισταθμιστικά μέτρα, τα οποία δεν

²³² Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, ειδικά σημείο 19

²³³ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις για τη διάσωση και Αναδιάρθρωση Προβληματικών Επιχειρήσεων, ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, ειδικά σημείο 56

²³⁴ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ», Θεσ/νικη 2004, σελ.200

μπορούν να είναι της ίδιας κλίμακας σε σχέση με εκείνα στις μη ενισχυόμενες περιοχές. Η στάση αυτή αιτιολογείται ιδίως στην περίπτωση περιοχών του στοιχείου α', όπου η υποαπασχόληση αποτελεί βασικό πρόβλημα. Σε μια τέτοια περίπτωση δεν είναι δυνατόν η μείωση του προσωπικού -προς συρρίκνωση του κόστους παραγωγής- να λάβει χώρα στον ίδιο βαθμό που θα ίσχυε σε μια οποιαδήποτε περιοχή.

Ζήτημα, ωστόσο, συνιστά η έλλειψη απαίτησης εκ μέρους της Κοινότητας για ενημέρωση σχετικά με τις εκτιμώμενες συνέπειες των αντισταθμιστικών μέτρων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Πράγματι, ενώ ζητείται μια εκτίμηση των δημοσίων αρχών σχετικά με τις συνέπειες που θα προκύψουν στην αγορά εξαιτίας των ληφθέντων μέτρων, δεν υφίσταται ανάλογη απαίτηση για τις συνέπειες σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο²³⁵.

Σε ό,τι αφορά την ένταξη στο στοιχείο γ' του άρθρου 107 παρ.3, η λαμβάνουσα την ενίσχυση επιχείρηση οφείλει να αναπτύσσει οικονομική δραστηριότητα σε ικανοποιητικό βαθμό και ταυτόχρονα να μην θίγει τους όρους των κοινοτικών συναλλαγών. Αυτό σημαίνει, πως η ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας ή η ανάπτυξη οικονομικών περιοχών πρέπει να λειτουργεί ως αντιστάθμισμα²³⁶ στην παρεχόμενη ενίσχυση. Ακριβώς αυτή τη διάταξη επικαλέσθηκε και η εταιρία παραγωγής τσιγάρων Philip Morris²³⁷, προκειμένου να δικαιολογήσει την χορήγηση κρατικών ενισχύσεων από το ολλανδικό κράτος. Ωστόσο, το Δικαστήριο απεφάνθη, πως η αύξηση στην παραγωγή τσιγάρων (ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας), οφειλόταν στην κρατική βοήθεια και σκοπό δεν είχε την ανάπτυξη συγκεκριμένων οικονομικών περιοχών –όπως ισχυρίσθηκε η εταιρία-, αλλά την ενίσχυση των ολλανδικών εξαγωγών, γεγονός που

²³⁵ P. Nicolaides, M. Kekelelis, "An Economic Analysis of EC Guidelines on State Aid for the Rescue and Restructuring of Companies in Difficulty", *Intereconomics* 2004

²³⁶ Χατζηγάγιος Θ. «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87 παρ. 1 της Συνθηκ», Θεσ/νικη 2004,σελ.201

²³⁷ ΔΕΚ, 17.9.80, υποθ. 730/79, Συλλογή 1980, σελ.2671

έθιγε τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Η απόφαση αυτή διεδραμάτισε σοβαρό ρόλο στην ανάγκη για αντιστοιχία μεταξύ του ποσού της αναδιάρθρωσης και των επιδιωκόμενων από το σχέδιο αναδιάρθρωσης στόχων.

Ζήτημα, ωστόσο, αποτελεί και η διάκριση μεταξύ των ενισχύσεων προς προβληματικές επιχειρήσεις και των ενισχύσεων που χορηγούνται προς υγιείς επιχειρήσεις, δυνάμει των διατάξεων περί περιφερειακών ενισχύσεων. Νομολογιακό παράδειγμα αυτού του ζητήματος ήταν αυτό της ενίσχυσης που δόθηκε από το ομόσπονδο κράτος της Κάτω Σαξονίας στην εταιρία Glunz AG²³⁸ για την αναδιάρθρωση του εργοστασίου της στο Marpen. Το ερώτημα που προέκυψε ήταν, εάν επρόκειτο για προβληματική επιχείρηση, η οποία αντιμετώπιζε δυσχέρειες και έπρεπε να εφαρμοστούν οι κατευθυντήριες γραμμές για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων ή εάν επρόκειτο για υγιή επιχείρηση με συνέπεια να θεωρηθεί επενδυτική ενίσχυση σε ενισχυόμενη περιοχή. Η Επιτροπή έκρινε, πως επρόκειτο για επενδυτική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 παρ.3 στοιχείο γ' της Συνθήκης. Στην κρίση αυτή οδηγήθηκε, διότι η εταιρία είχε υποστεί ζημιές και εξ' αιτίας των μέτρων αναδιάρθρωσης, που η ίδια έλαβε, τα υπόλοιπα υποκαταστήματά της αποκατέστησαν την κερδοφορία τους. Επομένως, δεν επρόκειτο για ενίσχυση προς προβληματική επιχείρηση, εφόσον η ίδια η εταιρία θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει την αναδιάρθρωση του εργοστασίου στο Marpen, όπως έπραξε και με τα υπόλοιπα υποκαταστήματα²³⁹.

Εκτός των στοιχείων α' και γ' του άρθρου 107 παρ. 3, δύνανται να συμβιβάζονται με την κοινή αγορά και ενισχύσεις που δίδονται προς επιχειρήσεις με οικονομικά προβλήματα, σε περίπτωση που απώτερο σκοπό έχουν την άρση σοβαρών διαταραχών στην οικονομία κράτους-μέλους. Πρόσφατο παράδειγμα γενεσιουργού αιτίας μιας τέτοιας

²³⁸ Απόφαση Επιτροπής, 10.7.96, υποθ. C40/95

²³⁹ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», σελ.35-36

διαταραχής αποτελεί η χρηματοπιστωτική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, η ευρωπαϊκή εμπορική τράπεζα WestLB²⁴⁰, εξαιτίας της κρίσης στις χρηματαγορές, παρουσίασε πτωτική πορεία, με αποτέλεσμα οι εταίροι της να αποφασίσουν τη θωράκισή της έναντι των μείζονων κινδύνων στα δομημένα χαρτοφυλάκιά της. Η θωράκιση αυτή συνίστατο στην χορήγηση εγγύησης ύψους 5 δισεκατομμυρίων ευρώ εκ μέρους των ιδιοκτητών της, μεταξύ των οποίων ήταν και ομόσπονδο κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας Βεσφαλίας. Η συγκεκριμένη ενίσχυση συνοδεύταν από σχέδιο αναδιάρθρωσης της εταιρίας, το οποίο περιελάμβανε εγκατάλειψη ζημιογόνων δραστηριοτήτων, όπως ήταν η διαχείριση επενδύσεων και εντατικότερη ενασχόληση με προσοδοφόρους τομείς, όπως οι δραστηριότητες κεφαλαιαγοράς. Ο περιορισμός των εξόδων καθώς και η συρρίκνωση του δικτύου εγκαταστάσεων αποτέλεσαν επίσης μέτρα εξορθολογισμού της επιχείρησης. Η εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της τελευταίας δυνάμει του συγκεκριμένου σχεδίου αναδιάρθρωσης σε συνδυασμό με την υπάρχουσα χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησαν την Επιτροπή στη δικαιολόγηση της παρεχόμενης ενίσχυσης βάσει του στοιχείου β' του άρθρου 107 παρ. 3, εφόσον το εν λόγω οικονομικό μέτρο ελήφθη προς άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας του γερμανικού κράτους.

Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετούσε και η ενίσχυση που δόθηκε στην Landesbank Baden-Württemberg, η οποία είναι η κεντρική τράπεζα του ομώνυμου ομόσπονδου κρατιδίου. Και σε αυτή την περίπτωση γενεσιουργός αιτία της χορηγούμενης ενίσχυσης ήταν η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Με σκοπό την προστασία της τράπεζας έναντι επαπειλούμενων ζημιών, οι ιδιοκτήτες της -δημόσιοι φορείς ή τελούντες υπό κρατική ιδιοκτησία- της χορήγησαν ενίσχυση υπό μορφή εγγύησης, η οποία, όπως ορίζουν οι Κατευθυντήριες Γραμμές για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων, συνοδεύταν από σχέδιο αναδιάρθρωσης, το οποίο προέβλεπε μια σειρά μέτρων εξυγίανσης της επιχείρησης. Ορισμένα από τα μέτρα αυτά ήταν η μείωση των δραστηριοτήτων κεφαλαιαγοράς, ο περιορισμός επιχειρηματικών

²⁴⁰ Απόφαση Επιτροπής, ΕΕ, L345, 23.12.2009, σελ.1

δραστηριοτήτων εξωτερικού, οι δομικές αλλαγές αλλά και η εντονότερη ενασχόληση με επιχειρηματικές δραστηριότητες με μικρούς και μεσαίους πελάτες. Τα μέτρα αυτά σε συνδυασμό και με άλλα, τα οποία επεδίωκαν την αποφυγή της στρέβλωσης του ανταγωνισμού –όπως η εκποίηση θυγατρικών και συμμετοχών σε βασικές αγορές δράσης αυτής-, οδήγησαν την Επιτροπή²⁴¹ στην έγκριση της χορηγηθείσας ενίσχυσης ως δυνάμενης να συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, βάσει του στοιχείου β' της παραγράφου 3 του άρθρου 107.

Η χρηματοπιστωτική κρίση, ωστόσο, δεν έπληξε μόνο επιχειρήσεις του γερμανικού κράτους, αλλά και του Ηνωμένου Βασιλείου. Συνέπεια του γεγονότος αυτού ήταν να υιοθετηθεί η πρακτική της χορήγησης ενισχύσεων, με σκοπό την αναδιάρθρωση μιας εκ των μεγαλύτερων τραπεζών του Ηνωμένου Βασιλείου, της Northern Rock²⁴². Βασική δραστηριότητα της εν λόγω τράπεζας ήταν ο ενυπόθηκος στεγαστικός δανεισμός, προς εξυπηρέτηση του οποίου η τελευταία προέβη σε τιτλοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων. Αποτέλεσμα της επιλογής αυτής ήταν να βρεθεί σε δεινή οικονομική θέση, όταν ξέσπασε η κρίση, γεγονός που εξανάγκασε το Ηνωμένο Βασίλειο να προχωρήσει σε εγγυήσεις καταθέσεων, να χορηγήσει δάνειο και τελικά να, μεταβάλλει το ιδιοκτησιακό καθεστώς της, εθνικοποιώντας την. Όπως ήταν αναμενόμενο, η ενίσχυση αυτή συνοδευόταν από σχέδιο αναδιάρθρωσης, το οποίο τροποποιήθηκε, με αποτέλεσμα να εκχωρούνται τα μη βεβαρημένα ενυπόθηκα περιουσιακά στοιχεία της, οι καταθέσεις, τα υποκαταστήματα και το προσωπικό της σε μια νέα εταιρία, την BankCo. Τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία αλλά και τις υποχρεώσεις επωμιζόταν μια δεύτερη εταιρία, η AssetCo. Επίσης, το σχέδιο αναδιάρθρωσης παρουσίαζε ομοιότητες με ανάλογα σχέδια που υπεβλήθησαν σε περιπτώσεις επιχειρήσεων άλλων χωρών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, προβλεπόταν η συρρίκνωση του ισολογισμού, ο τερματισμός της δραστηριότητάς της στη Δανία, η αποφυγή δημιουργίας νέων καταστημάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και η εγκατάλειψη

²⁴¹ Απόφαση Επιτροπής, ΕΕ, 21.7.2010, L188, σελ.1

²⁴² Απόφαση Επιτροπής, ΕΕ, 1.7.2009, C149, σελ.16

ζημιογόνων δραστηριοτήτων, όπως είναι ο υψηλού κινδύνου προσωπικός και εμπορικός δανεισμός. Τα μέτρα αυτά οδήγησαν την Επιτροπή στο συμπέρασμα, πως το σχέδιο αναδιάρθρωσης ήταν ικανό να εξασφαλίσει την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της νεοϊδρυθείσας BankCo, αλλά δεν στάθηκαν ικανοποιητικά σχετικά με τις δύο άλλες προϋποθέσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για την πλήρωση του στοιχείου β' του άρθρου 107 παράγραφος 3, τον περιορισμό της ενίσχυσης στο ελάχιστο αναγκαίο ποσό και την άμβλυση των αρνητικών επιδράσεων στους λοιπούς ανταγωνιστές. Συγκεκριμένα, για την Επιτροπή, η λήψη από την BankCo όλων των υγιών περιουσιακών στοιχείων και των καταθέσεων της Northern Rock, καθώς και υψηλών δανείων, τα οποία δεν όφειλε να επιστρέψει στο κράτος, συνέβαλαν στη δημιουργία μιας πολύ ανταγωνιστικής -απαλλαγμένης από τα βάρη- τράπεζας, η οποία βρισκόταν σε πλεονεκτικότερη θέση σε σχέση με τους υπόλοιπους ανταγωνιστές της. Εν αντιθέσει, λοιπόν, με τις προηγούμενες περιπτώσεις, η ενίσχυση υπέρ της Northern Rock δεν χαρακτηρίστηκε ως συμβατή με την κοινή αγορά δυνάμει του στοιχείου β' του άρθρου 107 παράγραφος 3.

Σε κάθε περίπτωση διαπιστώνεται, πως είναι δυνατή η έγκριση οικονομικής βοήθειας προς επιχειρήσεις με οικονομικά προβλήματα, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις των στοιχείων α', β' και γ' της παραγράφου 3 του άρθρου 107. Η πλήρωση αυτών οφείλει να συνοδεύεται από ορισμένο πρόγραμμα, το οποίο θα στοχεύει στην αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της δικαιούχου επιχείρησης. Επίσης, άξιο παρατήρησης είναι το γεγονός της εντονότερης παρουσίας, στο μεγαλύτερο μέρος των κρατών-μελών, ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης με σκοπό την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών με μειονεκτήματα προσωρινής φύσεως, σε σχέση με εκείνες που προορίζονται για περιοχές με σοβαρά και πιο μόνιμου χαρακτήρα προβλήματα²⁴³. Πάντως είναι γεγονός ότι,

²⁴³ R. Chindooroy, P. Muller, G. Notaro, *Company Survival Following Rescue and Restructuring State Aid*, 2005

στην πλειονότητά τους οι ενισχύσεις αυτές δεν συνδέονται με κάποια από τις εξαιρέσεις των στοιχείων α', β' και γ' του προαναφερθέντος άρθρου.

3.2.4.1 Διαδικασία Ελέγχου

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές πως, όπως συμβαίνει με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 107 -όπου η Επιτροπή είναι επιφορτισμένη με τον έλεγχο του συμβιβασιμού ή μη μιας ενίσχυσης με την κοινή αγορά, βάσει του άρθρου 108-, το ίδιο ισχύει και για τις ενισχύσεις της παραγράφου 3 του προαναφερθέντος άρθρου σε ό,τι αφορά ενισχύσεις προς προβληματικές επιχειρήσεις. Συνεπώς, ενώπιον της Επιτροπής πρέπει να κοινοποιούνται όλα τα σχέδια κρατικής ενίσχυσης, προκειμένου να αποκλεισθεί η επέμβαση του κράτους υπέρ επιχειρήσεων με παθογένειες, υπό το πρόσχημα των ειδικών περιστάσεων που προβλέπονται στην παράγραφο αυτή²⁴⁴. Επομένως, είναι επιβεβλημένη η εφαρμογή όλων όσων προβλέπει το άρθρο 108 της Συνθήκης, δηλαδή προβλέπεται ότι:

«1. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, εξετάζει διαρκώς τα καθεστώτα ενισχύσεων που υφίστανται στα κράτη αυτά. Τους προτείνει τα κατάλληλα μέτρα που απαιτεί η προοδευτική ανάπτυξη και η λειτουργία της κοινής αγοράς.

2. Αν η Επιτροπή διαπιστώσει, αφού τάξει προηγουμένως στους ενδιαφερομένους προθεσμία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, ότι ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος ή με κρατικούς πόρους δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά το άρθρο 107, ότι η ενίσχυση αυτή εφαρμόζεται καταχρηστικώς, αποφασίζει ότι το εν λόγω κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός προθεσμίας που η ίδια καθορίζει.

Αν το εν λόγω κράτος δεν συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή εντός της ταχθείσης προθεσμίας, η Επιτροπή ή οποιοδήποτε άλλο

²⁴⁴ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», σελ.74

ενδιαφερόμενο κράτος δύναται να προσφύγει απευθείας στο Δικαστήριο, κατά παρέκκλιση των άρθρων 258 και 259.

Κατόπιν αιτήσεως κράτους μέλους, το Συμβούλιο δύναται να αποφασίσει ομοφώνως ότι ενίσχυση που έχει θεσπισθεί ή που πρόκειται να θεσπισθεί από το κράτος αυτό θεωρείται συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του άρθρου 107 ή των προβλεπόμενων από το άρθρο 109 κανονισμών, αν εξαιρετικές περιστάσεις δικαιολογούν μια τέτοια απόφαση. Αν η Επιτροπή έχει κινήσει, ως προς την ενίσχυση αυτή, τη διαδικασία που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο της παρούσας παραγράφου, η αίτηση του ενδιαφερομένου κράτους προς το Συμβούλιο έχει ως αποτέλεσμα την αναστολή της σχετικής διαδικασίας μέχρις ότου αποφανθεί το Συμβούλιο.

Αν το Συμβούλιο δεν αποφανθεί εντός τριών μηνών από την υποβολή της αιτήσεως, αποφασίζει η Επιτροπή.

3.Η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Αν κρίνει ότι σχέδιο ενισχύσεως δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, κατά το άρθρο 107, κινεί αμελλητί τη διαδικασία που προβλέπεται από την προηγούμενη παράγραφο. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση».

3.2.5 Ενισχύσεις Διάσωσης ή Αναδιάρθρωσης και Ανάπτυξη;

Τόσο οι ενισχύσεις διάσωσης όσο και οι ενισχύσεις αναδιάρθρωσης, προβληματικών επιχειρήσεων δεν ενέχουν μόνο τη συνιστώσα της ενίσχυσης, που στρεβλώνει τον ανταγωνισμό, αλλά και εκείνη της ενίσχυσης, που συμβάλλει στην ανάπτυξη.

Σε ειδική αναφορά στο νόμο 1386/83 προέβη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την απόφαση υπ' αριθμόν 88/167/ΕΟΚ²⁴⁵ της 7.10.1987. Σύμφωνα με αυτή ο Οργανισμός Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων

²⁴⁵ ΕΕ, L 76/22.3.88, σελ.18

εντάσσεται στο δημόσιο τομέα εξ' αιτίας των στόχων, του ειδικού καθεστώτος και των χρηματοδοτικών πόρων. Σε ό,τι αφορά την ανάληψη μέρους του κεφαλαίου μιας επιχείρησης από το Δημόσιο τίθεται ζήτημα υπαγωγής των δραστηριοτήτων του στις διατάξεις των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης. Πιο συγκεκριμένα, όρισε τις περιπτώσεις των παρεμβάσεων του δημόσιου τομέα που εμπίπτουν στην έννοια της απαγορευμένης κρατικής ενίσχυσης και επεσήμανε, πως μια τέτοια περίπτωση είναι η διαφοροποιημένη δράση του κράτους σε σχέση με αυτή ενός φυσικού ή νομικού προσώπου μέσα στην αγορά, γεγονός που συνεπάγεται την υποχρέωση κοινοποίησης στην Επιτροπή, όπως ορίζει το άρθρο 108.

Μέλος αυτής της κατηγορίας αποτελούν οι παρεμβάσεις του Οργανισμού. Πιο συγκεκριμένα η μετατροπή των χρεών των επιχειρήσεων, των υπαγομένων σε αυτόν, σε εταιρικό κεφάλαιο, λειτουργεί απαλλακτικά από την καταβολή υψηλών επιτοκίων, γεγονός που τελικά παράσχει πλεονέκτημα μη προσιτό σε αυτές υπό άλλες συνθήκες. Το πλεονέκτημα αυτό πηγάζει από τις χρηματοδοτικές πηγές του Οργανισμού Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων ως ημικρατικού οργανισμού. Οι εταιρίες αυτές αποτελούν σημαντικό ποσοστό της ελληνικής βιομηχανικής παραγωγής και πολλές είναι μεγάλοι εξαγωγείς. Οι εταιρίες-αποδέκτες των πλεονεκτημάτων από παρεμβάσεις του Οργανισμού ανταγωνίζονται στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου με άλλες που δεν κατέχουν παρόμοια πλεονεκτήματα. Επομένως, είναι πιθανό να θεωρηθεί, ότι τα πλεονεκτήματα αυτά αποτελούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 και ως εκ τούτου ικανά να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό και να επηρεάσουν τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές²⁴⁶.

Την εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου διαπίστωσε και η Επιτροπή σε απόφασή της σχετικά με την «κρατική ενίσχυση την οποία χορήγησε η

²⁴⁶ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή 2006, σελ.482-484 και Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ.36-41

Ελλάδα στην ΑΓΕΤ ΗΡΑΚΛΗΣ»²⁴⁷. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω εταιρία κατέγραφε ζημίες από το 1983 μέχρι το 1985 ίση με το τριπλάσιο του μετοχικού κεφαλαίου της. Το 1986, ωστόσο, εντάχθηκε στις ρυθμίσεις του Ν. 1386/83 και τα χρέη της μετατράπηκαν σε κεφάλαιο. Η απαλλαγή αυτή της εταιρίας ισοδυναμεί με χορήγηση κρατικής ενίσχυσης -εξ' αιτίας του ημικρατικού χαρακτήρα του Ο.Α.Ε-, διότι έλαβε χώρα χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 108 παρ.3. Επομένως, η ενέργεια υπέρ της ΑΓΕΤ ήταν παράνομη. Όσον αφορά, όμως, την αντίθεση στο άρθρο 107, πρέπει να αναφερθεί ο σκοπός της θέσπισης του Ν. 1386/83, όπως επισημάνθηκε τόσο από την Επιτροπή όσο και από τη νομολογία. Κατ' αυτόν τον τρόπο υποστηρίζεται, ότι οι ελληνικές αρχές έλαβαν ορισμένα μέτρα για την άμβλυνση των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ο νόμος 1386/83. Επιδίωξη του τελευταίου είναι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μέσω της οικονομικής εξυγίανσης επιχειρήσεων. Κύριος σκοπός του, όπως προκύπτει από το άρθρο 5, είναι η διάσωση των επιχειρήσεων εκείνων που είναι «οικονομικά και κοινωνικά ιδιαίτερης σημασίας», η διατήρηση του παραγωγικού δυναμικού και η εξασφάλιση της απασχόλησης στις προβληματικές επιχειρήσεις καθώς και σε τομείς που εξαρτώνται ή επηρεάζονται από τη λειτουργία τους. Επί τη βάση αυτών, εκρίθη, ότι η εν λόγω εταιρία είχε υπαχθεί στο νόμο αυτό, με σκοπό την εξυγίανσή της. Η εξυγίανσή της, ωστόσο, αποτελούσε ένα σημαντικό εγχείρημα για τη βελτίωση της διαταραγμένης κατάστασης της ελληνικής οικονομίας και με δεδομένη τη σημασία της ΑΓΕΤ για την τελευταία, η Επιτροπή δικαιολόγησε κατά ένα μέρος -αυτού της εξυγίανσης- την ενίσχυση, ως εμπύπτουσα στο πεδίο της παραγράφου 3 στοιχείο β' του άρθρου 107²⁴⁸.

Μια ακόμη περίπτωση εταιρίας από την ελληνική αγορά που απασχόλησε την Επιτροπή εξ' αιτίας της υπαγωγής της στις διατάξεις του νόμου

²⁴⁷ Απόφαση 2000/199/ΕΚ, ΕΕ, L 66/14.3.00

²⁴⁸ Καταπόδης Γ. «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή 2006, σελ.494-495

1386/83 ήταν η «Τσιμέντα Χαλκίδος ΑΕ». Και πάλι πρόθεση της ελληνικής κυβέρνησης αποτελούσε η ενίσχυση της συγκεκριμένης εταιρίας μέσω της κεφαλαιοποίησης των χρεών της. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι η κεφαλαιοποίηση του συνόλου ή μέρους των χρεών της εταιρίας ήταν πιθανό να αποτελεί κρατική ενίσχυση εξ' αιτίας της δυσχερούς οικονομικής κατάστασής της. Επίσης, τα αυξανόμενα χρέη προς δημόσιες επιχειρήσεις, τα οποία οι τελευταίες δεν επιδιώκουν να εισπράξουν, εντάσσονται στην κατηγορία των κρατικών ενισχύσεων, εφόσον αυτή η ιδιαίτερα ευνοϊκή συμπεριφορά απέναντι σε αυτή την εταιρία δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί τη συνήθη συμπεριφορά εντός της αγοράς. Συνεπώς, η «Τσιμέντα Χαλκίδος ΑΕ» συνέχισε να λειτουργεί, σύμφωνα με την άποψη της Επιτροπής²⁴⁹, επειδή οι πιστωτές της δεν επεδίωξαν την ικανοποίηση των απαιτήσεών τους, γεγονός που συνιστούσε κατ' ουσία ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπόλοιπων επιχειρήσεων.

Ανάλογη ήταν η άποψη της Επιτροπής και σε μια ακόμη περίπτωση από την ελληνική πραγματικότητα, στην περίπτωση της Ολυμπιακής Αεροπορίας²⁵⁰. Σε αυτή την περίπτωση η Επιτροπή υποστήριξε, ότι οι εγγυήσεις για τα δάνεια που συνήψε η Ολυμπιακή Αεροπορία από το 1986 μέχρι το 1993 χορηγήθηκαν από το Δημόσιο. Χωρίς, ωστόσο, την εγγύηση αυτή, και δεδομένης της δεινής οικονομικής της κατάστασης, κανένα πιστωτικό ίδρυμα δεν θα δεχόταν να της δανείσει χρήματα έστω και με υψηλό επιτόκιο. Παρά ταύτα η Επιτροπή συμπέρανε, ότι οι ενισχύσεις εμπίπτουν στην εξαίρεση της παραγράφου 3 του άρθρου 107 της Συνθήκης, που αφορούν στην προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων υπό την αίρεση της συμμόρφωσης της ελληνικής κυβέρνησης με σειρά δεσμεύσεων.

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις κατέστη σαφές, πως μπορεί μια ενίσχυση με σκοπό την εξυγίανση μιας προβληματικής επιχείρησης να μην παραβιάζει τους κοινοτικούς κανόνες. Με βάση τις εξαιρέσεις της

²⁴⁹ Απόφαση Επιτροπής, 2.5.1990, ΕΕ, L73/20.3.91, σελ.27

²⁵⁰ ΕΕ, L 273/25.10.1994, σελ.22

παραγράφου 3 του άρθρου 107 -με την επιφύλαξη να μην θίγεται το κοινοτικό συμφέρον- και μια εθνική ρύθμιση, είναι εφικτή, τόσο η διατήρηση και εξυγίανση εθνικών επιχειρήσεων σημαντικών για την εθνική οικονομία, όσο και η τήρηση των κοινοτικών κανόνων περί ενισχύσεων, που σκοπό έχουν την αποφυγή της διατάραξης της κοινής αγοράς.

3.3 Αρχή της Εφ' άπαξ Ενίσχυσης

Η προϋπόθεση του τίτλου αποτελεί αναγκαιότητα προκειμένου να προχωρήσει η Επιτροπή στην έγκριση, τόσο μιας ενίσχυσης διάσωσης, όσο και μιας ενίσχυσης αναδιάρθρωσης. Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση των ενισχύσεων διάσωσης και προκειμένου να αποφεύγεται η πιθανότητα χορήγησης ενίσχυσης σε εταιρίες, που επιβιώνουν αποκλειστικά χάρη στις κρατικές παροχές, το δικαίωμα χορήγησης ενισχύσεων αναδιάρθρωσης μπορεί να τύχει εφαρμογής μια μόνο φορά. Απόρροια των ανωτέρω συνιστά και η περίπτωση, όπου μια επιχείρηση-δέκτης ενισχύσεων αναδιάρθρωσης, καθίσταται δέκτης ενίσχυσης διάσωσης. Στην περίπτωση αυτή είναι πιθανή η στρέβλωση του ανταγωνισμού, εφόσον μπορεί να θεωρηθεί, πως η εταιρία πάσχει από διαρκές έλλειμμα ρευστότητας, γεγονός που απαιτεί τη συνεχή κρατική παρέμβαση, η οποία θίγει τον ανταγωνισμό²⁵¹.

Γ' αυτό το κράτος-μέλος, όταν κοινοποιεί πρόγραμμα αναδιάρθρωσης ή διάσωσης, οφείλει να ενημερώσει, εάν η επιχείρηση έχει γίνει δέκτης στο παρελθόν οποιουδήποτε είδους ενίσχυσης ακόμα και αν αυτές δεν έχουν κοινοποιηθεί. Επίσης, η Επιτροπή δεν παρέχει την έγκρισή της για εκ νέου χορήγηση ενίσχυσης διάσωσης ή αναδιάρθρωσης, σε περίπτωση που η εφαρμογή του σχεδίου έχει διακοπεί ή έχει παρέλθει μικρότερο

²⁵¹ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων», ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, σημείο 72

διάστημα των δέκα ετών από τη χορήγηση διάσωσης, πλην των ακόλουθων περιπτώσεων:²⁵²

- Σε περίπτωση που μια ενίσχυση αναδιάρθρωσης έπεται μιας ενίσχυσης διάσωσης στο πλαίσιο μιας επιχείρησης αναδιάρθρωσης.
- Σε περίπτωση νομότυπης χορήγησης ενίσχυσης διάσωσης, η οποία δεν ακολουθήθηκε από αναδιάρθρωση. Η περίπτωση αυτή είναι εξαιρετική μόνο όταν πρόκειται για επιχείρηση, η οποία μπορούσε να επιβιώσει μακροπρόθεσμα και η επόμενη ενίσχυση διάσωσης ή αναδιάρθρωσης, που απαιτεί, απέχει χρονικά τουλάχιστον πέντε χρόνια και η αιτία χορήγησής της δεν αφορά στην ενισχυόμενη.
- Όταν συντρέχουν εξαιρετικές και απρόβλεπτες περιστάσεις, για τις οποίες ουδεμία ευθύνη φέρει η εταιρία. Εξαιρετικές και απρόβλεπτες θεωρούνται οι περιστάσεις εκείνες, τις οποίες είναι αδύνατο να προβλέψει η διοίκηση μιας επιχείρησης, όταν αποφασίζει το περιεχόμενο του σχεδίου αναδιάρθρωσης²⁵³.

Εξαιρέση, επίσης, στην αρχή της εφάπαξ ενίσχυσης, καθιερώνεται και στην περίπτωση μεταβολής του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μιας εταιρίας. Πιο συγκεκριμένα, αν μια εταιρία αποτελέσει δέκτη των στοιχείων του ενεργητικού μιας άλλης, η οποία έχει τεθεί σε διαδικασία εξυγίανσης ή σε πτωχευτική διαδικασία βάσει του εθνικού δικαίου και επιπλέον έχει υπάρξει δέκτης ενίσχυσης διάσωσης ή αναδιάρθρωσης στο παρελθόν, δεν αποκλείεται από το δικαίωμα χορήγησης ενισχύσεων διάσωσης ή αναδιάρθρωσης -εφόσον παραστεί ανάγκη για κάτι τέτοιο-, με την τήρηση ορισμένων συντρεχουσών όρων. Κατ' αυτόν τον τρόπο είναι επιβεβλημένο²⁵⁴:

²⁵² Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων», ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2, σημείο 73

²⁵³ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 129

²⁵⁴ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων», ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2,σημείο 76

- Ο αγοραστής να μην συνδέεται με κανένα τρόπο με την προηγούμενη επιχείρηση.
- Ο αγοραστής πρέπει να έχει αποκτήσει τα στοιχεία του ενεργητικού σε τιμές ανάλογες με τις ισχύουσες στην αγορά, προκειμένου να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο μεταβίβασης των χορηγηθεισών ενισχύσεων στην εξαγοράζουσα εταιρία²⁵⁵.
- Η θέση της εξαγοραζόμενης εταιρίας σε διαδικασία εκκαθάρισης ή πτώχευσης και η εξαγορά να μην είναι πλασματικές, δηλαδή να μην λαμβάνουν χώρα με σκοπό να παρακαμφθεί η εφαρμογή της αρχής της εφ' άπαξ ενίσχυσης και να αποκτηθεί εκ νέου το δικαίωμα κτήσης ενισχύσεων διάσωσης ή αναδιάρθρωσης.

Αυτές τις προϋποθέσεις έκρινε το Πρωτοδικείο, ότι πληρούντο στην περίπτωση πώλησης στοιχείων του ενεργητικού της εταιρίας Alitalia - λόγω οικονομικών προβλημάτων- στην εταιρία Compagnia Aerea Italiana SpA (CAI). Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο²⁵⁶ δεν υποχρέωσε την εξαγοράζουσα εταιρία να επιστρέψει την χορηγηθείσα ενίσχυση, αλλά ούτε και της στέρησε το δικαίωμα σε νέα ενίσχυση, διότι διαπίστωσε, πως μεταξύ των δύο εταιριών δεν υπήρχε οικονομική συνέχεια και οι μέτοχοι της μιας δεν είχαν καμία σχέση με αυτούς της άλλης. Επίσης τα περιουσιακά στοιχεία είχαν πωληθεί σε τιμή όχι μικρότερη της αγοραίας.

Ανάλογη ήταν η κρίση του και στην περίπτωση της εταιρίας παραγωγής χάλυβα Huta Czerwona S.A., η οποία είχε τεθεί σε διαδικασία πτώχευσης. Αναλυτικότερα, στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης αυτής της εταιρίας μεταβιβάστηκαν στοιχεία του ενεργητικού της σε νέες εταιρίες μεταξύ των οποίων ήταν και η Operator ARP sp. z o.o.-εταιρία εξαρτημένη από την υπηρεσία βιομηχανικής αναπτύξεως του πολωνικού κράτους-, η οποία δεν απέκτησε στοιχεία του ενεργητικού αφορούντα στην παραγωγή χάλυβα. Εξαιτίας της εξαγοράς αυτής, η Επιτροπή θεώρησε την εταιρία αυτή ως αποδέκτη ενίσχυσης μη συμβιβάσιμης με την κοινή αγορά, την οποία αρχικά είχε λάβει η Huta Czerwona S.A.

²⁵⁵ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 133

²⁵⁶ Γενικό Δικαστήριο, 28.3.2012, υποθ. T- 123/09

Το Πρωτοδικείο²⁵⁷, ακυρώνοντας την απόφαση αυτή, δέχθηκε, πως η Operator ARP sp. z o.o. ουδεμία σχέση είχε με την δικαιούχο εταιρία –δεν δραστηριοποιείτο στον τομέα παραγωγής χάλυβα-, πως σκοπός της συμμετοχής της στην εξαγορά ήταν η ικανοποίηση των πιστωτών της ούσας σε δύσκολη κατάσταση εταιρίας και επιπλέον πως η τιμή εξαγοράς των στοιχείων του ενεργητικού ξεπερνούσε κατά πολύ την αγοραία αξία αυτών.

3.4 Αρχή του Ιδιώτη Επενδυτή

Ένα πρόβλημα ιδιαίτερα οξύ -άρρηκτα συνδεδεμένο με την απαγορευμένη ενίσχυση του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης- αφορά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, σε έναν πολύ συνηθισμένο συνδυασμό δύο μορφών κρατικής παρέμβασης, αυτών της επέμβασης στο ιδιοκτησιακό καθεστώς επιχειρήσεων και της παροχής οικονομικών βοηθημάτων με άμεσο ή έμμεσο τρόπο εκ μέρους αυτού. Η κρατική συμμετοχή ή/και η χορήγηση κεφαλαίων συνιστά ακόμα μεγαλύτερο ζήτημα, όταν δικαιούχος δεν είναι ένα νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, αλλά ένα νομικό πρόσωπο, που ανήκει στο δημόσιο. Η δυσχερής δε οικονομική κατάσταση αυτού καθιστά εύκολα αντιληπτή την αναγκαιότητα της αναφοράς στην αρχή του ιδιώτη-επενδυτή και στον τρόπο, με τον οποίο την έχει αντιμετωπίσει ο θεσμός «κράτος».

Στο σημείο αυτό, είναι απαραίτητο να περιγραφεί η έννοια αυτής της αρχής. Είτε πρόκειται για την κρατική παρέμβαση υπό μορφή συμμετοχής του κράτους στο κεφάλαιο επιχειρήσεων, είτε πρόκειται για χορήγηση οικονομικών βοηθημάτων, η αρχή του ιδιώτη επενδυτή εφαρμόζεται, ως το διαφορετικό καθεστώς με το οποίο χορηγούνται οι κρατικοί πόροι -είτε ως εισφορές στο εταιρικό κεφάλαιο, είτε ως ενισχύσεις- προς οποιαδήποτε επιχείρηση και εκείνου που θα ίσχυε, αν οι ίδιοι πόροι θα είχαν διατεθεί σε ιδιωτική επιχείρηση από ιδιώτη-επενδυτή υπό κανονικές συνθήκες αγοράς. Από τα ανωτέρω εξάγεται το συμπέρασμα, πως, όταν

²⁵⁷ ΠΕΚ, 1.7.2009, υποθ. Τ-291/06, Συλλογή 2009, σελ.ΙΙ-02275

το κράτος συμπεριφέρεται ομοίως με τον ιδιώτη-επενδυτή, δεν υπάρχει περίπτωση κρατικής ενίσχυσης. Όταν, αντίθετα, η κρατική παρέμβαση καλείται να καλύψει το κενό της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, «γεννάται» το ζήτημα, μήπως η παρέμβασή του καταστρατηγεί τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων²⁵⁸. Η σημασία δε της τήρησης της εν λόγω αρχής προκύπτει και από το γεγονός ότι αυτή δεν υποχωρεί ούτε στην περίπτωση που το κράτος χορηγεί πλεονεκτήματα μέσω φορολογικής διαδικασίας, όπου το τελευταίο κάνει χρήση της δημόσιας εξουσίας του²⁵⁹.

Η συγκεκριμένη κρατική συμπεριφορά απασχόλησε πολλές φορές το Δικαστήριο.

Η πρώτη περίπτωση ήταν αυτή της εταιρίας Intermills²⁶⁰, όπου η Επιτροπή έκρινε, πως η χορήγηση ενισχύσεων υπό μορφή προνομιακού δανείου και επιστρεφόμενων προκαταβολών μπορούσε να θεωρηθεί, ότι συμβιβάζεται με τη Συνθήκη και ότι συνδέεται με την πραγματοποίηση προγράμματος επενδύσεων σύμφωνου με το κοινοτικό συμφέρον, καθώς απέβλεπε στη μείωση παραγωγής χαρτομάζας και στον αναπροσανατολισμό της επιχείρησης προς την παραγωγή ειδικών χαρτιών. Δεν έκρινε, ωστόσο, ως συμβιβάσιμη με τη Συνθήκη την ενίσχυση υπό μορφή συμμετοχής στο εταιρικό κεφάλαιο, ισχυριζόμενη πως δεν συνδεόταν άμεσα με την αναδιάρθρωση της επιχείρησης, αλλά σκοπό είχε να επιτρέψει στην επιχείρηση να αντιμετωπίσει τις οικονομικές της υποχρεώσεις. Επρόκειτο δηλαδή για «ενίσχυση διάσωσης», η οποία βλάπτει τον ανταγωνισμό²⁶¹. Το Δικαστήριο ανέφερε, πως δεν μπορεί να γίνεται διάκριση μεταξύ της ενισχύσεως που γίνεται υπό μορφή δανείων και εκείνης υπό μορφή συμμετοχής στο κεφάλαιο επιχειρήσεων και πως για να χαρακτηριστεί ως απαγορευμένη πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 107 παρ.1. Αντίθετα, η Επιτροπή είχε προβεί

²⁵⁸ Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 49-50

²⁵⁹ ΔΕΚ, 5.6.2012, υποθ. C-124/10 P

²⁶⁰ ΔΕΚ, 14.11.1984, υποθ. 323/82, Συλλογή 1984, σελ.3809

²⁶¹ ΔΕΚ, 14.11.1984, υποθ. 323/82, Συλλογή 1984, σελ.3809, αναλυτικά σκέψη 4

σε διάκριση μεταξύ των δύο μορφών ενίσχυσης και επίσης ο χαρακτηρισμός της συμμετοχής στο κεφάλαιο ως απαγορευμένης ενίσχυσης δεν συνοδευόταν από αιτιολογία που να μπορεί να ελεγχθεί για τη διαφορετική εκτίμησή της. Απλά περιορίστηκε στο να αναφέρει, ότι «δεν συνδέεται άμεσα με την αναδιάρθρωση της επιχείρησης» και ότι επρόκειτο για «ενίσχυση διάσωσης». Γι' αυτή την κρίση της το Δικαστήριο κατέληξε να ακυρώσει την απόφασή της²⁶².

Ανάλογη ήταν και η περίπτωση της εταιρίας Leeuwarden Papierwarenfabriek²⁶³, όπου το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής περί απαγορευμένης ενίσχυσης υπό μορφή συμμετοχής του κράτους στην εν λόγω επιχείρηση κατασκευής πτυσσόμενων χαρτοκιβωτίων και μαλακών συσκευασιών. Εν προκειμένω, η συμμετοχή στο κεφάλαιο της εταιρίας πραγματοποιήθηκε μέσω ενός δημόσιου οργανισμού περιφερειακής αναπτύξεως και κρίθηκε ως απαγορευμένη ενίσχυση, εξ' αιτίας της έλλειψης χρηματοδοτήσεως στην ιδιωτική αγορά κεφαλαίων, με βάση την οικονομική διάρθρωση της επιχείρησης, την άμεση ανάγκη για επενδύσεις αντικαταστάσεως και την υπερδυναμικότητα στον τομέα της μεταποίησης χαρτονιού²⁶⁴. Το Δικαστήριο έκρινε, ότι η Επιτροπή δεν συμπεριέλαβε στην αιτιολόγηση της απόφασής της κανένα στοιχείο που να αφορά στη συγκεκριμένη αγορά ή στο μερίδιο που κατέχει η εταιρία σε αυτή, ώστε να διαπιστωθεί ο κίνδυνος νόθευσης του ανταγωνισμού. Επίσης έλλειψη αιτιολογίας διαπίστωσε το Δικαστήριο και στην εφαρμογή της παραγράφου 3 στοιχείο γ' του άρθρου 107, καταλήγοντας σε ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής²⁶⁵.

Με βάση τις προαναφερθείσες αρχές, το Δικαστήριο διατύπωσε την αρχή «του ιδιώτη-δανειστή», η οποία εμφανίζεται στην απόφαση, που

²⁶² ΔΕΚ, 14.11.1984, υποθ. 323/82, Συλλογή 1984, σελ.3809, αναλυτικά σκέψεις 31-35

²⁶³ ΔΕΚ, 13.3.85, υποθ. 296/82 και υποθ. 318/82, Συλλογή 1985, σελ.809

²⁶⁴ ΔΕΚ, 13.3.85, υποθ. 296/82 και υποθ. 318/82, Συλλογή 1985, σελ.809, ειδικά σκέψη 20

²⁶⁵ ΔΕΚ, 13.3.85, υποθ. 296/82 και υποθ. 318/82, Συλλογή 1985, σελ.809, ειδικά σκέψη 24-27

αφορά την εταιρία Tubacex²⁶⁶. Η εν λόγω εταιρία και η θυγατρική της Aceria de Álava προχώρησαν σε αναστολή πληρωμών, λόγω οικονομικών δυσχερειών, και υποχρεώθηκαν να συνάψουν συμφωνία με το Fondo de Garantia Salarial(FOGASA), το οποίο ανέλαβε να καταβάλλει το ποσό που όφειλαν οι δύο εταιρίες στους εργαζομένους τους. Στη συνέχεια, ο Οργανισμός συνήψε συμφωνίες με τις δύο εταιρίες για αναδιάρθρωση των οφειλών τους και για κατάτμηση αυτών σχετικά με την καταβολή τους. Το επιτόκιο που συμφωνήθηκε να καταβληθεί επί των οφειλόμενων ποσών και για τις δύο εταιρίες ανερχόταν στο 9%, επιτόκιο το οποίο ήταν χαμηλότερο από το ισχύον επιτόκιο δανεισμού στην αγορά. Εφαρμόζοντας την ανωτέρω αρχή το Δικαστήριο υποστήριξε, πως η χορήγηση δανείων συνοδεύεται από τόκο, ο οποίος αποτελεί την πηγή του κέρδους για τον πιστωτή και συνέκρινε τη συμπεριφορά του FOGASA με αυτή ενός ιδιώτη δανειστή. Διαπίστωσε, πως ένας ιδιώτης δανειστής, ο οποίος δρα σε κανονικές συνθήκες αγοράς, στην περίπτωση των δύο αυτών εταιριών θα απαιτούσε υψηλότερο επιτόκιο από το ισχύον στην αγορά, προκειμένου να προβεί σε αναδιάρθρωση των οφειλών.

Σε εφαρμογή της παραπάνω αρχής προχώρησε η Επιτροπή στην υπόθεση Guasco²⁶⁷, όπου η βασική κυβέρνηση παρείχε σε ισπανική εταιρία εγγύηση για τη λήψη δανείων, τα οποία χρειαζόταν για την αντιμετώπιση οικονομικών δυσχερειών. Η Επιτροπή υποστήριξε, πως η εν λόγω κίνηση της βασικής κυβέρνησης αποτελούσε ενίσχυση, εφόσον χωρίς την παροχή της εγγύησης δεν θα ήταν δυνατή η λήψη των δανείων. Επιπλέον, δεν επείσθη, πως επρόκειτο για ενίσχυση αναδιάρθρωσης, χορηγούμενης υπό μορφή εγγυήσεως δανείων, διότι την εν λόγω ενίσχυση δεν ακολουθούσε ορισμένο σχέδιο αναδιάρθρωσης, όπως οφείλεται σε κάθε περίπτωση χορήγησης ενίσχυσης αναδιάρθρωσης,

²⁶⁶ ΔΕΚ, 29.4.1999, υποθ. C-342/96, Συλλογή 1999, σελ.Ι-2459, ειδικά σκέψεις 40-46

²⁶⁷ Απόφαση Επιτροπής, 19.8.94, υποθ. NN 10/93, IP(94)724

προκειμένου η τελευταία να συμβάλλει ουσιαστικά στην αποκατάσταση της βιωσιμότητας της επιχείρησης²⁶⁸.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, ότι η αρχή του «ιδιώτη-δανειστή» διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σύγκριση διαφόρων μεθόδων είσπραξης χρεών επιχειρήσεων με οικονομικά προβλήματα. Αναλόγως των προτερημάτων της κάθε μεθόδου δύναται να εξαχθεί ποια μέθοδο θα επέλεγε ένας ιδιώτης-δανειστής.

Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε το Πρωτοδικείο²⁶⁹ σχετικά με ενίσχυση ύψους 20.761.643 PLN, χορηγηθείσα από το πολωνικό κράτος στην εταιρία Technologie Buczek Group. Το εν λόγω ποσό αποτελούσε σύνολο χρεών προς δημόσιους οργανισμούς, οι οποίοι δεν ζήτησαν την θέση της εταιρίας σε διαδικασία εκκαθάρισης, ώστε να τους καταβληθούν τα οφειλόμενα ποσά. Η συμπεριφορά αυτή κρίθηκε από την Επιτροπή ως χορήγηση ενίσχυσης, διότι οι δανειστές θα είχαν ικανοποιητικότερο αποτέλεσμα, αν ζητούσαν τη θέση της σε εκκαθάριση –συμπεριφορά που συνάδει με αυτή ενός ιδιώτη-δανειστή-, σε σχέση με τη συμφωνία για διαγραφή του χρέους, που τελικά επέλεξαν. Εν προκειμένω όμως, η Επιτροπή δεν διέθετε τα απαραίτητα στοιχεία βάσει των οποίων ένας ιδιώτης-δανειστής θα είχε επιλέξει τη μέθοδο της θέσεως σε εκκαθάριση της εταιρίας αυτής και γι' αυτό το Πρωτοδικείο ακύρωσε τη σχετική απόφασή της.

Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο²⁷⁰ δεν ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής, η οποία αφορούσε την χορήγηση ενίσχυσης από τη Σλοβακική Δημοκρατία στην εταιρία Frucona Košice a.s. Ομοίως με την προηγούμενη περίπτωση, η σλοβακική φορολογική αρχή αποτελούσε προνομιούχο δανειστή της εν λόγω εταιρίας, η οποία εξαιτίας οικονομικών

²⁶⁸ Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων», ΕΕ, 244, 1.10.2004, σελ.2,σημεία 34-35 και Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 54

²⁶⁹ Γενικό Δικαστήριο, 17.5.11, υποθ. T-1/08

²⁷⁰ Γενικό Δικαστήριο, 7.12.10, υποθ. T-11/07

δυσχερειών, πρότεινε στη φορολογική αρχή να προχωρήσουν σε πτωχευτικό συμβιβασμό, ώστε να αποφευχθεί η διαδικασία της δικαστικής εκκαθάρισεως. Η πρόταση της επιχείρησης ισοδυναμούσε με παραίτηση από ένα μέρος της απαίτησης εκ μέρους του προνομιούχου δανειστή, γεγονός που συνιστούσε μορφή ενίσχυσης -για το μέρος του ποσού, που δεν θα εισέπραττε- και δεν υφίστατο στην περίπτωση της δικαστικής εκκαθάρισεως. Συνεπώς, η Επιτροπή έκρινε –και το Πρωτοδικείο συμφώνησε πλήρως-, πως ένας ιδιώτης δανειστής δεν θα συναινούσε στην πρόταση της επιχείρησης, αλλά θα επέλεγε τη δικαστική εκκαθάριση, από την οποία θα αποκόμιζε μεγαλύτερο όφελος.

Την αρχή του ιδιώτη επενδυτή εφάρμοσε η Επιτροπή, προκειμένου να κρίνει την παρέμβαση του δανικού κράτους στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Αναλυτικότερα, η δανική κυβέρνηση αποφάσισε να λάβει μέτρα αναδιάρθρωσης του ως άνω τομέα. Προς υλοποίηση της απόφασης αυτής, προχώρησε στη δημιουργία μιας νέας εταιρίας, της TeleDanmark(TD)²⁷¹, η οποία θα αποκτούσε τις τηλεφωνικές εταιρίες της Δανίας. Η συμμετοχή του κράτους στη νέα εταιρία θα ανερχόταν στο ποσοστό του 51%, γεγονός που σήμαινε ότι το κράτος θα παρέμενε ο βασικός μέτοχος, αλλά θα υπήρχε και μια ισχυρή παρουσία ιδιωτών. Ζήτημα, ωστόσο, εφαρμογής του άρθρου 107 παρ.1 της Συνθήκης ετέθη σχετικά με την πώληση των μετοχών των συμμετεχουσών εταιριών, αλλά και με τις μετοχές της νέας εταιρίας. Μεταξύ των εταιριών που απέκτησε η TD ήταν οι δύο μεγαλύτερες εταιρίες τηλεπικοινωνίας στη Δανία, η KTAS και η JTAS, οι οποίες ήταν κατά πλειοψηφία δημόσιες. Ωστόσο, ως προς τις μετοχές των δύο αυτών εταιριών, το κράτος της Δανίας είχε θέσει δύο περιορισμούς, που αφορούσαν πρωτίστως στο ίδιο. Αφ' ενός, για να μπορέσει να εξαγοράσει το τελευταίο τις μετοχές αυτών, έπρεπε να καταβάλλει πολύ μεγαλύτερο ποσό από αυτό, που αντιστοιχούσε στην αρχική τιμή έκδοσης των μετοχών (ονομαστική αξία), αφ' ετέρου, το μέρος που ελάμβανε δεν

²⁷¹ Απόφαση Επιτροπής, 2.2.94, υποθ. NN 6/94 και N 558/A/93, ΕΕ C 111, 21.4.1994, IP(94)66

ήταν συνάρτηση των κερδών των εν λόγω εταιριών, όπως συμβαίνει με τις μετοχές, αλλά κυμαινόταν μεταξύ του 7% με 8%. Αποτέλεσμα των περιορισμών αυτών ήταν, πρώτον, να δοθεί μεγαλύτερη ώθηση στην ιδιωτικοποίηση των εταιριών αυτών και δεύτερον, να αυξηθεί κατά πολύ η πραγματική αξία των μετοχών αυτών των εταιριών, εφόσον το μη λαμβανόμενο μέρισμα ανακεφαλαιοποιείτο. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί, πως το ίδιο καθεστώς ίσχυε και για την καινούρια εταιρία TD, με τη μόνη διαφορά, πως όταν συνεστάθη η καινούρια εταιρία και μεταβιβάστηκαν οι μετοχές των παλαιών εταιριών στη νέα, η μεταβίβαση δεν έγινε με πώληση, αλλά με ανταλλαγή. Το γεγονός αυτό απέκλειε την αγορά των νέων μετοχών σε τιμή πολύ μεγαλύτερη της ονομαστικής από τους παλαιούς μετόχους, ρύθμιση που θα απέβαινε επιζήμια για τους τελευταίους. Με τον τρόπο αυτό, και αυτό το δυσάρεστο ενδεχόμενο απεφεύχθη και η TD απέκτησε τις παλαιές μετοχές στην τρέχουσα αξία τους, που ήταν τουλάχιστον ισοδύναμη με αυτή των νέων μετοχών.

Αξια παρατήρησης είναι στην περίπτωση αυτή η μη κατάργηση των ανωτέρω περιορισμών εκ μέρους του κράτους, ώστε να αυξηθεί η τρέχουσα αξία των παλαιών μετοχών και μέσω της πώλησης τους το κράτος να έχει κέρδος. Αντίθετα, διατήρησε τους περιορισμούς, προκειμένου η νέα εταιρία να καταστεί πιο δυνατή εντός της αγοράς. Δηλαδή, το κράτος λαμβάνοντας υπόψη, ότι επρόκειτο για μια νέα υγιή εταιρία, πήρε την απόφαση, πως το συνέφερε -ως μέτοχο- η εταιρία να αποκτήσει μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα, αλλά και μια ισχυρή οικονομική θέση. Η συμπεριφορά αυτή θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως πλήρως ευθυγραμμιζόμενη με τη συμπεριφορά ενός ιδιώτη-επενδυτή, με αποτέλεσμα να κριθεί ως μη εμπόνη στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107 παρ.1.

Τη στάση αυτή της Επιτροπής ενδυνάμωσε και το γεγονός ότι, για τις νέες μετοχές, που θα εξέδιδε η TD στη θέση των παλαιών, επιφυλασσόταν η κατάργηση των περιορισμών που ίσχυαν, και η πώλησή τους γινόταν σε τιμή διπλάσια της ονομαστικής τους αξίας και ανάλογης της τρέχουσας. Η συμπεριφορά αυτή του κράτους ήταν ανάλογη ενός ιδιώτη επενδυτή, διότι η πώληση των μετοχών από την ίδια

την εταιρία σε τιμή υψηλότερη, σήμαινε εισφορά νέου κεφαλαίου από ιδιώτες επενδυτές και αύξανε την αξία της κρατικής συμμετοχής. Η συμπεριφορά αυτή παρείχε πλεονέκτημα υπέρ της TD, επιθυμητό εκ μέρους του δανικού κράτους, εφόσον το τελευταίο αποτελούσε τον πλειοψηφούντα μέτοχο²⁷².

Μέσα από την παράθεση των προηγούμενων αποφάσεων, και ειδικά από την τελευταία μπορούν να συναχθούν ορισμένα συμπεράσματα. Είναι δεδομένο, πως η κρατική παρέμβαση οποιαδήποτε μορφή και αν λαμβάνει και οποιοσδήποτε και αν είναι ο δικαιούχος της, μπορεί να έρθει σε αντίθεση με τους κοινοτικούς κανόνες. Υπάρχουν, ωστόσο, πολλές απόψεις, που υποστηρίζουν πως η φύση του δικαιούχου επηρεάζει πολύ τη διαπίστωση μιας παράνομης κρατικής παρέμβασης. Είναι γεγονός, πως οι ενισχύσεις που χορηγούνται προς επιχειρήσεις ανήκουσες στη σφαίρα του Δημοσίου δεν μπορούν να ελεγχθούν το ίδιο αποτελεσματικά με τις αντίστοιχες προς ιδιωτικές επιχειρήσεις, ειδικά αν αυτές αντιμετωπίζουν έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Αυτό συμβαίνει, γιατί τα κράτη φροντίζουν να διατηρήσουν και να ενισχύσουν ανταγωνιστικά τις εταιρίες αυτές, χωρίς να εμφανίζουν τα στοιχεία της ενίσχυσης στα αρμόδια κοινοτικά όργανα (Επιτροπή)²⁷³. Το γεγονός αυτό όμως, οδηγεί πολλές φορές στη χορήγηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων σε δημόσιες επιχειρήσεις με σοβαρές παθογένειες, χωρίς να υπάρχει κάποιος σχεδιασμός, ώστε οι επιχειρήσεις αυτές να επιλύσουν τα προβλήματά τους.

Η πραγματικότητα αυτή, ωστόσο, δεν είναι απόλυτη. Το γεγονός αυτό μας επιβεβαιώνει η δράση του κράτους της Δανίας στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, όπως παρουσιάστηκε ανωτέρω. Το κράτος αυτό προχώρησε σε μερική απελευθέρωση ενός τομέα, ο οποίος κρατείτο στο μεγαλύτερο μέρος του από το Δημόσιο, και που είχε ανάγκη

²⁷² Φαραντούρης Ν. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2006, σελ. 56-59

²⁷³ Δρόσος Γ. «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων στις δημόσιες επιχειρήσεις», ΕΕΕυρΔ 1981, σελ.548, ειδικά σελ.557-558

αναδιάρθρωσης. Το κράτος δρώντας με γνώμονα την εξυγίανση του εν λόγω κλάδου και τη βελτίωση της ανταγωνιστικής του θέσης υιοθέτησε συμπεριφορές που συνάδουν σε έναν δρώντα της αγοράς, γεγονός απόλυτα σύμφωνο με τους κοινοτικούς κανόνες.

Συνεπώς, δύναται μια κρατική παρέμβαση υπέρ δημοσίων επιχειρήσεων και να ενισχύσει αυτές και να μην αντικρούει στις κοινοτικές ρυθμίσεις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στις σελίδες που προηγήθηκαν έγινε αναφορά στον κρατικό παρεμβατισμό στην οικονομία, με ιδιαίτερη έμφαση σε μια μορφή αυτού, αυτή της κρατικής ενίσχυσης. Από αυτή την αναφορά, μπορεί κανείς να παρατηρήσει, πως η κρατική ενίσχυση ως μέσο κρατικής παρέμβασης, δεν οδηγεί εξ ορισμού σε στρέβλωση του υγιούς ανταγωνισμού, αλλά δύναται να διαδραματίσει και θετικό ρόλο τόσο στο πλαίσιο των επιχειρήσεων, όσο και στο πλαίσιο της οικονομίας εν γένει.

Είναι γεγονός, πως η απόφαση του κράτους να παρέμβει σε μια επιχείρηση, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οφείλεται σε ορισμένο πρόβλημα που αυτή αντιμετωπίζει. Το πρόβλημα αυτό, άλλοτε είναι τόσο σοβαρό, ώστε είναι επιτακτική η παρέμβαση του κράτους, και άλλοτε λαμβάνει χώρα για να μην υποστεί μια επιχείρηση με ιδιαίτερη σημασία για την εθνική οικονομία τους δυσμενείς όρους της αγοράς. Τόσο στην πρώτη, όσο και στη δεύτερη περίπτωση δύνανται οι ενισχύσεις, ανάλογα με τη δράση που θα υιοθετήσει η εθνική κυβέρνηση, να μην προσκρούουν στους απαγορευτικούς κανόνες της Κοινότητας και να συμβάλλουν στη βελτίωση της οικονομικής θέσης των ενισχυόμενων επιχειρήσεων και κατ' επέκταση της οικονομίας στο σύνολό της.

Στην πρώτη περίπτωση, η Κοινότητα η ίδια προβλέπει την επέμβαση του κράτους, ώστε να εξασφαλισθεί η επιβίωση της επιχείρησης και η συνέχιση της λειτουργίας της. Έπειτα όμως, θέτει την προϋπόθεση της αναδιοργάνωσης και του εξορθολογισμού αυτής, ώστε να ξεπεραστούν όλα εκείνα τα προβλήματα, που προκάλεσαν την παρέμβαση του κράτους. Στο σημείο αυτό, θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει την κοινοτική νομοθεσία ως «δίκτυ ασφαλείας» για το κράτος και τους κρατικούς πόρους. Και αυτό γιατί, η ίδια η Κοινότητα υποχρεώνει -μέσω των κρατών- τις ενισχυόμενες επιχειρήσεις να επιλύσουν τα προβλήματά τους και να καταστούν εκ νέου δημοσιονομικά ανεξάρτητες από οποιαδήποτε περαιτέρω κρατική ενίσχυση. Κατ' αυτόν τον τρόπο και οι επιχειρήσεις επιβιώνουν με πολλαπλά σημαντικά οφέλη για την οικονομία, όπως διατήρηση θέσεων εργασίας, πρόοδο και βελτίωση

μεθόδων παραγωγής, αλλά και εξοικονομούνται κρατικοί πόροι, οι οποίοι μπορούν να διοχετευθούν σε διάφορους τομείς και να επιφέρουν την οικονομική ανάπτυξη.

Στη δεύτερη περίπτωση, το κράτος μπορεί να επιθυμεί την προστασία ορισμένων επιχειρήσεων, κυρίως εξ' αιτίας της μεγάλης σημασίας των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών για το κοινωνικό σύνολο ή λόγω της μεγάλης σημασίας τους για την εθνική οικονομία. Προκειμένου να μπορέσει να πετύχει τον κοινωνικό του στόχο το κράτος, χωρίς να υποχρεώσει την επιχείρηση να σωρεύει ζημίες, είναι αναγκαίο η επιχείρηση να μην λαμβάνει υπερβολικά μεγάλα ποσά, δυσανάλογα σε σχέση με τα αναγκαία για την εκπλήρωση των στόχων, που έχουν τεθεί. Σε διαφορετική περίπτωση, είναι δεδομένη η εξέλιξη των επιχειρήσεων αυτών σε μεγάλο πρόβλημα για την εθνική οικονομία, δεδομένου ότι η διαρκής κρατική βοήθεια θα λειτουργεί ως αντικίνητρο για τη βελτίωση των προϊόντων και υπηρεσιών τους, αλλά θα αποτελεί και έναν κίνδυνο κατασπατάλησης των τεράστιων κρατικών ποσών σε σκοπούς αλλότριους των σκοπομένων.

Συνεπώς, εξαρτάται αμιγώς από το κράτος, εάν θα χρησιμοποιήσει αυτή την πολύ σημαντική μορφή παρέμβασης προς όφελος της επιχειρηματικότητας, των κρατικών ταμείων και τελικά της εθνικής οικονομίας ή εάν θα υιοθετήσει αυτοκαταστροφικές πολιτικές προς εξυπηρέτηση πρόσκαιρων πολιτικών συμφερόντων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστόπουλος Γ., «Οι δημόσιες ενισχύσεις της οικονομίας- συμβολή στην έρευνα της παρεμβατικής δράσεως της Διοικήσεως», 1982
- Δαγτόγλου Π.Δ., «Η ελευθερία ανταγωνισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», εκδόσεις Α.Ν.Σάκκουλα, 1996
- Δρόσος Γ., «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων στις δημόσιες επιχειρήσεις-Ζητήματα που προκύπτουν από την οδηγία 80/723/ΕΟΚ», ΕΕΕυρ.Δ 1981, σελ.548
- Καλαβρός Γ.Ε., «Κρατικός παρεμβατισμός και δίκαιο των ευρωπαϊκών κοινοτήτων», ΕυΒ 1989, σελ.181
- Καραγιάννης Β., «Κρατικές ενισχύσεις-Κοινοτική & Εθνική ρύθμιση», Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006
- Κασιμάτης Γ., «Νέες μορφές παρέμβασης στο σύστημα οικονομικής παραγωγής- Κοινωνικός έλεγχος και κοινωνικοποίηση της παραγωγής» σε «Οι συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη», 1986
- Καταπόδης Γ., «Εθνική αναπτυξιακή πολιτική και νομιμότητα των κρατικών ενισχύσεων», εκδόσεις Σάκκουλα, 2006
- Κοτσίρης Λ., «Δίκαιο Ανταγωνισμού-Αθέμιτου και Ελεύθερου», εκδόσεις Σάκκουλα, έκτη έκδοση
- Κουτσούκης Δ., «Η σχέση μεταξύ κοινοτικού και εθνικού δικαίου στον τομέα του ανταγωνισμού», ΕΕΕυρΔ 1984, σελ.513
- Μουαμελετζή Ε., Παπαντωνιάδου Σ., Σγουρίδου Αικ., «Οι κοινοτικοί κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις-Οδηγός», Θεσ/νίκη 2002
- Μούσης Ν., «Ευρωπαϊκή Ένωση-Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική», εκδόσεις Παπαζήση, 12η αναθεωρημένη έκδοση
- Παμπούκης Κ., «Ιδιωτικό Οικονομικό Δίκαιο»
- Πατσουράτης Β., «Κρατικές ενισχύσεις-επιδοτήσεις-επιχορηγήσεις-μεταβιβαστικές πληρωμές», ΙΟΒΕ, 1993

- Ρόκας Ν., «Βιομηχανική Ιδιοκτησία», Εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
- Σκουρής Β., «Η έννοια των κρατικών ενισχύσεων κατά το κοινοτικό δίκαιο και οι συνέπειες της παραβίασης του άρθρου 93§3 της Συνθήκης ΕΚ», ΕΕΕυρ.Δ 1995, σελ.825
- Στίλπων Σ. Νέστωρ, «Το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού και ο κρατικός παρεμβατισμός», ΕΕΕυρ.Δ 1987, σελ.61επ.
- Συνοδινός Χ., «Οι κρατικές ενισχύσεις υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαίου: Παράθεση των κυριότερων αποφάσεων του ΔΕΚ», Σάκκουλας 1998
- Τζουγανάτος Δ., «Περιορισμοί του ανταγωνισμού προκαλούμενοι με κρατική παρέμβαση και κοινοτική έννομη τάξη», ΔΕΕ 1996, σελ.344επ.
- Φαραντούρης Ν., «Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων», εκδόσεις Α.Ν.Σάκκουλα, 2006
- Χατζηγάγιος Θ., «Οι κρατικές ενισχύσεις στις προβληματικές επιχειρήσεις: θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 87§1 της ΣυνθΕΚ», Θεσσαλονίκη 2004

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Chindooroy R., Muller P., Notaro G., “Company Survival Following Rescue and Restructuring State Aid”, 2005
- Competition Policy in the Telecoms Sector, Competition Policy Newsletter, number 1, vol.2, Spring 1996
- Ehlermann Claus-Dieter, “State Aids Under European Community Competition Law”, Fordham International Law Journal, Volume 18, Issue 2, 1994, Article 3
- European Economy, Fair Competition in the Internal Market: Community State aid Policy, No 48, September 1991
- Kleiner T., “Reforming state aid policy to best contribute to the Lisbon Strategy for growth and jobs”, Competition Policy Newsletter, 2005(2), 29

- Nicolaidis P., Kekelekis M. “An Economic Analysis of EC Guidelines on State Aid for the Rescue and Restructuring of Companies in Difficulty”, *Intereconomics* 2004
- Pappalardo A., “Government equity participation under the EEC rules on State aids: recent developments”, *Fordham International Law Journal*, vol 2, winter 1998, number 2, page 310
- Prest A., *How much subsidy?*, IAE, Research Monograph, No 32, 1974
- Stiglitz E. Joseph, Jaime Jaramillo-Vallejo, and Yung Chal Park «**The role of the state in financial markets**» *World Bank Research Observer*, Annual Conference on Development Economics Supplement (1993):19-61.
- Van der Wee M., “State aid and distortion of competition”
- Winter J., “Redefining the notion of State aid in article 87§1 of the EC Treaty”, *CMLRev.*,2004,475

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

- ΔΕΚ, 18.6.1998, υπόθεση C-35/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή, σελ.Ι-3851
- ΔΕΚ, 2.7.1974 υπόθεση 173/73, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή, σελ.353επ.
- ΔΕΚ, 14.2.1990, υπόθεση 301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σελ.Ι-307
- ΔΕΚ, 16.6.1993, υπόθεση C-325/91, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σελ.Ι-3283
- ΔΕΚ, 11.11.1987, υπόθεση 259/85, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή, σελ.4393
- ΔΕΚ, 17.3.1993, υπόθεση C-72/91 και C-73/91, Sloman Neptun Schiffahrts AG κατά Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun AG Συλλογή, σελ.Ι-887

- ΔΕΚ, 1.12.98, υπόθεση C-200/97, Ecotrade Srl κατά Altiforni e Ferriere di Servola SpA Συλλογή 1998, σελ.7907
- ΠΕΚ, 29.9.2000, υπόθεση T-55/99, CETM κατά Επιτροπής Συλλογή, σελ.II-3207
- ΔΕΚ, 10.12.1969, υπόθεση 6/69 και 11/69, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή, σελ.523
- ΔΕΚ, 18.3.1980, υπόθεση 52/79, Debaune, Συλλογή 1980, σελ.455
- ΔΕΚ, 20.11.2003, υπόθεση C-126/01, GEMO, Συλλογή, σελ.I-13769
- ΔΕΚ, 22.11.2001, υπόθεση C-53/00, Ferring SA κατά ACOSS Συλλογή 2001, σελ.I-9067
- ΔΕΚ, 27.11.2003, υπόθεση C-34/01 ως C-38/01, Enirisorse SpA κατά Ministero delle Finanze, Συλλογή 2003, σελ.I-14243
- ΠΕΚ, 16.9.2004, υπόθεση T-274/01, Valmont Nederland BV κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σελ.II-3146
- ΔΕΚ, 20.3.1984, υπόθεση 84/92, ΟΔΓ κατά Επιτροπής, Συλλογή, σελ.1451
- ΔΕΚ, 15.7.1964, υπόθεση 6/64, Costa /ENEL, Συλλογή 1964, σελ.1141
- ΔΕΚ, 21.3.1991, υπόθεση C-142/87, Βασίλειο του Βελγίου κατά Επιτροπής, Συλλογή, σελ.I-959
- ΔΕΚ, 15.3.1994, υπόθεση C-387/92, Συλλογή, σελ.I-877
- ΔΕΚ, 12.7.1990, υπόθεση C-169/84, Συλλογή, σελ.I-3083
- ΔΕΚ, 29.4.1999, υπόθεση C-342/96, Tubacex κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σελ.I-2459
- ΔΕΚ, 12.5.2005, υπόθεση C-415/03, Επιτροπή κατά Ελλάδας, ΕΕ, C182, 23.7.2005, σελ.2
- ΠΕΚ, υπόθεση T-68/03, Ολυμπιακή Αεροπορία κατά Επιτροπής, ΕΕ, C112, 10.5.2003, σελ.32
- ΔΕΚ, 7.3.2002, υπόθεση C-310/99, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σελ.2289επ.
- ΔΕΚ, 14.7.83, υπόθεση 203/82, Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας Συλλογή 1983,σελ.2525επ.
- ΔΕΚ, 13.3.1985, υποθέσεις 296/82 και 318/82, Pays-Bas et Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σελ.809

- ΔΕΚ, 21.3.1991, υπόθεση C 303/88, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σελ.1435
- ΠΕΚ, 5.11.97, υπόθεση T-149/95, Ducros κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σελ.2031
- ΠΕΚ, 6.3.02, υποθέσεις T-92/00 και T-103/00, Territorio Histórico de Álava κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σελ.1385
- ΔΕΚ, 2.2.88, υποθέσεις 67/85, 68/85 και 70/85, Van der Kooy κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σελ.219
- ΔΕΚ, 21.3.1991, υπόθεση C-305/89, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σελ.Ι-1603
- ΔΕΚ, 11.7.1996, υπόθεση C-39/94, SFEI κατά La Poste, Συλλογή 1996, σελ.Ι-3547επ
- ΔΕΚ, 22.3.1977, υπόθεση 78/76, Steinike und Weinlig κατά ΟΔΓ, Συλλογή 1977, σελ.595επ.
- ΔΕΚ, 30.1.1985, υπόθεση 290/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή, σελ.445επ.
- ΔΕΚ, 17.9.80, υπόθεση 730/79, Philip Morris κατά Επιτροπής, Συλλογή 1980, σελ.2671
- ΠΕΚ, 27.2.1997, υπόθεση T-106/95, FFSA κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σελ.ΙΙ-229
- ΔΕΚ, 26.11.1996, υπόθεση C-241/94, Γαλλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σελ.Ι-4570
- ΔΕΚ, 24.7.2003, υπόθεση C-280/00, Altmark Trans GmbH κατά Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH, Συλλογή 2003, σελ.Ι-7810
- Γενικό Δικαστήριο, 10.7.2012, υπόθεση T-304/08, Smurft Kappa Group plc κατά Επιτροπής
- ΔΕΚ, 28.6.2012, υπόθεση C-485/10, Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας

- ΔΕΚ, 5.6.2012, υπόθεση C-124/10P, Επιτροπή κατά EDF
- Γενικό Δικαστήριο, 28.3.2012, υπόθεση T-123/09, Ryanair Ltd κατά Επιτροπής
- Γενικό Δικαστήριο, 21.3.2012, υποθέσεις T-50/06 RENV, T-56/06 RENV, T-60/06 RENV, T-62/06 RENV και T-69/06 RENV, Ιρλανδία κατά Επιτροπής
- Γενικό Δικαστήριο, 28.2.2012, υποθέσεις T-268/08 και T-281/08, Land Burgenland και Δημοκρατία Αυστρίας κατά Επιτροπής
- Γενικό Δικαστήριο, 14.2.2012, υποθέσεις T-115/09 και T-116/09, Electrolux AB και Whirlpool Europe BV κατά Επιτροπής
- ΔΕΚ, 8.12.2011, υπόθεση C-275/10, Residex Capital IV CV κατά Gemeente Rotterdam
- Γενικό Δικαστήριο, 8.12.2011, υπόθεση T-421/07, Deutsche Post AG κατά Επιτροπής
- ΔΕΚ, 15.11.2011, υποθέσεις C-106/09P και C-107/09P, Επιτροπή κατά Government of Gibraltar
- Γενικό Δικαστήριο, 27.9.2011, υπόθεση T-30/03 RENV, 3F κατά Επιτροπής
- ΔΕΚ, 22.9.2011, υπόθεση C-148/09P, Βασίλειο Βελγίου κατά Deutsche Post AG
- ΔΕΚ, 8.9.2011, υποθέσεις C-78/08 έως C-80/08, Ministero dell'Economia e delle Finanze κατά Paint Graphos
- Γενικό Δικαστήριο, 17.5.2011, υπόθεση T-1/08, Buczek Automotive sp.z o.o. κατά Επιτροπής
- Γενικό Δικαστήριο, 24.3.2011, υποθέσεις T-443/08 και T-455/08, Freistaat Sachsen κατά Επιτροπής

- Γενικό Δικαστήριο, 16.12.2010, υποθέσεις T-231/06 και T-237/06, Βασίλειο Κάτω Χωρών κατά Επιτροπής
- Γενικό Δικαστήριο, 7.12.2010, υπόθεση T-11/07, Frucona Košice a.s. κατά Επιτροπής
- ΔΕΚ, 14.10.2010, υπόθεση C-67/09P, Nuova Agricast Srl και Cofra Srl κατά Επιτροπής
- ΔΕΚ, 29.3.2012, υπόθεση C-417/10, Ministero dell'Economia e delle Finanze κατά 3M Italia SpA
- Γενικό Δικαστήριο, 1.7.2010, υπόθεση T-335/08, BNP Paribas κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Συλλογή 2010, σελ.ΙΙ-03323
- ΠΕΚ, 1.7.2009, υποθέσεις T-81/07, T-82/07 και T-83/07, KG Holding κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συλλογή 2009, σελ.ΙΙ-02411
- ΠΕΚ, 1.7.2009, υπόθεση T-291/06, Operator ARP κατά Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συλλογή 2009, σελ.ΙΙ-02275

**ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ-ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ**

- Ανακοίνωση Επιτροπής, ΕΕΕΕ, C 307, 13.11.1993, σελ.3
- Απόφαση Επιτροπής, 11.7.2001, ΕΕΕΕ, L174, 4.7.2002, σελ.31
- Απόφαση Επιτροπής, 19.7.2000, ΕΕ, L57, 27.2.2001, σελ.32
- Οδηγία 93/37/ΕΟΚ, «περί δημοσίων έργων», L199, 9.8.1993, σελ.54επ.
- Απόφαση Επιτροπής 93/349/ΕΟΚ, ΕΕΕΚ, L143/15.6.1993, σελ.7

- Ανακοίνωση της Επιτροπής περί κοινοτικών κανόνων για τις ενισχύσεις στις ΜΜΕ, ΕΕΕΚ C 213/19.8.92, σελ.2
- Ανακοίνωση Επιτροπής, ΕΕΕΚ, C 68/6.3.96, σελ.9
- Απόφαση Επιτροπής, 6.3.02, C 19/2002, ΕΕ, C 98, 23.4.2002
- Απόφαση Επιτροπής, 14.8.98, E 2423/98, ΕΕ, L 128, 21.5.1999, σελ.1
- Ανακοίνωση Επιτροπής, 12.5.98, ΕΕΕΚ, C 146, σελ.6
- Απόφαση Επιτροπής, 25.10.96, ΕΕΕΚ, L 272, σελ.46επ.
- Απόφαση Επιτροπής, 8.1.91, ΕΕΕΚ, L 5, σελ.18
- Απόφαση Επιτροπής, 22.11.96, ΕΕΕΚ, L 298, σελ.14επ.
- Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές, ΕΕΕΚ, C 368, 23.12.94, σελ.12
- Απόφαση Επιτροπής, 20.3.91, ΕΕΕΚ, L 73, σελ.27
- Απόφαση Επιτροπής, 19.4.97, ΕΕΕΚ, L 102, σελ.36
- Κατευθυντήριες Γραμμές περί «Κρατικών ενισχύσεων περιφερειακού χαρακτήρα», ΕΕΕΚ, C 74, 10.3.98, σελ.9
- Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές, για τη «διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων», ΕΕΕΚ, C 283, 19.9.97, σελ.2
- Ανακοίνωση Επιτροπής, 13.11.93, 93/C 307/03
- Ανακοίνωση Επιτροπής για “ενισχύσεις de minimis”, 6.3.96, ΕΕΕΚ, C 68/9
- Απόφαση Επιτροπής, 2003/372/ΕΚ, 28.5.2003, ΕΕ, L132, σελ.1
- Οδηγία 94/45/ΕΟΚ, ΕΕΕΚ, L 254 της 30.9.1994, σελ.64
- 8η Έκθεση Ανταγωνισμού 1978, σελ.137
- Απόφαση Επιτροπής, 91/555 της 24.7.1991, ΕΕ 1991, 31.10.1991, σελ.48

- Ανακοίνωση Επιτροπής, 12.8.88, ΕΕ, C-212/92, 4.7.1990, ΕΕ, C-163/6
- Κανονισμός 994/98, ΕΕΕΕ, L 142, της 14.5.1998, σελ.1
- Απόφαση Επιτροπής, 21.7.2010, ΕΕ, L188, σελ.1
- Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές, ΕΕ, 244 της 1/10/04, σελ.2
- Απόφαση Επιτροπής, 79/743/ΕΕ, 25.8.79, ΕΕΕΚ, L217, σελ.17
- Απόφαση Επιτροπής, 1.7.2009, ΕΕ, C149, σελ.16
- Οδηγία 93/84/ΕΟΚ, ΕΕ, L 254, 12/10/93
- Οδηγία 2000/52/ΕΚ, L 193/29.7.00
- Ανακοίνωση Επιτροπής, ΕΕ, C 231, 11/9/81, σελ.2
- Ανακοίνωση Επιτροπής, ΕΕ, C 226, 13/9/96, σελ.10
- Ενοποιημένη Απόδοση της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ, C 83, 30/3/2010
- Απόφαση Επιτροπής, 23.12.2009, ΕΕ, L345, σελ.1

ПАВЕЛЪ ИМО ТЕРАА